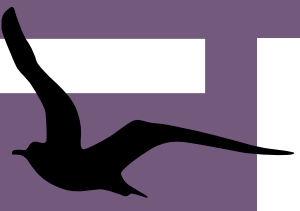

Yeşil

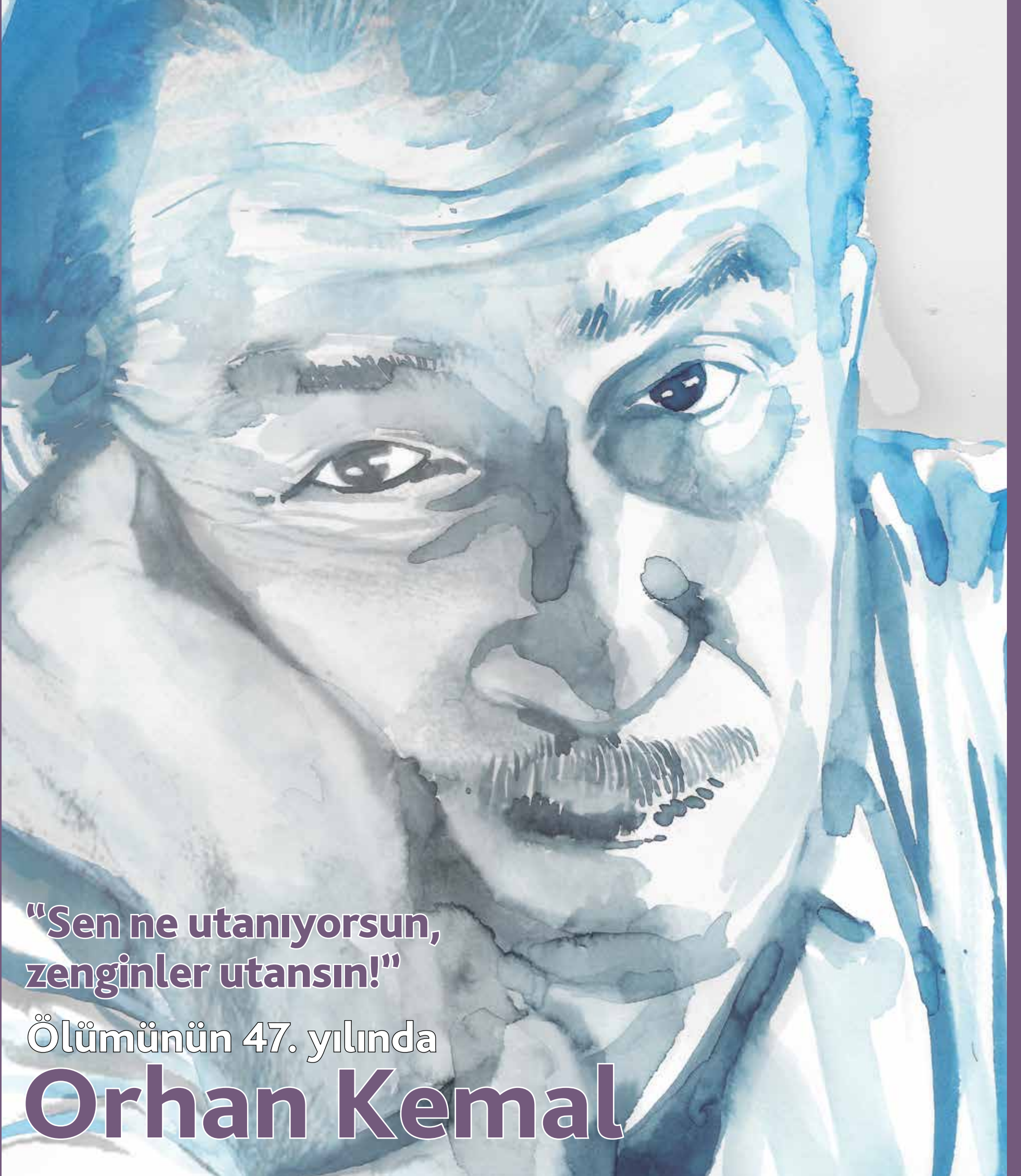
Haziran 2017
Sayı: 05

ÜCRETSİZDİR

marb

SARIYER BELEDİYESİ KENT KÜLTÜRÜ VE YAŞAM DERGİSİ

**"Sen ne utanıyorsun,
zenginler utansın!"**

Ölümünün 47. yılında

Orhan Kemal

“DÖRT MEVSİM YAŞAYAN SARIYER”

ödüllü fotoğraf yarışması

SON BAŞVURU TARİHİ

11 AĞUSTOS 2017

Detaylı Bilgi İçin:

www.sariyer.bel.tr

4441
722
Çağrı Merkezi

Sariyerbld

SariyerBelediye

sariyer.tv.tr

ŞÜKRÜ GENÇ

Sarıyer Belediye Başkanı

Merhaba edebiyat severler,
merhaba dostlar...

SEVGİLİ Dostlar,

Geçen ay, kültür ve sanat takvimimizin en önemli, en keyifli ve en lezzetli günlerini geride bıraktık. 6'ncı Sarıyer Edebiyat Günleri boyunca, birbirinden değerli yazarlar, çizerler, aydınlar, sanatçılar Sarıyer'de sevenleri ile ve birbirleri ile buluştu. Kelimenin tam anlamı ile "Kana kana edebiyat içtik" hep birlikte.

Elinizde tuttuğunuz, YEŞİL MARTI'nın bu sayısında da bu toprakların insanına bu toprakların edebiyat tutkunlarına, kalemi ile doya doya edebiyat içiren bir ustayı, bir yazı abidesini anıyoruz.

Ölümünün 47'nci yıldönümünde andığımız ORHAN KEMAL, kendisine "pusula" bellediği, sonradan kol kola ve omuz omuza bu ülke düşün yaşamına ve edebiyatına yön veren,

iz bırakan bir kalemdi. Hayatının geniş ve ufuk açıcı öyküsünü, sürgünlerini, sevdalarını, hapisane ranzasının izlerini, mücadelesini ve eserlerinin büyüsunü, çok değerli kalemlerden okuyacaksınız.

Yine bu sayımızda OKTAY RİFAT'tan TOLSTOY'a, SARAMAGO'ya kadar pek çok isimden alıntılar, izler ve dokunuşlar bulacaksınız.

Sanatı edebiyatı yaşatmak yeni ve genç nesillere benimsetmek, yudum yudum tattırmak ve her zaman söylediğimiz gibi Sarıyer'i hem İstanbul'un hem de Türkiye'nin bir "Kültür - Sanat Vahası" haline dönüştürmek için çabalarımız var gücümüzle sürecek.

Sanat damarlarımızın her daim kan pompalaması dileği ile, iyi okumalar...

Kapak Deseni: Utkucan AKYOL

yesilmarti@sariyer.bel.tr

Haziran 2017
Sayı: 05

Sahibi: T.C. Sarıyer Belediyesi adına **ŞÜKRÜ GENÇ**

Genel Yayın Yönetmeni CENGİZ KAHRAMAN kahramance@gmail.com	Yayın Kurulu Halil Genç Vecdi Çiracıoğlu Filiz Coşkun Cengiz Kahraman Aslan Özdemir
Genel Koordinatör İSMAİL ERDEM ismailerdem67@gmail.com	Yayın Koordinatörü VEDDİ ÇIRACIOĞLU veddihisar@gmail.com
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ÖNDER KÖMÜR onderkomur1983@gmail.com	
Kreatif Yönetmen MUSTAFA GÖKMEN mustafagokmene@gmail.com	

Adres: Yaşar Kemal Kültür Merkezi, Derbent Mahallesi
Akgün Caddesi No: 1 Sarıyer / İstanbul www.sariyer.bel.tr

Baskı
Başkent
Uluslararası Ajans
Tur. İ. ve Dış. Tic.
Ltd. Şti.
Esergehir
Mahallesi,
Kürkçüler Cad.
Fazıl Sk. No:7
Dudullu-Ümraniye
İSTANBUL
Tel:
0216 526 20 22

Aylık süreli yayındır.

“... istersen ayrıl benden, kendine yeni bir yol çiz, beklemekle geçirme en güzel yıllarını. Çünkü karıcığım, biliyorum ki buradan çıktuktan sonra daha da zor ve yoksulluk içinde geçecek hayatımız”

ORHAN KEMAL’İ ÖLÜMÜNÜN 47. YILINDA SAYGIYLA ANIYORUZ

ÖZGÜL APEÇE

ASIL adı Mehmet Raşit Ögütücü olan Orhan Kemal, şiirle başladığı yazın hayatını, Nazım Hikmet’in yönlendirmesiyle roman ve öyküyle sürdürdü. Aralarında Ekmek Kavgası, Bereketli Topraklar Üzerinde, 72. Koşuş ve Gurbet Kuşları’nın da olduğu çok sayıda eser verdi.

Varlıklı ve köklü aileler sahip oldukları her şeyi bir gün yitirebilir ve hayata sıfırdan başlamak zorunda kalabilir. Böyle durumlarda yapılması gereken hayata dört elle sarılmak ve çok çalışmaktır. O yıllarda herkes bunu biliyordu. On yedi yaşındaki Mehmet Raşit de...

Mehmet Raşit’in babası Abdülkadir Kemali Bey, Birinci Büyük Millet Meclisi’nde milletvekilliği yapmış, hatta vekiller heyetinde adliye bakanlığı görevini üstlenmiş, bir yıl öncesine kadar Adana’nın önde gelen zenginlerinden biriydi. Ama 1930 yılında, Abdülkadir Kemali Bey’in, Adana’daki büyük ahşap konağının alt katında kurduğu Ahali Cumhuriyet Fırkası kapatılınca her şey birdenbire değişiverdi. Tek partili yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde siyasi muhalif olmanın bedeli ağırdı. Abdülkadir Kemali Bey, partisi kapatıldığı halde muhalefeti sürdürürce, ödediği bedel çok daha ağır oldu, ailesini de yanına alarak Lübnan’a kaçmak zorunda kaldı.

Mehmet Raşit babasının peşinde Lübnan’a giderken geride dantel gibi işlemeli tahta saçakları olan, yerleri beyaz taşlarla süslü cumbalı eski konağı, okulunu, tüm arkadaşlarını yani genç bir adamın sahip olabileceği her şeyi bıraktı.

Babası bir avukattı ama Lübnan tebaasından olmadığı için, Beyrut’ta mesleğini yapamıyordu. Önce annesinin bilezikleri bozduruldu. Bilezikler karşılığında ele geçen on altın lira sermaye ile sürgündeki Abdülkadir Kemali Bey yeni işini kurdu: Lokanta açtı.

Mehmet Raşit’ in ilk işi de bu lokantada garsonluk ve bulaşıkçılık yapmaktır.

Ama olmadı, lokantada işler iyi gitmedi. Çok geçmeden babası

lokantayı kapatmak zorunda kalınca Mehmet Raşit de babasının yakın bir arkadaşının bulunduğu küçük bir basımevinde, işçi olarak çalışmaya başladı.

Rahat aile hayatı babasının sürgünlüğüyle beraber çok gerilerde kalmıştı. Artık o bir işçiydi. Ama

genç bir adamdı aynı zamanda. Hem de basımevinin yanındaki çikolata fabrikasında çalışan Eleni’ye gönlünü kaptırmış genç bir adam...

Mehmet Raşit bir gün iş çıkışı Eleni’yle buluştuğunda, ona ayağındaki eski postallardan utandığını söyledi. Eleni “... Benim

bir ağabeyim var, der ki: Eski pabuçlarımızdan zenginlerimiz utansın!..” deyince gözleri doldu. Bu sözler on yedi yaşında zenginliği de fakirliği de görmüş bu genç adamın aklından hiç çıkmayacaktı. Eleni, bir gün ardında en ufak bir iz bırakmadan Lübnan’dan ansızın kaçıp gitti. Mehmet Raşit onu her yerde aradı ama nafiye bir çabaydı. Yıllar sonra “ilk aşk kolay kolay unutulmuyor” diyecek ve ünlü bir yazar olunca kendisinde ilk sosyal uyanışın Eleni adındaki bu Rum kızı ile başladığını söyleyecekti.

Mehmet Raşit, Eleni gittikten bir yıl sonra babasından izin koparak, Adana’ya geri döndü. Artık babaannesinin yanında kalıyordu. Günlerini sokak aralarında futbol oynayarak ya da diğer tüm Adanalı gençler gibi kahvelerde geçiriyordu. Mehmet Raşit’in ölene kadar süreceği olan kahvehane tutkusu o yıllarda başladı.

Kahvehanelerde tanışıp dost olduğu biri, İsmail Usta, Mehmet Raşit’in hayatını değiştirdi, İsmail Usta, onun yıllar sonra yazacağı Cemile romanındaki İzzet Usta gibi, kitaplara meraklı biriydi. Bu genç adama pek çok kitap verdi. Mehmet Raşit’in okul yılları boyunca nefret ettiği edebiyatla barışması da bu sayede oldu.

“Bereketli toprakların üzerinde” çalışmanın zamanı geldiğindeyse tanıdığı bildiği herkes gibi çırcır fabrikalarında işçilik, dokumacılık, kâtiplik, ambar memurluğu yani ne iş olsa yapmaya başladı, iş başlayınca çok sevdiği futbola veda etmek zorunda kaldı. Ama okumayı bırakamıyordu. Geceleri solgun bir lamba ışığında kelimeler arasında mekik dokuyordu, gündüzleri ise çalıştığı milli mensucat fabrikasıyla, kahvehaneler arasında...

Bir gece hayatına aniden Güzide adında, kendi tabiriyle ‘bir bar kadını’ girdi. Artık sık sık aynı bara gidiyor saatlerce Güzide ile sohbet ediyordu. Güzide de bu genç adamdan hoşlanmıştı. Ona tek bir gece bile hesap ödemişiyordu. Mehmet Raşit, Güzide’nin acıklı hayat hikâyesinden o denli etkilenmişti ki

Bu tanışmadan sadece birkaç hafta sonra Mehmet Raşit, Nazım Hikmet’ in koğuşuna taşınmıştı bile. Kısa zamanda dost olmuşlardı. Bu dostluğa sığınan genç şair, bir gün üstadına şiirlerini okumaya başladı ve hiç beklemediği bir tepki aldı. Nazım, karşısındaki genç adam hangi şiirini okumaya başlarsa başlasın, “Kâfi, bir başkasına geçin kardeşim” diyordu.

onun hayatındaki tüm kötülüklerin sorumlusu kendisiymiş gibi hissediyor, bu hatayı düzeltmeye çalışıyordu. Güzide otuzunda, Mehmet ise on dokuzundaydı. Mehmet Raşit, bir gün Güzide’den nüfusunu istedi. Evlenmeye karar vermişti. Ama Güzide, bu çok sevdiği genç adamı beklediğini söyleyerek kendisini unutmaya tavsiyesinde bulundu. Bu sözler Mehmet Raşit’in sevgisini daha da büyüttü. Ama Güzide’de tıpkı Eleni gibi bir gün aniden ortadan kayboluverdi. Mersin’e gitmişti. O da peşinden gitti ama o Mersin’e vardığında, Güzide’yi istanbul’a götüren vapuru limandan ayrılırken yakalayabilirdi. Bir kez daha sevdiği kadın ellerinden kaçıvermişti.

Güzide’den sonra günler bildik sıkıcılığına, boğuculuğuna geri döndü. Her biri birbirine benzeyen ve hızla akıp giden monoton günlere noktayı ise, Mehmet Raşit’le aynı fabrikada çalışan henüz on dört yaşındaki küçük bir işçi kız koydu. Nuriye doğumunun hemen arkasından Mehmet Raşit askere çağırıldı.

Yıllardır bıkmadan usanmadan okuyan yirmi dört yaşındaki bu genç adam, artık eline kalem de almıştı. Geceleri yorgun argın oturduğu

ranzasının üstünde şiirler yazıyordu. Raşit Kemali adıyla dergilere gönderdiği bu ilk şiirlerinden bazıları Yedigöller ve Yeni Mecmua dergilerinde yayımlanınca kendine olan güveni de arttı. Ama askerliğinin bitmesine sadece kırk gün kala, okuduğu kitaplar başına bela oldu. Nazım Hikmet’i ve Maksim Gorki’ yi okuyordu. Bu kitaplar sakıncalı bulunmuştu. Üstüne üstlük bu genç adamın Nazım Hikmet’ten ve onun şiirlerinden övgüyle bahsettiği de duyulmuştu. Tezkeresine kırk gün kala, yirmi beş yaşındaki Mehmet Raşit, komünist olduğu gerekçesiyle yargılandı ve 27 Ocak 1939’ da beş yıla hüküm giydi.

Cezaevine girerken aklında tek bir şey vardı: Karısı Nuriye Hanım, ilk iş ona bir mektup yazdı. “Çok gençsin. Zaten hiçbir şey veremedim sana. Şimdi de beş yıllık mahkûmiyet girdi araya, istersen ayrıl benden, kendine yeni bir yol çiz, beklemekle geçirme en güzel yıllarını. Çünkü karıcığım, biliyorum ki, buradan çıktıktan sonra daha da zor ve yoksulluk içinde geçecek hayatımız.” diyordu mektubunda. Nuriye Hanım büyük bir sevgi ve saygıyla bağlı olduğu eşini teselli etti.

Mehmet Raşit, önce Kayseri, ardından Adana son olarak da Bursa Cezaevi’ne gönderildi. Şiir yazmaya devam ediyordu. Yeni şiirleri Ses, Yürüyüş ve Yeni Ses

dergilerinde yayınlanıyordu. Karlı bir aralık sabahında şiirlerinden başını kaldırdığında, cezaevine hayatının yönünü değiştirecek yeni bir konunun geldiğini gördü: Gelen Nazım Hikmet’ti. Mehmet Raşit, büyük bir heyecanla ve ev sahibi inceliği ile onu cezaevi müdürünün odasının kapısından karşıladı.

Bu tanışmadan sadece birkaç hafta sonra Mehmet Raşit, Nazım Hikmet’ in koğuşuna taşınmıştı bile. Kısa zamanda dost olmuşlardı. Bu dostluğa sığınan genç şair, bir gün üstadına şiirlerini okumaya başladı ve hiç beklemediği bir tepki aldı. Nazım, karşısındaki genç adam hangi şiirini okumaya başlarsa başlasın, “Kâfi, bir başkasına geçin kardeşim” diyordu. En sonunda Nazım Hikmet, “Berbat. Bütün bu laf ebeliklerine, hokkabazlıklara, affedin tabiriimi, ne lüzumu var?” deyince elindeki şiirlerle dolu bir tomar sarı kağıt yere düşüverdi. Hayranı olduğu Nazım, hayallerini yıkmıştı. Ama, “Sizinle yakından meşgul olmak istiyorum... Yani kültürünüzle... Evvela Fransızca, sonra diğer kültür bahisleri üzerinde muntazam dersler yapacağız. Tahammülünüz var mı?” diye sorunca Mehmet Raşit’in gözlerinde tekrar bir umut ışığı belirdi.

Artık cezaevi koğuşu onun için adeta bir okula dönmüştü. Her gün sekiz saat aralıksız ders çalışıyordu.

Nazım Hikmet'ten Fransızcanın yanında dünya edebiyatı, felsefe, ekonomi-politik dersleri alıyor, bol bol kitap okuyordu. Bu arada gizli gizli roman yazmaya da başlamıştı. Bir gün Nazım'ın eline, genç koğuş arkadaşının yazmaya başladığı romanının ilk sayfaları geçti. Bu sayfaları büyük bir hızla okuyan Nazım Hikmet, soluğu Mehmet Raşit'in yanında aldı ve ona roman yazmaya başlamasını kendisine haber vermediği için sitem ettikten sonra okuduklarını çok beğendiğini söyleyerek öykü yazması tavsiyesinde bulundu. Mehmet Raşit'in öykücülük serüveni bu tavsiyeyle, yirmi altı yaşında, bir cezaevi koğuşunda başladı. Fabrikalarda işçiler arasında geçen çocukluğunun ve ilk gençliğinin sayesinde genç yazar, ırqatların, işçilerin, vurguncuların portrelerini son derece gerçekçi bir biçimde anlattığı ilk öykülerini yazıyordu. Nazım Hikmet, Mehmet Raşit'in yazdıklarını beğeniyordu. Genç adamın Güllü ve Asma Çubuğu adlı iki öyküsünü yayımlanması için İkdam Gazetesi'nin gece sekreteri olan arkadaşı Kemal Sülker'e bir not eşliğinde gönderdi. Notta genç yazarın paraya ihtiyacı olduğunu, bunun için telif hakkı alınması gerektiğini yazıyordu. Kemal Sülker, Mehmet Raşit'in öykülerini, altına Orhan Kemal takma adını yazarak yayınladı.

Mehmet Raşit artık Orhan Kemal olmuştu. Genç bir şair olarak girdiği cezaevinden, Orhan Kemal adıyla 1943 yılında bir öykücü olarak çıktı. Soluğu memleketi Adana'da aldı. Hamallıktan sebze nakliyeciliğine karışına hangi iş çıkarsa yapmaya başladı. O günlerde ilk kez roman yazma fikri de aklına düştü. Hâlâ cezaevinde olan Nazım Hikmet'e mektupla bu fikrini açtı. Ünlü şairden gelen cevap "hemen başla" olunca, büyük bir hevesle kağıda kaleme sarıldı, ilk romanı Baba Evi'ni yazmaya başladı.

Öyküleri iyiye gidiyor, gittikçe daha büyük beğeni topluyordu. Ama bu arada para sıkıntısı da büyüyordu. Oğlu Nazım'ın dünyaya geldiği sıralarda bir nakliyat ambarında bulunduğu işten de çıkarıldı. Öykülerini yayınlayan dergilerden aldığı telifler, iki çocuklu ailesini geçindirmeye yetmiyordu. Üç ayrı dernekte birden çalışmaya başladı. Kâtiplik yapıyordu artık. Tam işleri biraz yoluna girer gibi olmuştu ki Demokrat Parti iktidara geldi. Çalıştığı derneklerdeki üç ayrı işine birden, aynı gün içerisinde son verildi. Orhan Kemal, politik sebeplerle veyahut da kendisinden boşalacak yerlere partililer yerleştirileceği için bir kez daha işsiz kalmıştı.

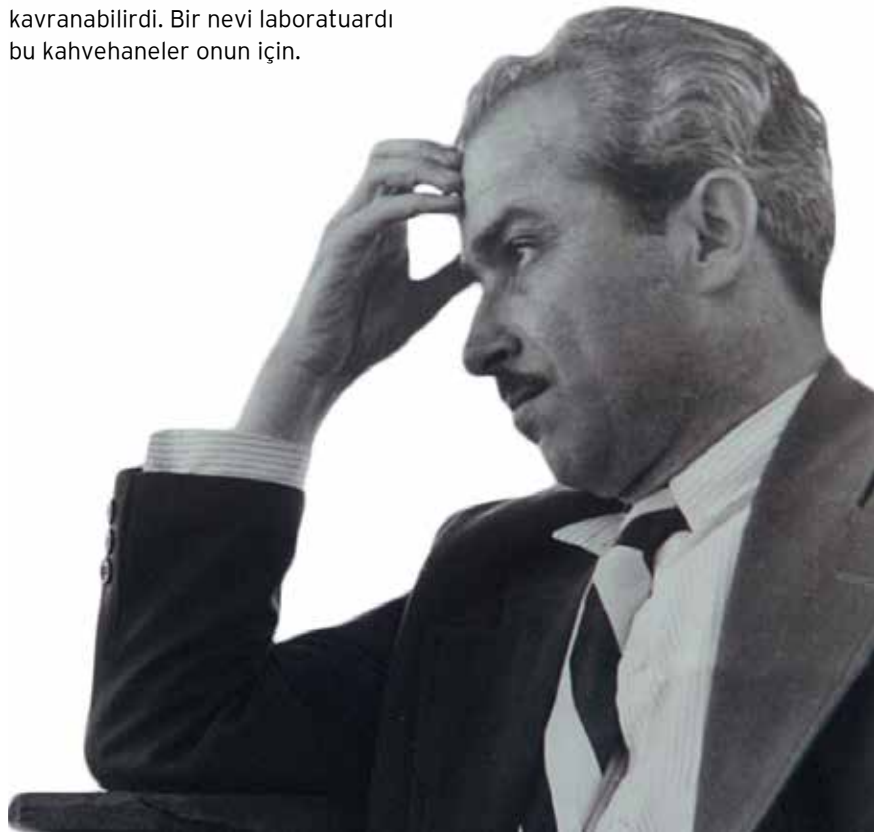
Üçüncü çocuğu Kemali dünyaya gelmişti ve para sıkıntısı artık dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı.

En yakın arkadaşları Muzaffer Buyrukçu, Edip Cansever gibi edebiyatçılardı. Orhan Kemal'in, Adana'da ilk gençlik yıllarında başlayan kahvehane tutkusu İstanbul'da da sürüyordu. Kasımpaşa, Fener ve Eyüp kahvehanelerine postu sermişti. Bu kahvehanelerde insanlarla tanışıyor, yeni romanlarını düşünüyor, kurguluyor ve yazıyordu.

Ona tek çare İstanbul'a göç etmek gibi görünüyordu. Zaten Adana'da kalması için ısrar eden, çok sevdiği babası da artık hayatta değildi. 1949 yılının bu son günlerinde hayatındaki tek iyi şey, ilk romanı Baba Evi'nin, Varlık Yayınları'nca basılması olmuştu. Ama bu güzel habere dahi doğru dürüst sevinemiyordu.

17 Nisan 1950'de ailesini de yanına alarak İstanbul'a göç etti. Artık yalnızca yazarlıkla geçinmeye karar vermişti. Gelirken çantasında yeni öykülerinin yanında, Avare Yıllar, Cemile ve Bereketli Topraklar Üzerinde adlı romanlarının taslakları da vardı. Geride ise dededen, babadan kalma ne varsa bırakmıştı. Aslında Orhan Kemal'e ailesinden büyük araziler kalmıştı. Ama o parasızlığına rağmen bu toprakları beraber çalıştığı işçilere bıraktı, İstanbul'a bir kalem işçisi olmaya geldi. Bu onurlu duruşunu hayatı boyunca sürdürecekti.

En yakın arkadaşları Muzaffer Buyrukçu, Edip Cansever gibi edebiyatçılardı. Orhan Kemal'in, Adana'da ilk gençlik yıllarında başlayan kahvehane tutkusu İstanbul'da da sürüyordu. Kasımpaşa, Fener ve Eyüp kahvehanelerine postu sermişti. Bu kahvehanelerde insanlarla tanışıyor, yeni romanlarını düşünüyor, kurguluyor ve yazıyordu. Çünkü ona göre bir yazar halkın içinde olmalıydı, halkın değişimi ancak böyle kavranabilirdi. Bir nevi laboratuvarı bu kahvehaneler onun için.

Orhan Kemal, İstanbul'da bu kahvehanelerde yazmaya başladığı romanlarında, öykülerinde olduğu gibi işçileri, köylüleri yani emekçileri konu etti. Onları zaman zaman kendi şiveleriyle konuşturuyor, romanlarını diyaloglar üzerine kuruyordu. Küçük memurlar, çalışan çocuklar, kötü yola düşen genç kızlar, çalışmak için kente göçen köylüler onun satırlarında hayat buluyordu. Onların gitgide acımasızlaşan yaşam karşısındaki mücadelelerini yazarak aslında çağdaş toplum problemlerine değiniyordu. Murtaza, Cemile, Bereketli Topraklar üzerinde, Suçlu, Devlet Kuşu, Vukuat Var, Gavurun Kızı romanlarının arasında Murtaza büyük ses getirdi. Eleştirmenler Murtaza'nın bir başyapıt olduğu konusunda hemfikirli.

Artık kitapları birkaç baskı yapan ünlü ve başarılı bir yazardı. Hatta dönemin sosyalist ülkelerinde dahi tanınıyor, sevilirdi. Ama ne hikmetse bir türlü doğru dürüst para kazanamıyordu. 1957 yılında önünde duran kağıtlara dördüncü çocuğunun doğumu üzerine şu satırları not düşmüştü: "1957 Türkiye'si'nin pahalılığı ile alay eder gibi, dördüncü çocuk babası olarak, yeni güne giriyorum. Hayırlısı." Şaşılacak şeydi doğrusu, ünlü ve başarılı bir yazardı ama hâlâ evinde bir sedir, tahta masa ve sandalyeler dışında doğru dürüst bir şey yoktu. Romanlarında anlattığı

insanlar gibi yaşıyordu. Zaten hep işçi mahallelerinde oturmayı seçmişti. Ama her şeye rağmen umudunu yitirmiyordu. Evde şakalaşan, çocuklarıyla top oynayan, tavla oynayan -yenildi mi tavlayı kaldırıp atan- hafta sonlarını ailesiyle birlikte geçirmekten hoşlanan iyi bir aile babası olmaya çalışıyordu.

Çok geçmeden kendi dertlerini tamamen unutturacak bir şey oldu. Artık bir zamanlar olduğu gibi sabahları yine çok erken kalkıyor, daktilonun tuşlarına daha büyük bir hızla vuruyor sonra türküler söyleyerek evden çabucak çıkıyordu. Onun bu davranışları tek bir şeyin işaretiydi: Aşkın. Bir kitabevinde tanıştığı on yedi yaşındaki genç okuruna âşık olmuştu. O ise tam tamına kırk yedi yaşındaydı. Bu genç kızın teslim olmayan inatçılığı, dışa dönüklüğü, hayata bağlılığı, heyecanı onu çok etkilemişti. Ülkü'yle Orhan Kemal'in ilişkisi uzunca bir süre devam etti. Ama Orhan Kemal en yoksul günlerini paylaştığı eşi Nuriye Hanım'ı ve çocuklarını hiçbir zaman terk etmedi. Her zaman onların yanında oldu.

Ta ki 1966 yılında edebî sohbetler için sık sık ziyaret ettiği Türkiye işçi Partisi, Orhan Kemal'in yolunu, 52 yaşında tekrar cezaevine düşürene kadar. Partide toplantı yaptıkları 7 Mart 1966 günü bir ihbar üzerine, TİP Fatih İlçe Başkanı Mehmet Şahin ile birlikte "Hücre çalışması ve komünizm propagandası yaptıkları" gerekçesiyle tutuklandılar ve Sultanahmet Cezaevi'ne götürüldüler.

Üç buçuk ay sonunda tekrar özgür kalınca yeniden kağıda kaleme sarıldı. Birbiri ardına yeni kitaplarını yazdı. Artık eline fena sayılamayacak bir para da geçiyordu ancak bu kez de sağlığı bozulmuştu. Bir kalp krizi atlattığı ve artık evden pek çıkamaz olmuştu. Elli beş yaşındaydı ama adeta yetmiş yaşında gibi idi. Çocukluğundan itibaren yaşadığı zor hayat şartları onu yormuştu. Buna rağmen Bulgar Yazarlar Birliği'nden gelen daveti geri çevirmedi. Artık pasaport da alabiliyordu. Eşi Nuriye Hanım'la birlikte Sofya'ya doğru yola çıktılar.

Sofya'ya gider gitmez yerleştikleri otelde masasının başına kuruldu ve yazmaya başladı. Kelimelerle oynadığı Sofya gecelerinden birinde Orhan Kemal' i uyku tutmadı... Ağrısı vardı... Apar topar hastaneye kaldırdılar... Beynine giden damarlardan biri tıkanmıştı. Aslında Orhan Kemal'in vücudu uzun zamandır alarm veriyordu. Ama sonunda ölüm, onu Sofya'da buldu, hastanede geçirdiği birkaç günün ardından hayata gözlerini yumdu...

"İnsan dediğin cart diye ölmeli, altına oturak falan sürülmeden... Her şey birdenbire olmalı... Böyle ölmek isterim... Kimseye muhtaç olmadan..." demişti... Öyle de oldu... ■

72'NCİ KOĞUŞ'TAN

72'inci Koğuş kim bilir kaçınıc uykusunda, horluyordu.

Kaptan, koğuşun cezaevi avlusuna bakan penceresine her zamanki gibi tünerek kalın bilekli kollarını pencere demirlerine geçirmiş. Güzel Fatma'yı düşünüyordu: Demek Fatma, Bobi'den çamaşırların sahibini sormuş. Boğaz vapurlarında değil. Pire, Napoli, Marsilya, Hamburg, Rusya'ya uğrayan kocaman şileplerde kaptanlık ettiğini öğrenmişti? Demek biliyordu artık ne adam olduğunu? O daha anasının memesindeyken, kahpece öldürülen babasının kanını yer- de komamak için buraya düştüğünü bilmeliydi.

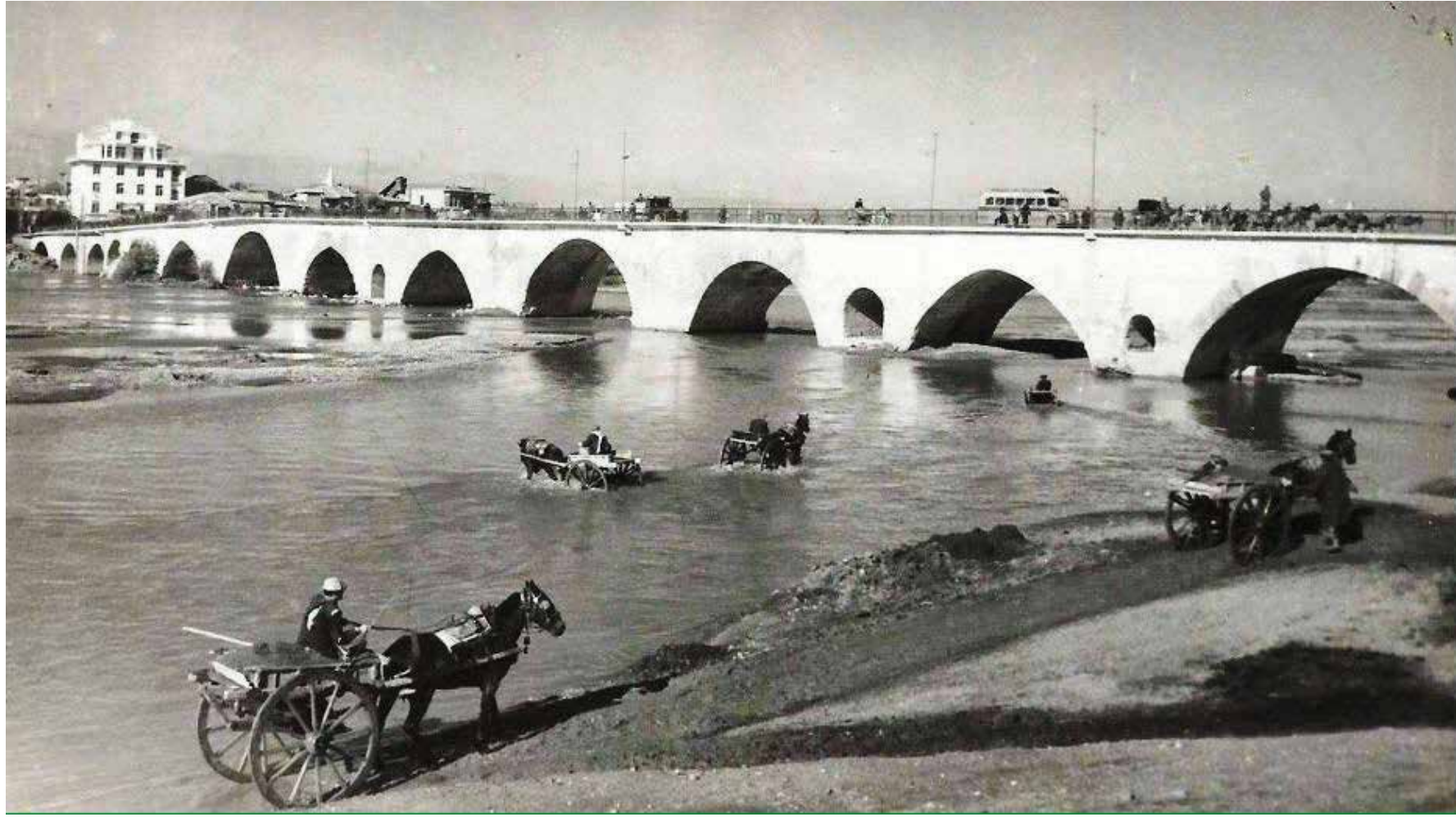
Hem bilmeli, hem de öteki hükümlü kadınlara, "Benim dostum Kaptan!" demeliydi. "Kaptan ama, Boğaz'da çalışan küçük vapurlarda değil, şileplerde. Buraya düşmeden önce dünyanın bütün limanlarına yük taşır, yolcu taşır, liman meyhanelerinde kadeh kırar, iskemle devirirdi. Benim Kaptan'ım benden başkasını sevmeyi bana gelinceye kadar, istese onu sevmeyecek kadın yoktu, istemedi. Beni bekledi. Allah benim sevgimi ben daha doğmadan düşürmüştü yüreğine..." (...)

Tekin Yayınevi, 72'nci Koğuş

Desen: Turgut ÖZALP

‘**ESKİCİ** ve Oğulları’ adlı romanın ilk cümlesi şöyledir:

“Betonunda bile otlar biten bereketli Çukurova topraklarının dört bucağından, inceli kalınlı kollar gibi uzanan tozlu yollarında bir zamanlar develer, Bursa çift atıları, çokluk da, sabahlardan akşamlara, akşamlardan sabahlara dek gıcır gıcır gıcırdayan kocaman tekerlekli öküz, camız arabaları olurdu...”

Orhan Kemal’in öykü ve romanlarını her okuduğumda, gözümde çocukluğumun Adana’sı canlanır. Kanalköprü, Denizli, Narlıca Mahallesi, eskilerin Çarçaput mahallesi dediği Döşeme Mahallesi, fabrikaların çevresinde kümelenen işçi evleri, memur lojmanlar...

O dönemin işçi mahallelerini bugün işsizler, seyyar satıcılar doldurmuş. Suphi Paşa Çırçır ve Pres Fabrikası yönetim bürosunun kalıntısı bugün ıssız bir caddede beklemektedir. Önünden her geçtiğimde kulağıma işçi sesleri, motor gürültüleri gelir. Tekel ve İnhisarlar İdaresinin, Milli Mensucatın, Güney Sanayinin, Sümerbank Bez fabrikasının, Alman Fabrikasının, Suphi Paşa Fabrikasının bulunduğu Eski istasyon civarı, Çukurova pamuk ticaretinin önemli bir merkeziydi. ‘Cemile’, ‘Dünya Evi’, ‘Murtaza’ gibi romanlara ve bir çok hikayeye esin kaynağı olan Milli Mensucat Fabrikası devredilmiş, daha sonra üretimini tamamen durdurmuş, Suphi Paşa Çırçır fabrikası kapanmış, Çukobirlik depoları kullanılmaz hale gelmiştir. İşyerleri, evler, konaklar terk edilmiş, Sümerbank Fabrikasının yerine belediye yönetim binası yapılmış, metro inşaatı bu tarihi yapıların yıkımını hızlandırmıştır. Döşeme Mahallesi’ndeki tarihi evler yenileme

Orhan Kemal ve Çukurova

ZAFER DORUK

ve imar izni verilmediği için sahipleri tarafından terk edilmiş, hurda, tekstil deposu olarak kullanılmaya başlanmış. Eskiistasyon civarını gezirken, tarihi Doğa Hamamının yerinde bir benzin istasyonu görünce içim burkulmuştu.

Kamyonların tohumlu tohumusuz pamuk hararlarını, arpa, yulaf, buğday çuvalarını çektikleri, benzin, mazot kokuları arasında köylülerin Orozdibak meydanında yükleriyle araç bekledikleri günlere giderim.

Koltuklarında bir çeyrek açıyla oturan Amerikan menşeli lüks taksilerin şoförleri havalı yığınır, siyah güneş gözlüğü takarlar. Sivri

burun, yumurta ökçeli ruganları gölgede ıslıl ıslıl parlar. Arabanın içi lavanta kokar, ön ve arka camlarda püsküllü perdeler, kenarlarına eşin dostun fotoğraflarının sıkıştırıldığı aynalar, başı topuzlu vites kolunda sallanan Oltu taşından tespih... At arabaları arkalarında yoğun bir toz bulutu bırakarak geçiyorlar. Faytonlar geçerken atlar kuyruklarını yola lap lap bırakıyorlar, idrarları hortum suyu gibi fışkırıyor. Faytoncular ince kırbaçlarıyla, dar koltuklarında rahat, yaygın oturuş biçimleriyle, kasket, yelek, çizgili mintan, siyah şalvarlarıyla şehrin en renkli

figürleri... Seyyar çay ocaklarının etrafına alçak tabureler, sehpalar atılmış. Çayları oraların deyimiyle: ‘adamı osurtacak’ kadar demli, bardakları ince belli. Ocağın sürekli müdavimleri esrarıcılar, cinayet ve hırsızlıktan dışlanmışlar, sabahçılar, işsiz delikanlılar, horozcular, kuşçular, tombalacılar, Maraş otu çiğneyip tükürenler. Kebapçının radyosundan yükselen ‘Yandı Çukurova yandı’ türküsü, kaldırımın tozu toprağı ve havanın nemli sıcaklığıyla güzel bir uyum içinde... ‘Aşlamacı’ denilen meyan kökü şerbetçileri, sırtlarında bronz güğümleleriyle, yeniçeri kıyafetleriyle, kalaylı bakır taslarını takırdatarak kaldırımında geziniyorlar. Bıciciler, karsambacın üzerine pudra şekeri ve kırmızı şurup döküyor, üzerine bir tatlı kaşığı spaylayıp servis ediyorlar. Alemciler kumarda ütünce Giritli’nin meyhanesinde birer buçuk Adana’yla, acılı şalgamla, kavun ve peynirle başlattıkları rakı faslını sardıkları kubar çıkarayla bitiriyorlar. Oradan şırdancıya takılıyor, göbekli, kara bıyıklı esmer şırdancının önerine koyduğu şırdanları bol kimyonla, süs biberi turşusuyla yiyor, tatlıcıya geçiyorlar. ‘Kerhane tatlısı’ da denilen sarı Adana burmasından en az beşer tane yedikten sonra gecenin fenerini bol sirkeli kelle paçaıyla söndürüyorlar. Kurdukları her üç cümlelin birinde Allah kitap sövüyorlar... İşçiler, fabrikanın karşısındaki çiğercinin dumanlı mangal başında, şişlerinden sıyrıp pul biberle, kimyonla, karışık, ezme ve soğan salatayla kahvaltı niyetine yiyor, üstüne de ikişer bardak kaçak çayla birer sigara içtikten sonra işbaşı yapıyorlar...

Kadınlar çamaşırlarını

leğendeki sodalı suyla çitiliyor, yemeklerini gazocağında pişiriyorlar. Yaz akşamları mahalleli damlara çıkıyor, cibinlik kurup yataklarını serdikten sonra yemeklerini yiyor, çaylarını içip çekirdek çinterek radyo tiyatrosu dinliyorlar. Avlu sakinleri yazlık sinemalara çekirdek yüklü birer günebakan çiçeği götürmeden gitmezler; bade gazozu içer, film izlerken siyah-beyaz hayaller kurarlar...

Doğu ve Güneydoğudan yüklerini denkleştirip trenlere doluşarak gelen ırğatlar pamuk tarlalarının kenarında kurdukları çadırlarda yaşama uğraşı verirler. Okul çağındaki çocukları okula gidemez, gelinlik kızları baharlarını yaşayamadan kuruyup gider, bebekler sıtmadan telef olurlar.

Fabrikaların çevresinde, işçilerin oturduğu büyük büyük avlularda alt üst birer göz odadan oluşan, sazla samanla karılmış, balçıkla sıvanmış, sofalı, kerpiç evler omuz omza ayakta kalmaya çalışırlar. Teneke çatılı evlerde yaşayanlar yazın sofada yatıp kalkarlar. Her avlunun bir su tulumbası, tahtadan, tenekeden çakılmış bir helâsi, teneke sobalı bir banyosu bulunur. Avlunun ortasındaki yaşlı, kalın gövdeli dut ağacı iri, beyaz dutlarla yüklendi mi, kadınlar, çocuklar çingillerini alıp altında toplanır, büyük bir çul kenarlarından tutup gerer, kadınlardan en şahbazı, kolu bacağı güçlü olanı ağaca çıkıp yüklü dalı dutlar akşamları sofalarda yenmek üzere çingillere paylaştırılır. Avlunun bir köşesinde küçük bir günebakan bahçesi, bir-iki limon, turunc ağacı bulunur. Herkes kendi evinin önünden olduğu kadar avlunun genel temizliğinden de sorumludur. Avluyu süpürme işini her gün bir ev üstlenir. Tuvaletle tulumbayı gereğinden fazla meşgul etmemek, güdültü yapmamak; hastalık, cenaze, düğün gibi özel durumlarda birbirine destek olmak insanlık gereğidir. Eğlence biçimlerinden, örf ve geleneklerinden, alışkanlıklarından ödün vermez, ‘kol kırılır yen içinde kalır’ anlayışıyla, kavganın, didişmenin, küskünlüğün ardından acıyı, kederi, neşeyi paylaşmasını da bilirler...

Çocuklar, kanalın kıyısına oturup babalarının gece vardiyaından dönmelerini beklerken başlarına üşüşmüş yıldızlardan en beğendiklerini seçip kendi yıldızı ilan eder, onlara dair hikâyeler uydururlar. Kurbaga seslerine, evlerini sarsarak geçen trenlerin acı düdüklarine, fabrikaların tütün, yağ, çiğit kokularına alışkınlar, bu kokuların olmadığı yerlerde kendilerini yabancı duyumsarlar. Gece vardiyaından dönen babalar yorgun argın, hayata kırıgın, birer dal gibi süzülerek evlere doğru ilerlerken, kanalın kıyısında

“*Doğu ve Güneydoğudan yüklerini denkleştirip trenlere doluşarak gelen ırğatlar pamuk tarlalarının kenarında kurdukları çadırlarda yaşama uğraşı verirler. Okul çağındaki çocukları okula gidemez, gelinlik kızları baharlarını yaşayamadan kuruyup gider, bebekler sıtmadan telef olurlar.*”

bekleyen çocuklar köprüyü geçip ellerindeki kesekâğıtlarını sevinçle alır, bellerine sarılarak avluva girer, birlikte bir süre eğleştikten sonra onları anneleriyle baş başa bırakıp cibinliklerine çekilirler.

İşçi aileleri; peyniri, zeytini, ‘Vita’ margarinini, çayı, şekeri, gazyağını, ispirtoyu bakkaldan gram gram, veresiye alırlar. Veresiye defterleriyle gittikleri mahalle bakkalları en yakın dert ortaklarıdır. Maaşlar alınınca önce onlara olan borçlar kapatılır, yeni sayfalar açılır. Yiyecekler mutfağın tavanından sarkan bir tel dolapta ya da sahanlıklarda saklanır. Kadınlar gazocağını alevi mavi bir renk alana kadar pompalar, üzerine yemek tenceresini koyduktan sonra dut ağacının gölgesinde oturup muhabbet ederler. Çukurova’nın nemli sıcaklığında bakkaldan aldıkları buzu kırıp su dolu bir boducun içine atarak soğuk su içerler. Avlulara serinletici yiyecek içecek satıcıları gelir. Çocukların en bayıldıkları serinleticiler dondurma, eskimo ve bici bicidir. Üç tekerlekli tablayla ya da bisikletle satış yapan dondurmacılar, tren yolunun kenarında durup, “Dondurma, gaymaaaaakl!” diye bağırınca, çocuklar koşar, dondurmacının fiçidan keskiyle kesip külahlara yerleştirdiği dondurmaları gölgelik bir yerde

keyifle yalarlar.

Adana’nın en meşhur içeceği acılı, taneli şalgam suyu, susatıcı özelliğine karşın yaz günlerinin de vazgeçilmez içeceklerindendir. Çokçok denilen, şekerli, kokulu macunlar renkli biyeler gibi parlar. Karsambacını bolca veren bicicinin yolu gözlenir. Tablasını gölgelik bir yere çekip, “Bici biciiii!” diye bağırır mı, koşup çevresini sarar, tepside dondurulmuş allı, pembeli nişasta kalıbını bıçakla kuşbaşı biçiminde kesişini, kâselere yerleştirmişini, üzerine buz rendeleyişini, onun üzerine de kırmızı boyalı şurubu gezdirişini keyifle izlerler.

Meyveli, hoş kokulu renkli şurupların dikkörtgen biçimindeki kalıplarda dondurularak elde edildiği ‘Eskimo’ adı verilen dondurmaları bisikletlerinin selesinde ya da kayışlarını omuzlarına astıkları

replikleri duyulur; Ayhan Işık’la Belgin Doruk’un aşkları, Türkan Şoray’ın buğulu gözleri, Leyla Sayar’ın masum yüzü mahallede büyüü bir atmosfer yaratmıştır.

Bütün bu görüntüler, ‘Cemile’ ve ‘Dünya Evi’ romanlarının Katip Necati’siyle Boşnak kızı dokuma işçisi Cemile’nin aşkları, evlilikleri, verdikleri zorlu hayat kavgası, birlikte çalıştıkları Milli Mensucat fabrikası, ‘Çarçaput Mahallesi’, işçi evleri, çamurlu sokaklar, yazarın öbür hikaye ve romanlarında da belleğimizde canlanıp devinir. Açgözlü haciağaların, hırsız tüccarların kumpaslarına karşın dürist kalma uğraşı veren, kitap okumayı seven, kendi deyimiyle aydınlık gerçekçiliğin, umudunu, iyimserliğini yitirmeyen insanların yazarı Orhan Kemal’i besleyen işte böyle bir ortamdır...

Çocukluğum böyle bir mahallede, belleğime kazınmış bu görüntüler arasında geçtiği için, ortaokul yıllarımdan buyana tanışığı olduğum Orhan Kemal’i her okumandan sonra müthiş heyecanlanır, bize o yılların Adana’sını sık sık anımsattığı için onu şükranla anarım.

İlk romanlarına konu olan otuzlu-kırklı yılların Adana’sından sonra İstanbul’da yazdığı romanlarında da insanlar ve mekânlar Adana kokar. Kapitalizmin palazlanmak için insan emeğini en ilkel, en vahşi biçimde sömürdüğü, tarımın tasfiye olduğu, kırsaldan şehirlere yoğun göçlerin yaşandığı bir dönemi anlatır. İnsanı sistem içi ilişkilerin belirlediği bir sanat anlayışıyla, tektipleştirerek değil, farklılıklarıyla sergiler. Aralarında yaşadığı, yakından tanıdığı insanları en doğal halleriyle gösterir. Sahneleme tekniğini ve gözlem gücünü kullanarak onları kendi koşulları, kendi dünyaları içinde verir. Eserlerinin sinemaya yakınlığı onun bu çarpıcı görselliğinden gelir. İç ve dış eylemleriyle, konuşmalarıyla ruh hallerini, dünyaya bakışlarını yansıtır. İçeriğe hizmet etmeyen gevezelikler onda yoktur; ıskılı, ayna tutucu konuşmaları seçer. Asla abartmaz, uzun uzun betimlemelere girmez, samimi ve açık yüreklidir. Uzun şaşamasının, günümüzde de sevilmesinin en önemli nedeni budur. Özellikle hikayelerinde Çehovvari, kısa, kesin, vurucu ve dokunaklıdır. Hikayenin atmosferi bizde bir şiir tadı bırakır. Bugün Orhan Kemal yüz yaşında ve yine bugün Adana’nın güneyindeki mahallelerde Orhan Kemal’in insanlarına sıkça rastlamak mümkün. Sınıflar arasındaki uçurum o günlerden bugüne daha derinleşmiştir. Emek sömürüsü inceltilmiş, terbiye edilmiş, kılık değiştirmiş yüzüyle bütün acımasızlığıyla sürerken, Orhan Kemal’in Türkiye edebiyatına kazandırdığı yapıtların da önemi giderek artıyor. ■

Maphusanede yanan ışık NÂZİM'DAN ORHAN KEMAL'E

VECDİ ÇIRACIOĞLU

ORHAN Kemal'in edebiyat serüvenine şiirle başladığı biliniyor. Şöyle diyor: **"İlk şiirim, Kayseri 19. Piyade Alay hapishanesindeyken, Reşat Kemal imzasıyla Yedigün'de, 1939'da çıktı."** Daha sonra, "Yeni Mecmua", "Yeni Ses", "Ses", "Yürüyüş", "Gün" dergilerinde şiirleri yayımlandı. Yazdığı ilk şiirlerde halk şiirinin özellikleri (hece ölçüsü, kafiye vs.) dikkat çeker. Zamanla, özellikle Bursa cezaevinde Nâzım'la tanıştıktan sonra şiiri biçim bakımından serbestleşir. Orhan Kemal'in şiire başladığı dönemlerde Garip şairleri ön plandadır. Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat. Nitekim 1941'de "Garip" adlı ortak kitabı yayımlarlar. Garipçiler; Nurullah Ataç, Şevket Rado ve Yaşar Nabi Nayır (Varlık Dergisi) tarafından desteklenmektedir.

Orhan Kemal'in 10.10.1940 tarihli şiirinin adı ilginçtir: **"Zavallı Balıklara, Akıllı Robenson, Saate, Vesaireye Dair"** Bu şiirin başlığında geçen "Zavallı Balıklar" Melih Cevdet'in; "Saate", Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın; "Akıllı Robenson"um" ise Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirleridir. Orhan Kemal, bu şiirleri eleştirir. İnsanlar yok edilirken şairlerin bu duruma tanıklık etmeyip balıklara acımasına sitem eder ve bu şairleri iğneler... Şiirin sonuna doğru asıl söylemek istediğini söyler ve biz buradaki özel isimden dönemin edebi zihniyeti hakkında da fikir sahibi oluruz. Şöyle der Orhan Kemal: **"Hoşuna gidelim diye Nurullah Ataç'ın/Sesini duymuyorsunuz milyonlarca ölünün/Milyonlarca açın"**

Burada sadece politik değil poetik bir eleştirinin olduğu da dikkatimizi çeker. Orhan Kemal, şiirlerinin çoğunu 1933-1944 yılları arasında kaleme almıştır. Kemal Sülker şöyle der: "...öyküde olağanüstü başarı gösteren ve toplumcu yazında yepyeni bir konu ve gözlem zenginliğiyle yer alan Orhan Kemal, özgür koşukla yazdığı şiirleri 'Motor Sesleri' adlı bir kitapçıkta derlemek istediye de bunu Nâzım Hikmet, Orhan Kemal'i, 'Öyküden şiire dönüşüne yol açar' gerekçesiyle önledi." Nâzım Hikmet'le Bursa cezaevindeki yol arkadaşlığının Orhan Kemal'in yazı serüveni üzerinde yoğun tesirinin olduğunu biliyoruz. 1939'dan başlayarak, 1941'e kadar yazdığı şiirler blok halde yazılmış olsa bile halk şiirinin dörtlüklerini, duraklarını, kafiye özelliklerini görebiliyoruz. Şiirlerindeki kafiyelerin önemli bir kısmının ses çağrışımlarıyla oluştuğu dikkat çeker. Bu kafiyelerin bir kısmı, bir sözcüğün diğer sözcüğün içinde yuvalandığı 'tunç' kafiyelerdir: **"..Suna/uykusuna", "inci/sevinci", "izden/hepinizden", "akları/durakları", "düşümdür/gördüğümdür", "acıyı/postacıyı"...** Bazı kafiyeler ise sanki ses benzerliği olsun diye zoraki bir araya getirilmiş gibidir: **"tablo/kablo", "adım/dadım", "kuşu/yokuşu"...** Yazdığı bütün şiirlerde sözcük kadrosu oldukça yalındır. İlk şiirlerde biçim ön plandadır. Bizi bir ritim, ezgi karşılar. "İniş Yokuş" adlı şiirin yanı başında "Necip Fazıl gibil..." yazar... 'gibi'den sonraki ünlem burada bir hinliğin olduğunu düşündürüyor bize, ama ilk dönemlerde yazdığı şiirlerdeki kimi sözcüklerin Necip Fazıl şiirlerinde yoğun biçimde karşılaştığımız, bir bakıma Necip Fazıl'la anılan motifler olduğunu söyleyebiliriz. Söz

gelimi: Duvarlar, cüce, şekiller, perdeler, kafatası... Orhan Kemal'in görünenin ötesini Sorguladığı; "Niçin göremiyorum göklerin gerisini/Neden Allah açmıyor esrar penceresini" dizeleriyle biten "Ben ve Ötesi" adını taşıyan bir şiiri var, altındaki tarih: 21. 11. 1939, Adana. Necip Fazıl'ın 1932'de yayımlanan üçüncü şiir kitabı **"Ben ve Ötesi"** adını taşımaktadır... Yine Bursa'da 1941'de yazılmış, her biri kendi arasında kafiyeli altı beyitten oluşan "Koşuşt Geceler" adlı şiirin dördüncü beytinde şu dizeyi okuruz: "Gündüzler sizin olsun verin bize geceyi!" buna çok benzer bir dize bizi Necip Fazıl'ın ünlü "Kaldırımlar" şiirinde karşılar: "Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları" Buradan hareketle Nâzım'ın, bir vakitler arkadaşlık ettiği Necip Fazıl etkisini Orhan Kemal'in yazdıklarında görmüş olabileceğini söylersek çok mu aşırı bir yorum olur? Orhan Kemal henüz 1930'ların başlarında boy veren yazma ihtiyacına dair söyledikleri de bu bakımdan önemlidir: "İçimde yazmaya dair kıpırtılar beni boyuna şiire zorluyordu. Okullarda öğretilen kitabı edebiyatla hiç mi hiç ilgilim olmamakla beraber, çeşitli şairlerin şiirlerini okuyor, bu şiirlerin uyumlarıyla edalarını şıp diye kavrayarak onlar gibi yazmaya başlıyordum."

"Geçmiş Zaman" adlı şiirin (bu şiir halk şiiri formunda yazılmıştır) son dörtlüğünde halk şairlerinin yaptığı gibi şairin müstear adına rastlarız: **"Şimdi ne Mecnun var, ne Kerem, ne saz,/Ne eski baharlar, ne o eski yaz/Raşı'tım otur da dertlerini yaz,/Sana bu âlemde mevzu kalmamış"** Orhan Kemal kendi dertleri üzerinden toplumun sorunlarını da dile getirir. Açlık, savaş, hasret, memleket meseleleri sıradan insanlar etrafında anlatılır. Şiirlerinde gündelik hayatın içindeki insanları karşılayan ve yaşayan nice sözcük yer alır. Orhan Kemal'in şiirlerinde Nâzım'ın ilk etkisi 01.02.1941, Bursa tarihli "Karıma Mektup" adlı şiirle başladıgını söyleyebiliriz. Birçok şiirinde olduğu gibi bu şiirde de 'Adana özlemi'ni buluruz.

Nâzım'ın da 11.11.1933 tarihli Bursa hapishanesinde yazılmış **"Karıma Mektup"** adını taşıyan meşhur şiiri vardır. Orhan Kemal, "Ormancı Alaaddin Bey'in Hikâyesi" adlı şiirde serbest bir şiirin imkânlarını kullanır. Bu şiirde, bir taraftan öykücülüğünden gelen sağlam tasvirler öte yandan Nâzım'ın söyleyiş biçimi zaman zaman yolumuza çıkar. "Mağalın kenarında mor çaydanlık kaynamaktadır/Sabık orman memuru Alaaddin Bey/'Hava amma da kısladı ha! ha diyerek/Isıtmaktadır ellerini"

Allaaddin Bey, Orhan Kemal'in günlüklerinde karşımıza çıkıyor. 9 Şubat 1943 tarihli günlüğünde **Nâzım**'ın radyo dinlemek için koşusuna gittiği insandır Alaaddin Bey. Yazdıklarında, yaşadıkları gürül gürül akar. Şiirlerinin bir kısmının içinde bir hikâyeye doğru yol alırız; bu metinler bizde manzum hikâyeye tadı bırakır. Bu durumu örnekleyecek birçok şiir gösterebiliriz. **"Komşunun Öksüzü"** şiirinden: "Babası ölmüş on sene evvel/-

ince hastalıktan-/Dört yaşındaymış Emine/ Çok ağlamışlar//Dedesi bir avukatın odacısıdır/On lira aylık alır/ Emine mavi gözlüdür/Sarı saçları var Emine'nin/Yumruk yumruktur memeleri"

"Pınar Köylü Ahmet'in Mektubu" adlı şiirden: "Ana,/on gün oluyor fabrikaya gireli,/dokumacıyım;/bakıyorum eski dokumacı arkadaşlara/ayak bilekleri kalın/ dizlerinden yukarısı ince./ Bunlardan çoğu /askerlik muayenesine gidince/ sakata ayrılırlarmış"

"Dokumacı Haydar" adlı şiirden: "Evleri tek odadan ibarettir/Çocuklar oynar/Kadınlar konuşur/O kitap okur!/ Yağmurlu ve soğuk bir gece çıkınca fabrikadan/ Düşündü/'bir evim olsa üç odalı' diye" Bütün bu örnekler, Orhan Kemal'in şiirlerinin içinde susturulmuş öykülerin olduğunu gösterir bizlere. Anlatmak istediğini hangi biçimde olsa anlatmak taraftarıdır o. Şiiri toplumun yararına işler. Etrafında olup bitenlere tanık olmak taraftarı. 1924 tarihli 'Barış' adlı şiiri antmilitarist, savaş karşıtı bir şiirdir. Dönemin siyasi ortamı düşünülünce oldukça manidardır: "Paslansın kınında bütün dünyanın süngüleri/Mermileri çürüsün sandıklarında bütün dünyanın için diş bilemiyorum artık/Yorgi kardeş!/ At tüfeğini yere/Çıkar ekşi kokan asker postallarını/Gel/Çığara içelim bizim çeşme başında"

"Babası Harpte Ölen" adlı şiiri, "Dünyanın çocuklarına" ithaf edilmiştir. Şiirlerinde en sık tekrar ettiği sözcüklerden biri **"memleketim"**dir. Memleket çoğu zaman **'Adana'**dır. "Beni de al götür/al götür beni de/tozuna ve güneşine kurban olduğum memleket" diyecektir. Kimi şiirlerinde ironi öne çıkar. Çalışan, ezilen insandan yana toplumcu tavrı dikkat çeker. 'Sarhoş' şiirde isim vermeden, dizelerini anarak iki şairle dalgasını geçer: İlk dalgasını Yahya Kemal'e ayırır: Yahya Kemal'in: **"Gece Leyla'yı ayın on dördü gibi/ Koyda çıplak yıkanırken..." mısralarını andıktan sonra şöyle devam eder: "Görse de olur, görmese de./Ama sarı sıcakta kütlü toplayan Hatice'yi/Şairin gözü görmese.../Olmaz"**. Ardında Ahmet Hâşim'in mısralarını alıntılar ve ona da ayakları yere basan sözlerle cevap verir. Orhan Kemal'in şiirleri arasında Nâzım'a ithaf ettikleri diğerlerinden söyleyiş ve içtenlik bakımından ayrılır. Olanca içtenliğiyle büyük şaire seslenir. Orhan Kemal'in Kemal Sülker'e yazdığı 27.01.1944 tarihli mektupta "Hapishaneden çıkmadan bir müddet evvel Nâzım Hikmet için yazdığım ve onun ağladığına şahit olduğum" dediği "Nâzım Hikmet'e"

başlıklı şiirin son bölümüyle bitirelim. "Unutabilir miyim seni hiç/Dünyayı ve insanlarımızı sevmeyi senden öğrendim/ Hikâye, şiir yazmayı/Ve erkekçe kavgaya etmeyi senden"

Şair ve yazarların bir kısmı ölür toprağa gömülür, bir kısmı ise toprağın yanı sıra ağaçlara, sulara bulutlara, derdiyle dertlendiği halkların yüreğine gömülür. Nâzım gibi Orhan Kemal'in de halkların yüreğinde, dilinde yaşamayı sürdürmesi tesadüf değildir. ■

NÂZİM HİKMET'E

*Sen Prometenin çiğnıklarını
kaba kıyım tütün gibi piposuna dolduran adam
Sen benim mavi gözlü arkadaşım
Kabil değil unutmam seni
26 Eylül 1943
seni yapayalnız bırakıp hapishanede
bir üçüncü mevki kompartımanda pupa yelken
koşacağım memlekete
Tren bir güvercin gibi çırpınarak istasyona girecek
Gözü yaşlı bir genç kadına beş senenin ardından
kocasını getirecek
O dem ki boş verip istasyon halkına
Yanaklarından öperken sevgilimi
Sen neşeli mavi gözleriyle bakacaksın içimden bana*

*O dem ki yürekten her şey atılacak
Ekmek, kın hasret, fakat Nazım Hikmet
Sen şu kadar kilometre uzakta kalmama rağmen
Aydınlık yüreğimin duvarına dayayıp sanı saçlı başını
Batan bir yaz güneşi hüznüyle ağlatacaksın arkadaşını
Günler geçecek ekmek derdi çökecek omuzlarıma
Fabrika, makinalar tezgahım
Sana şeker kamışı, portakal yollayacağım
Karım yün çorap örecektir, her hafta mektup yazacağız
Askere almazlarsa eğer
Unutabilir miyim seni
Tahtakurusu ayıkladığımız hapishane gecelerini
Ve radyoda şark cephesinden haber beklediğimiz
Müthiş anların küfürünü
Radyonun yanındaki duvara
Kurşun kalemle abus insan yüzleri çizmiştin
Unutabilir miyim seni hiç?
Hala beton malta boylarında duyuyorum
Takınyaların sesini!
Unutabilir miyim seni?
Dünyayı ve insanlarımızı sevmeyi senden öğrendim
Hikaye şiir yazmayı
Ve erkekçe kavgaya etmeyi, senden*

Orhan Kemal

SONUNDA, Orhan Kemal'e olan borcumu ödedim. Evet, "sonunda"! Hesapladım: Otuz dört yıl geride kalmış bir borçtu bu. Hoş bir anı olarak taşıdığım; zaman zaman çok yakın olduğum kişilerle bölüştüğüm, ama kaleme almayı asla düşünmediğim bir güzellik.

Okuru olarak Orhan Kemal'e olan borcumdan söz etmiyorum. Borcun öylesi kolay kolay ödenemez çünkü. Sözünü ettiğim kişisel bir borç. Diğer bir deyişle salt okur olarak değil, özel olarak da borçluydum ona. Onu ödemek kısmet olmadı. Ağır kan davrandığımdan değil; o ioven davrandığı için! Erkenden "elveda güzelim dünya / ve merhaba kâinat" diyerek çekip gitti çünkü. Sonunda ödediğimi belirttiğim borç bu işte. Bir okur sevdiği yazar(lar)a, diğer bir deyişle de beslendiği kaynaklara borcunu nasıl öder?

Öncelikle, yapıtlarını okuyarak. Sonra, onlardan edindiklerinin arkasında durarak ve onları başkaları ile de bölüşerek. Son olarak da yatay ilişki ağı içerisinde olduğu kişilere yapıtlarını okutturmaya çalışarak! Ben de böyle yaptım. Okur olarak üzerime düşenin gereklerini yerine getirdiğime inanıyorum.

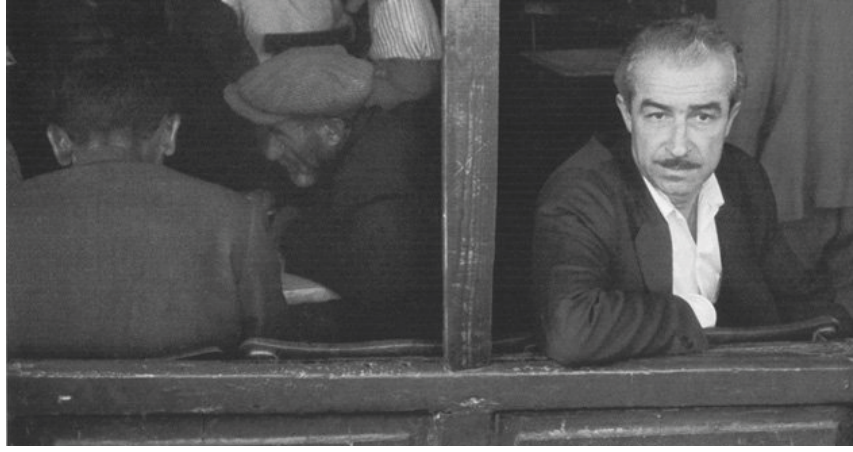
Yazıya bulaştıktan sonra ise, üzerlerinde söz alarak borcumu ödemeyi sürdürdüm. Yazdıklarımın okuma katsayısı ile oranlı olarak kuşkusuz.

Orhan Kemal'e ilişkin ilk yazım, Üç Kâğıtçı üzerine yazdığım ve Varlık'ta yayımlanan eleştiridir. Bu yazı ile Varlık'ın "okurları arasında" düzenlediği eleştiri yarışmasına katılmıştım. Oktay Akbal, Rauf Mutluay ve Hilmi Yavuz'dan oluşan seçiciler kurulu birinciliği bana vermişti. Ödül bin liraydı. Almaya Necati Tosuner'le gitmiştik. Yaşar Nabi Nayır, "Siz bayağı bilinen bir imzasınız. Nasıl olacak şimdi." diye ortaya konuşunca ben sıkılmış ve ödüme bakmaya başlamıştım İmdadıma Tosuner yetmiş ve hemen devreye girerek "Yaşar bey," demişti, "yarışma düzenlendiğinde Mehmet'in birkaç yazısı yayımlanmıştı. Ne olduysa sonuçlanıncaya kadar geçen sürede oldu."

Tosuner, haklıydı. Yarışmaya katıldıktan sonraki aylarda Yeni Dergi, Yansına ve Soyut'ta arka arkaya yazılarım yayımlanmış ve yazın dünyasında adı anılır biri olmuştum. Nitekim Aziz Nesin, 1972 yılında eleştirinin durumu üzerine görüşlerini belirtirken dikkatle izlediğini belirttiği üç addan biri bendim. Diğer ikisi, Murat Belge ile Attılâ Özkırımlı, çoktan rüşlerini kanıtlamış kişilerdi. Yaşar Nabi Nayır Tosuner'in sözleri karşısında bakmakla yetinmiş ve hazırladığı gider makbuzunu imzalattıktan sonra ödülümü vermişti: Yüzde on beş stopaj düşüldükten sonra! Sonrasında

Orhan Kemal'e borcumu nasıl ödedim?

MEHMET ERGÜN

Yeni Ortam'a yeniden okuduğum bazı roman ve anlatıları (Bereketli Topraklar Üzerinde, Vukuat Var, İşsiz gibi) üzerine kısa eleştirel tanıtılar yazdım. Yeni Dergi'nin son sayısında, Memet Fuat'ın önemseyip o ünlü kırmızı çerçevesi içerisinde sunduğu bir incelemem yayımlandı: "Orhan Kemal'in Şiirleri". Sonra Demirtaş Ceyhun'un Edebiyat Cephesi'nde "Orhan Kemal'in Öyküye Yönelişi" ile Yürüyüş'te "Geçmişten Geleceğe Orhan Kemal". Bütün bunlar Orhan Kemal'le ilgili monografi çalışmasının öğeleriydi aslında. O çalışmada da epeyce yol aldım. Asım Bezirci, Hikmet Altinkaynak'la birlikte Orhan Kemal üzerine bir çalışmaya sıvanınca kullanılsın diye o çalışmayı Bezirci'ye verdim. Bezirci - Altinkaynak ikilisince hazırlanan kitap Cem Yayınevi'nce yayımlandı. Ama benim emeğimden söz edilmedi. Dosyayı geri verdiğinde, yararlanıtlıkları ve teşekkür ettikleri yerlerin kitabı inceltmek söz konusu olduğunda ayıkladıklarını belirtti Bezirci. Ama Yazko Edebiyat günlerinde, Hikmet Altinkaynak'ın Orhan Kemal'in Hikâyeciliği çalışması Yazko Yayınları'ndan çıkınca, benim dosyamdan bir bölümün "Orhan Kemal ve Hikâyemiz" başlığı altında dergide yayımlandığını gördüm. Gönderdiğim tepki notuma ise herhangi bir karşılık verilmedi. En son, "Konya Oturak Âlemleri'nin Yazarı İlhan F. Demir Kim?" başlıklı bir yazım Vatan Kitap'ta yayımlandı. O yazıyı "kadim" dostum Halûk Ceylandağ'dan "lojistik destek" alarak yazmıştım. Konya Oturak Âlemleri ile Gâvurun Kızı elimin altında değişti çünkü. Ama Halûk, sağ olsun, yoktan var etti onları. Bu yazı nedeniyle Işık Öğütçü'den elektronik posta aracılığı ile bir

mektup geldi: *"Sayın Mehmet bey, Vatan Kitap ekinde yazmış olduğunuz Orhan Kemal'in eseri Konya Oturak Âlemleri ilgili yazıya teşekkür ederim. Bir gün arzu eder Orhan Kemal Müzesi'ne gelerseniz İkbâl Kahvesi'nde hem kahve içip hem de babamı yad ederiz. Saygı ve sevgilerimle."* Işık Öğütçü, elektronik posta adresini almak için Vatan Kitap'a telefon ettiğinde, yazımda sözünü ettiğim İki Damla Gözyaşı'nın ellerinde bulunmadığını söylemiş Kürşad Oğuz'a. O da, bir şaka ile yanıtlamış onu: "Bizde var, ama bir tane." Bütün bunlardan beni haberi ettikten sonra Vatan Kitap için Işık Öğütçü ile bir konuşma yapıp yapamayacağımızı sormuştu. Öğütçü'nün beni çok sevindiren önerisinin gereğini yerine getirmek; hem Orhan Kemal Müzesi'ni ziyaret etmek, hem de İkbâl Kahvesi'nde kahve içip Orhan Kemal'i yad etmek için bir vesileydi bu. Aynı zamanda da Orhan Kemal'e olan otuz dört yıllık borcumu tasfiye etmek için bir fırsat, bir olanaktı. Kürşad Oğuz'la birlikte Orhan Kemal Müzesi'ne gittik; Işık Öğütçü ile Vatan Kitap için konuşma yaptık ve hepsinden önemlisi, otuz dört yıllık borcumu ödemedim. Ne miydi o borç? 1970'in ilk aylarıydı. Sultanahmet Otobüs Durağı'nın karşısındaki binanın iki ya da üçüncü katında bir gençlik örgütü vardı ve biz hafta sonlarında Ekonomi - Politik ve Felsefe dersleri için oraya gidiyorduk. Giriş katında ise bir kahvehane vardı. Örgütün kapalı olduğu günlerde, nöbetçinin gelip açmasını o kahvehanede bir köşeye iliserek beklerdik. İşte öyle günlerden birinde, caddeye bakan pencerenin

önündeki masada tavla oynayan birini gördüm. Fotoğraflarımdan tanıdığım Orhan Kemal'in bir parça zayıfıydı. Zarı attıkça, pulları tavlaya vurdukça zayıf, cılız kahlkahalar atıyordu. Arkadaşıma gösterdim, Orhan Kemal olduğunda görüş birliğine vardık. Gidip tanışmayı önerdim, yaşamadı. Ben niyetlendim, tersler mersler diyerek beni frenledi. Birkaç kez hamle yaptım engelledi. Ama sonunda, ne olursa olsun diyerek, masalarına gittim. Korka - çekine, "Siz Orhan Kemal'siniz, değil mi?" diye sordum. Göz ucuyla şöyle bir baktıktan sonra, "Evet!" dedi. Ama oyununu sürdürdü. Ürkeklik katsayım yükselmiş; cesaretim kırılmıştı. Ama geriye de dönmeyi kendime yediremedim. "Ben," dedim, "kitaplarınız çoğunu okudum." Şöyle bir kez daha baktı ve oturmam için sandalyeyi gösterdi. Oturmadım, iliştim. O zarları avucunda çalkalıyordu. Yan göz ucuyla bakarak sordu: "Hangi hikâyelerimi beğeniyorsun." Duraksamadan yanıtladım: "En çok Teber Çelik'in Karısı ile Çikolata'yı." Salladığı zarları atmadı, tavlaya bıraktı ve bana döndü. "Sen sahiden okurummuşsun." dedi. Çok sevindim; kanatlandım. İki öykünün çok değişik olduğunu belirttikten sonra; en çok onları sevmemin nedenlerini sordu. Neler söylediğimi şimdi anımsamıyorum. Ama aklımın erdiği, dilimin döndüğünce onları neden sevdiğimi açıklamaya çalıştım. Arada bir beni engellemeye çalışan arkadaşşıma göz ucuyla bakmayı da ihmal etmeden kuşkusuz. Bana çay şöledi. Tavlayı unuttuğu gibiydi. O bir şeyler anlatıyor, bense can kulağı ile dinliyordum. Ama öylesine heyecanlı ve o ölçüde de mutluysam ki sözcükleri tek tek anıyordum ama cümlelerini anlayamıyordum. Yalnızca sesleyle vardı benim için. Yurt dışına gideceğini, döndükten sonra kendisini burada bulabileceğimi söyledi. O aralık arkadaşım örgütün açıldığını haber verdi. Elini uzattı; öpmek için eğildim, engelledi: "Arkadaşlar birbirlerinin elini öpmez!" Tanıdığım ve elini sıkıttığım ilk yazardı. Ama yurt dışı gezisinden geri dönemedi. İçtiğim çay karşılığını veremediğim bir ikram olarak kaldı. Belirtmiştim: Işık Öğütçü, Kürşad Oğuz'a, Orhan Kemal'in İlhan F. Demir imzası ile yayımlanan İki Damla Gözyaşı adlı kitabının kendilerinde olmadığını söylemişti. Orhan Kemal Müzesi'ne onu armağan ederek otuz dört yıllık borcumu ödeyebileceğimi düşündüm. Kitap için teşekkür eden Işık Öğütçü'ye bu olayı anlattım ve "Orhan Kemal'e olan kişisel borcumu ödediğimi düşünüyorum." dedim. **NOT:** Bu yazı, "üçlü konuşma"nın ardından, sıcaklığı saçına kaleme alındı. Ama nedense yayımlanmadım. Aslan Özdemir Orhan Kemal'e ilişkin yazı isteyince aklıma geldi. Yazılışından on üç yıl sonra, nasıl yazıldıysa öyle, sunuyorum. ■

Orhan Kemal ve sinema

MESUT KARA

"ÇUKUROVA'DA bahar harikadır. Gök masmavi, kırmızı topraklar yemyeşildir. Çukurova'nın toprağına dört kilo çiiğit at 80 kilo pamuk versin. Çukurova insanına peygamberler, kitaplar dolusu sabır, tevekkül ve kanaat getirmiştir. Allah hakkı! Öseler bile ne! Öte dünya vardır. Kuş gibi uçup gideceklerdir cenneti âläya. Cenneti âlâda yağıdan, baldan dağılar; süttten ırmaklar..." Bu cümlelerle başlar Çukurova gerçeğinin anlatıldığı Bereketli Topraklar Üzerinde filmi. Seyhan ve Ceyhan'ın kucakladığı Adana, hayatın her alanında olduğu gibi sanat alanına da, sinemaya da cömert davranmış, bereketini esirgememiştir. Dadaloğlu'nun, Karacaoğlu'nın, Kul Halil'in ve edebiyatçısıyla, müzisyeniyle daha nice sanatçının yetiştiği topraklarda, sinemanın kaderini değiştirecek, ona güzellikler katacak güçlü sanatçılar da yetişmiştir. Yeşilçam'a emek vermiş birçok sinemacı gibi, Adanalı sanatçıların da katkısıyla sinema hem daha geniş kitlelerce sevilmiş, hem dünya çapında tanınır hale gelmiştir. Bereketli toprakların sinemaya gönül vermiş öncülleri arasındadır Orhan Kemal. Edebiyat dünyamızın da önemli isimleri olan Orhan Kemal ve Yaşar Kemal yazdığı senaryolarla ve yazdıkları öykülerden, romanlardan uyarlanan filmlerle sinemaya önemli katkıda bulunmuş sanatçılarıdır. Yedinci sanat sinema, kendi dilini oluştururken bütün sanatlardan yararlanır. En çok da edebiyattan yararlanmıştır. Türkiye sinemasında da edebiyat uyarlaması filmlerin sayısı oldukça fazladır, fakat edebiyatçıların sinemaıyla ilişkisi aynı oranda güçlü değildir. Bunun nedeni edebiyatçıların, sanatçıların, aydınların Yeşilçam sinemasına mesafeli durmaları, küçümsemeleriydi. Oyuncu, yönetmen ve teknik kadrolar açısından oldukça şanslı olan Yeşilçam'ın en önemli sorunu, eksikliği senaryoydu denebilir. Bülent Oran, Savaş Önal, Erdoğan Tünaş gibi rekortmen senaristin, az

sayıdaki farklı ismin sipariş üzerine yazdıkları senaryolar bir süre sonra birbirinin tekrarı seri üretimlere dönüşmüştür. Sinemaya destek olan, senaryolar yazan edebiyatçılarımız da vardı. Bir elin parmakları sayısındaki bu edebiyatçıların arasında Vedat Türkalı, Orhan Kemal, Kemal Tahir ve Yaşar Kemal'in ayrı/önemli bir yeri vardır. Orhan Kemal'in sinemaya aktarılmış eserleri arasında Üç Tekerlekli Bisiklet, 72. Koşuş, Murtaza, Avare Mustafa, Devlet Kuşu, Kaçak, Bereketli Topraklar Üzerinde, Tersine Dünya'yı sayabiliriz. Yazar bazı filmlerin senaryolarının yanı sıra Üç Arkadaş adlı filmin bazı diyaloglarını da yazmış, Senaryo Tekniği adında bir de

inceleme kitabı yayınlamıştır. Bazı eserleri de televizyon filmi ya da dizi olarak çekilen Orhan Kemal'in, ekmek parası kazanabilmek için Yeşilçam'a imzasız ya da başka isimlerle çok sayıda senaryo yazdığı edebiyatçıların arasında Vedat Türkalı, Orhan Kemal, Kemal Tahir ve Yaşar Kemal'in ayrı/önemli bir yeri vardır. Orhan Kemal, İstanbul'a geldikten hemen sonra 1950'li yıllarda senaryo yazmaya başlamıştır. Anılarında senaryo yazmaya başladığı dönemi, şöyle anlatmıştır. " Bir gün arkadaş (Macit Doğudan) bana 'Neden senaryo yazmıyorsun?' dedi. Senaryonun çevrilecek filmlerin hikâyesi olduğunu biliyordum. Ama o güne kadar ne uğraşmıştım, ne de senaryonun nasıl

Orhan Kemal'in eserlerinden sinemaya uyarlanmış filmlerin bazıları:

- Meyhanecinin Kızı / Mapushane Çeşmesi (1958),
- Suçlu (1960),
- Avare Mustafa (1961),
- Üç Tekerlekli Bisiklet (1962),
- Murtaza (1965),
- Bu Şehrin Belası (1966),
- El Kızı (1966)
- Vukuat Var (1972),
- Sokaklardan Bir Kız (1974)
- Bereketli Topraklar Üzerinde (1979),
- Devlet Kuşu (1980),
- Kaçak (1982),
- Bekçi (1986),
- 72. Koşuş (1987),
- Eskici ve Oğulları (1990),
- Tersine Dünya (1993).

yazıldığı üzerinde bir fikrim vardı. Yazılmış bir senaryo bile görmemiştım" Orhan Kemal, bütün anlatılanları dinledikten sonra somut bir örnekle senaryonun nasıl bir şey olduğunu pekiştirmek istemiş, "Yanında senaryo için hazırladığın film hikâyeleri var mı" diye sormuştu. Bunun üzerine arkadaş, Orhan Kemal'e okuması için bir kaç örnek senaryo vermiştir. Böylece Orhan Kemal'in senaryo yazarlığı başlamıştır. Orhan Kemal, 1950'lerden başlayarak yazmış olduğu senaryolardan kazandığı birikimi bir kitaba aktarmak istemiş ve 1963 yılında 'Senaryo Tekniği ve Senaryoculuğumuzla İlgili Notlar" kitabını yazmıştır. ■

ORHAN KEMAL'İN YAZDIĞI SENARYOLAR

Orhan Kemal'in yazdığı ya da yazımına katkıda bulunduğu senaryoları, eserlerinden uyarlanan filmleri belirlemek zor. Çünkü Orhan Kemal, ekmek parası kazanabilmek için onlarca imzasız senaryo yazmıştır. Bilinen filmlerin başlıcalarını sıralamaya çalışalım: **1- Altı Ölü Var / İpsala Cinayeti (1953)** Yönetmen: Lütfi Ö. Akad / Senaryo: Ferdi Öner , Orhan Hançerlioğlu , Orhan Kemal , Lütfi Ö. Akad

2- Sevdaya Koşanlar (1959) Yönetmen: İhsan Tornaç / Senaryo: Orhan Kemal **3- Acı Zeytin (1961)** Yönetmen: Nişan Hançer / Senaryo: Orhan Kemal **4- Aşka Kinim Var (1962)** Yönetmen: Semih Evim / Senaryo: Orhan Kemal, Temel Karamahmut **5- Mağrur Kadın (1962)** Yönetmen: Burhan Bolan / Senaryo: Burhan

Bolan, Orhan Kemal **6- Gurbet Kuşları (1964)** Yönetmen: Halit Refiğ / Senaryo: Orhan Kemal, Halit Refiğ **7- Bu Şehrin Belası (1966)** Yönetmen: Ertem Göreç / Senaryo: Bülent Oran, Orhan Kemal **8- Yaprak Dökümü (1967)** Yönetmen: Memduh Ün / Senaryo: Orhan Kemal, Halit Refiğ, Memduh Ün

Bereketli Topraklar Üzerinde

BEREKETLİ Topraklar Üzerinde, Orhan Kemal'in, 1954'te kaleme aldığı romandır. Orhan Kemal romanda, İç Anadolu'nun kırsalından Çukurova'ya çalışmaya giden İlahsızın Yusuf, Köse Hasan ve Pehlivan Ali adlı üç arkadaşın kentte, başından geçenleri konu olarak alır. Romanda, kalabalıklaşan ve yoksullaşan köylü ailelerinin, ekmek peşine düşerek kafieler halinde kentlere göç edişlerine, hiç bilmedikleri bu yaşam içinde hayatta kalma mücadelelerine tanık oluruz. Bir hikayeler bütünü değildir romanda anlatılanlar. Köylünün, ırgatın ve kentlinin saflığı ve cehaleti; sistemin acımasızlığı karşısında insanlığın yaşadığı zavallılık ve her şeye rağmen hayatta kalma mücadelesi; yetki sahibi oluveren küçük insanın nasıl kraldan çok kralcı oluverdiği ve kendisine sağlanan avantajları nasıl sinsice kişisel çıkarlara dönüştürdükleri; Anadolu insanının cinselliği; insanımızın mukadderata nasıl teslim oluşu, yaşam ve ekmek kavgası içindeki insanın nasıl bencilleşebilecekları destansı bir dille anlatılır. 2017'deki toplumsal yapıya şöyle bir göz attığımızda, sorunların biçim değiştirerek sürdüğünü, hatta birçoğunun artarak yaşandığını görmekteyiz.

Romanın, 1979 yılında Erden Kırıl tarafından filme uyarlandığını da unutmayalım.

Hem Orhan Kemal'in hem de Türk romanının başyapıtlarından biri olarak nitelendirilen Bereketli Topraklar Üzerinde, roman incelemeleri ve değerlendirmeleri yapan bazı araştırmacılar tarafından, birçok yönüyle Gazap Üzümleri'ne benzetilerek övgüler almış ve yüceltilmiştir. Asıl olarak da Türkiye'nin o dönemdeki "toplumsal, ekonomik, tarıma teknolojinin müdahalesiyle ortaya çıkan alt üst oluşları" gibi temel problemleri hakkında bir başvuru kitabı olarak da değerlendirilmektedir.

Bereketli Topraklar Üzerinde'yi roman yapısı olarak ele alırsak aşağıdaki başlıkların öne çıktığını görüyoruz.

i) Romanın edebi güzelliği ve estetik yapısı

Orhan Kemal romanı kaleme almadan önce uzun araştırmalar yapmış, gezip görmüş, gözlemler yapmış, tarlada fabrikada çalışanlarla sohbetler etmiş, uzun notlar almış ve bu çalışmaları, oluşturduğu roman kurgusuyla ustaca harmanlamıştır. Romandaki sosyal gerçeklikler can yakıcı olsa da insan ruhunun evrensel özellikleri ustaca irdelenmiştir. İnsanlar idealize edilmeden, abartılmadan, dolaysız bir biçimde, olduğu gibi yansıtılmıştır. Çukurova'nın sicağı, sıtması, pamuk tarlalarındaki ırgatlık, fabrikalardaki işçilik çok acımasızdır. Orhan Kemal, diğer romanlarındaki yumuşak anlatımı yerine, anlattığı gerçekleri çağrıştıran sert, yer yer kaba ve küfürlerle dolu, sarsıcı bir anlatımı tercih etmiştir.

Bir söyleşisinde şöyle diyor;

HALİL GENÇ

Orhan Kemal'in yazarlığının, yaşamının zorunlulukları doğrultusunda şekillendiğini biliyoruz. Adana'daki yılları, Bursa cezaevi ve sonrasında İstanbul olmak üzere yaşadığı her yerde ve her dönemde durup dinlenmeksizin yazma, ekmeğini kalemiyle kazanma uğraşı içinde bir yazar olarak karşımıza çıkar Orhan Kemal. Romanlarının, oyunlarının, senaryolarının ve öykülerinin örgüsünü şekillendiren de bu yaşam koşulları olmuş, yaşadığı çevrenin özellikleri doğrultusunda birbirinden güzel eserler ortaya çıkarmıştır.

"Bu kitap, kendi bilgi ve görgülerim dışında, bir lokma ekmeğin için kötü iş şartları içinde zehir gibi bir hayatı yaşayanlardan derlenmiş malzemeyle meydana gelmiştir. Yayımlanmadan önce, çeşitli ırgat, usta, usta yardımcısını toplayarak bir gece sabaha kadar okudum onlara. Dinlediler. 'Pardon,' dediler, 'Bu, bu kadar olur. Bütün anlattıkların doğru Raşit. Eksik bile. Çukurova'nın bereketli topraklarında öyle işler olur ki, akıl durur. Sana anlatsak, bir değil beş roman çıkarırsın...'

Yıldı üç dört kitap çıkarmasına karşın, yazma hızı, daktilosu ve parmakları, düşünce ve tasarlama gücünün gerisinde kalmış bir yazardır Orhan Kemal.

ii) Romanda Türkiye'nin toplumsal yapısı kapsamlı olarak ele alınmıştır

Büyük çoğunluğu şehir bile görmemiş köy insanı, daha iyi bir yaşam hayaliyle kente akın ederken, kendilerini bekleyen koşullardan habersizdir. Bütün bildikleri renkçberlik olan bu insanlar, dur durak bilmeksizin çalışan makineler karşısında bocalarlar ve yeni hayata tutunmak için büyük çaba harcarlar. Aslında yaşanan, geride kalmış bir çağın (feodalite) insanları ile ileri bir çağın (kapitalizm) tekniğinin karşı karşıya gelişindeki hazin çarpışmadır.

iii) Romanda önemli yer tutan göç olgusunu edebiyatta ilk kez ele alan, ilk kez işleyen Orhan Kemal'dir

Kol, kas ve hayvan gücüne dayalı köy ekonomisi, artan nüfusu barındıramaz. Üretimini yetersiz kalmasıyla, köylüler hızla yoksullaşmaya başlar. Zorlaşan

ve kötüleşen yaşam koşullarıyla birlikte önce mevsimlik, sonra da yerleşik göç başlar. Ancak kentlerdeki bilmedikleri hayat büyük sıkıntılar ortaya çıkarır. Kötü yaşam koşulları, barınma, beslenme, işsizlik ve düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılma, iş saatlerinin ve koşullarının insanı insanlıktan çıkaracak denli uzun ve kötü olması, zaman içinde, köylü-kentli arası bir insan tipinin ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Bu gelişmelerin sonucu olarak çarpık kentleşme, kentlileşememe durumu ortaya çıkmıştır.

Büyük umutlarla kentlere akın eden insanlar geleneklerinden, alışageldikleri yaşamdan kopamamış ancak kentli olmayı da başaramamışlardır. Önce

cadır kentler oluşturmuş ve her türlü güvenceden yoksun sersefil bir geçeköndü yaşamı ortaya çıkmıştır.

Aslında şöyle bir bakıldığında Orhan Kemal'in de bir göçer olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu arada işsizliğin, göç olgusunun ve getirdiği sorunların, çarpık kentleşmenin hâlâ süregeldiği düşünülürse kitabın güncelliğini koruduğunu özellikle vurgulamak gerekir.

iv) Romanda, sanayileşmenin hızlanmasının ortaya çıkardığı çarpıklıklar çok başarılı bir şekilde ele alınmıştır.

1930'lardan başlayarak, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa halkları tam bir felakete sürüklenir ve tarihinin en sefil dönemlerinden birini yaşar. Silah

üretimi alabildiğine artarken ekonominin üretimi hızla geriler. Açlık, yoksulluk, ölüm, hastalıklar, göç tüm Avrupa'yı sarar. Genç Türkiye Cumhuriyeti savaşa girmese bile savaşın acımasız etkilerini farklı özellikleriyle yaşar. Savaş yılları boyunca 2 milyon genç askere alınır ve hazır kıt'a olarak bekletilir. Kurtuluş Savaşı'nın yıkımlarının etkileri henüz giderilememişken genç nüfusun olmayışı, üretim ekonomisinin gerilemesine neden olur.

Bereketli Topraklar Üzerinde, sanayileşme sürecinde ve 2'nci Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki dönemde toplumsal koşulları başarıyla anlatmış, birçok tarihçi ve toplum bilimci tarafından araştırma-başvuru kitabı olarak önerilmiştir.

vi) Sınıf bilincinin ortaya çıkışı sancıları

Romada önemle işaret edilen bir özellik de sendikalaşma çabaları ve sosyal uyanışın ortaya çıkmasıdır. Anlatılan ve roman kahramanlarının yaşadıkları olaylar, okuyucuyu taraf olmaya zorlar. Kemal'in kendisi de taraftır çünkü. Romanı, kendi ideolojik anlayışına göre kaleme aldığını söyleyen Orhan Kemal, yazarken öyle yoğunlaşmış ki, sohbetlerinin birinde şunları anlatır;

"Kitabın ilk yazılışında Adana'dayım. Kafamda bu öz ve biçimi tespit etmişim de romanı yaşıyorum. Köse Hasan'ın ölüm sahnesine takılmışım. O sırada tam Seyhan kıyısındayım. Kendi kendime mırıldanarak, Köse Hasan'ın hemşerisine vasiyetini en iyi şekilde vermek için neler dedirtmeliyim diye, bir, beş, on tekrarlar yapıyorum. Birden istediğim klişe düştü kafama. 'Kardaşlar, beraber tuz ekmeğ yedik. Ola ki, bana hakkınız geçti. Benim gücüm yok...' falan der ya! Oralarla gelince birden Köse Hasan oldum sanki. Elimde kızım için aldığım saç tokası. Hemşerilerime bunu kızıma götürmelerini vasiyet ediyorum. Öyle dokundu ki, başladım ağlamaya..."

Eserleri incelerdiğinde hemen hemen tümünde doğru ve olumlu insanların varlığı gözlenir. Aslında bu olumlu insanlar, Orhan Kemal'in dünya görüşüdür. Yani yazarın ta kendisidir.

Kendi dilinden, yazma anlayışıyla bitireyim;

"İnsan sevdiklerinin refahını ister. İstemekle de kalmaz, bu refah ve mutluluğun çarelerini arar. Bulur. Açıklar... Ben de bunu yapıyorum. Yurdumun ve yurdumun insanların mutluluğu benim ve çocuklarımla da mutluluğu demektir. Yani milletim gelişirse, ben de bana bağlı olanlar da gelişir. Ben kalemini, aslında öteki milletlerden hiçbir bakımdan geri koymuş bir yazarım. Bu yolda gücüm, çabam nereye kadarsa, oraya kadar yürüyorum. Yürüyeceğim." (İkbal Kahvesi. s 82) ■

(2. Orhan Kemal Festivali'nde Halil Genç'in Adana'da yaptığı konuşmanın özeti)

Babam Orhan Kemal

IŞIK ÖĞÜTÇÜ

HERKES hayatım romandır, der. Doğrudur. Herkesin anlatacağı pek çok hikayesi vardır. Bu hikâyeler kimi zaman gün ışığına çıkar, kimi zaman insan hayatından silinir gider. Oysa Mehmet Raşit Öğütçü'nün yani Orhan Kemal'in yaşamı gerçek bir romandır.

Kendisinin de üzerinde çalıştığı büyük projesini (Romancının Romanı), şayet erken yaşta ölmeseydi, kendi romanını (her ne kadar daha önce yazdığı biyografik romanları olsa da) büyük coşkuyla yazacaktı. "...Yüksek ağaçların tepesinden vurup sık yapraklardan süzülerek nemli toprağa parça parça dökülen güneş. Kaçıyordu Ziynet, nemli orman toprağına dökülmüş güneş parçalarını çiğneyerek kaçıyor, kaçıyordu..."

1914'te Ceyhan'da dünyaya geldiğinde, dedesi Çanakkale'de topçu subayı olarak görev yapan babasına telgrafla doğum müjdesini verir. Mehmet Raşit'in imzasıyla şöyle yazar: "Ben de dünyaya, dünyanın sıkıntısını çekmeye geldim." Macera da böylece başlar.

Babasının ayrı bir tarihi kişiliği vardır. Abdülkadir Kemali Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nda bir çok devlet görevi almış, İttihat ve Terakki'ye hayran bir hukukçu, aynı zamanda gazetecidir. Yazdığı yazılardan hakkında soruşturmalar açılır, zaman zaman cezaevinde yatar. Kendi deyişle dokuz defa tutuklanmış, toplam 4,5 yıl hapis yatmıştır. İlk Meclis'te (1920 - 1923) Kastamonu Milletvekilidir. Daha sonra serbest avukatlık ve çiftçilik yapar. 1930 yılında Serbest Fırka kurulunca, artık parti kurmak serbest düşüncesiyle Ahalî Cumhuriyet Fırkası'nı kurar. Ama yanılır. Önce Serbest Fırka kapatılır. Sonra da Abdülkadir Kemali Bey'inki. Ve gönüllü sürgün olarak yurtdışında 8,5 yıl yaşar. Orhan Kemal 1931-1932 yıllarında Beyrut'ta babası ile birlikte lokanta işletecek, Eleni'ye aşık olacak ve yurt hasreti ağır basarak Türkiye'ye geri dönecektir. 1937 yılına kadar çeşitli işlerde çalışacak, futbol oynayacak ama kitap okumayı ihmal etmeyecektir. Bu arada katip olarak çalıştığı Milli Mensucat Fabrikası'nda, dokumalarda çalışan Boşnak kızına aşık olacak, 1937' de evlenecektir.

1938 yılının ilkbaharında askere gider. Kendi yaşamının, duygularının verdiği coşkuyla ülke sorunlarını, sanat, edebiyat, politika konularında devamlı konuşmaktadır. Bu konuşmaları doğaı olarak, birileri not etmektedir ve beklenen sonuç

gecikmez. Yasanın 94. maddesine muhalefetten beş yıl hüküm glier. Siyasi mahkumdur. Kendisi şöyle yazar: "... bu babası politikacı olan bir genç adamın, babası gibi politik bir meseleden dolayı tutuklanması gururumu okşamış, kendimi 'devletin uğraştığı önemli bir adam' gibi görmeye başlamıştım. Hazır o sırada Nazım Hikmet'te tutuklanmıştı. Demek ki ben de onun kadar değilse bile, ona yakın bir siyasiydim, cezaevine yollandım. Mahkumlar beni düşüncelerime uygun şekilde, bir kahraman gibi karşıladılar. Elim kalem tutuyordu. Fakir fukaraya dilekçeler, hatta temyiz layihaları yazıyor, karşılığında on para bile almıyordum. Bunun için seviyorlardı beni..."

Kayseri, Adana ve Bursa cezaevlerinde yatar. Bursa'da Nazım Hikmet'le tanışması sanatının yönünü de tayin eder. Nazım Hikmet bir gün düz yazısını okur. Arkasından "aman kardeşim! bırak şiiri. Sen nesir adamısın. Hikâye yaz, roman yaz" der. "...bu suretle realist yolu kendime seçtim. Hikâyeler yazıyorum artık. Hem de büyük bir coşkunlukla. Bol ve zengin bir yaşantım vardı. Edebiyatımıza hiç girmemiş 'fabrika'yı gayet iyi biliyordum. İşçi hayatı yabancı değildi."

26 Eylül 1943'te cezaevinden çıkar. Evini geçindirmesi için çalışması gerekmektedir. Tekrar katiplik, hamallık, puantörlük, sebze komisyonculuğu, Verem Savaşı ve Adana Bağ ve Bahçeciler Dernekleri'nde muhasiplik yapar. Bu arada yazmaktadır ve 1949'da ilk kitabı Varlık'ta yayınlanır. "Baba Evi". 1944 ve 1949' da iki çocuğu daha dünyaya gelir. 1951 yılında artık Adana'ya veda etmesi gerekecektir. Adana' da çeşitli baskılar, geçim sıkıntısı Orhan Kemal'i yeni bir geleceğe sürükleyecektir. İstanbul'a taşınır.

İşçi semtlerinde oturmaktadır.

1957'de dördüncü çocuğu doğar ve yeni eserler sürekli yazmaktadır. 1960'lı yıllara gelindiğinde ekonomik sıkıntılar devam etmektedir. Hatta bir keresinde bir arkadaşının önerisi üzerine iki buzdolabı alınır, bunlar peşin paraya ucuz satılarak evin kirası, ailenin o anlık ihtiyaçları giderilir. O iki buzdolabının borcu uzun aylar süresince ödenerek bitirilir. 1966 yılında, Sultanahmet cezaevinde siyasi suçtan 35 gün yatar. Daha sonra bu davadan da beraat eder. 1967 yılında Basıncöy'e taşınılır. Basıncöy'deki ev oğlunun verdiği borç parayla alınır. Bu arada tiyatro oyunları oynanmaya başlar. Oyunlar çok büyük başarı kazanır. 1969 yılında ilk defa pasaport verilmiş ve davetli olarak Moskova'ya gitmiştir. Orada çeşitli incelemeler yapmış, sağlık kontrolünden geçmiş, fakat tedavisini tamamlamadan Türkiye'ye dönmüştür. 1970 yılında ise yine davetli olarak Bulgaristan'a gitmiştir, Ama bu son yolculuğu olacaktır.

Son röportajını Bulgaristan'da yaparak, son günlüklerini yazarak ömrünün 2 Haziran 1970'de tamamlayacaktır. O, hep halkı için yazdı. Günümüzde de görülmeye çalışılsa da, eserlerini hâlâ okumayan bu güzel halkına inanmaya ve aydınlık günleri getireceklerine inandı. O aramızda ve kalbimizde yaşamaya devam ediyor. Bu sessizlerin sesi olan yazarın son sözleri de daima yüreklerde kalacaktır: "İnandığım doğruların adamı oldum, böyle yaşadım, karınca kararınca bu doğruların savaşını daha çok sanatımda yapmaya çalıştım. Kursağıma hakkım olmayan bir tek kuruş dahi girmemiştir." ■

Ölümünün 47. yılında Orhan Kemal'i anma ve 2017 yılı 46. Orhan Kemal Roman Armağanı Töreni

TOPLUMCU-Gerçekçi edebiyatımızın büyük ustası Orhan Kemal ölümünün 47.yılında, Orhan Kemal Kültür Merkezi tarafından düzenlenen törenle anılacaktır.Aynı törende, 2017 yılı 46. Orhan Kemal Roman Armağanı'nı "Unutkan Ayna" romanıyla kazanan Gürsel Korat'a ödülü verilecektir.

Tören programı :
Süheyla Acar (Hoş Geldiniz),
Işık Öğütçü (Ölümünün 47.Yılında

Orhan Kemal), Dr.Coşkun Yılmaz (Kültürümüzde Orhan Kemal), Çimen Günay Erkol (Orhan Kemal'in Yazı Dünyası), Murat Yetkin (Arkadaşım Gürsel Korat), M.Sadık Aslankara (Orhan Kemal'in Öykücülüğü), Ezel Akay (Edebiyattan Kazanan Gürsel Korat), Özlem Güveli Türker (Orhan Kemal'in Oyununda Oynamak), Efsun (Orhan Kemal'den Şiirler), Aydın İlğaz (Anılarla Orhan

Kemal), Tahir Şılkan (Orhan Kemal'in Gerçekçiliği), Nursel Duruel (Gürsel Korat'ın Edebiyatı), Nâzım K.Öğütçü (Ödül Takdimi), Ödül Töreni, Gürsel Korat (Ödül Konuşması).

Tören Yeri: Orhan Kemal İli Halk Kütüphanesi - Konferans Salonu
Adres: Ordu Caddesi No:19 (eski 33), Beyazıt - İstanbul
Tarih ve saat: 02.Haziran.2017, Cuma - Saat : 10.30

AY'IN HALLERİ

AYIN DENİZ FIRTINALARI

02	HAZİRAN	Fırtına
10	HAZİRAN	Filiz Koparan Fırtınası (3 gün)
13	HAZİRAN	Ülker Doğumu Fırtınası (3 gün)
22	HAZİRAN	Fırtına
23	HAZİRAN	Gün dönümü Fırtınası
27	HAZİRAN	Kızıl Erik Fırtınası (2 gün)

AYIN BALIĞI

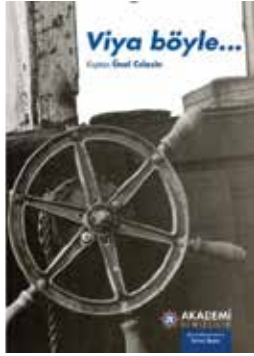
BENİM ADIM HARHARYAS KÖPEKBALIĞI

Familyamın en canavar türlerindenimdir. Burnum kalkık olanıma Dikburun denir. Üç ile beş metre arasında boyum değişir. Vücudum füze şeklinde ve biraz tombulca olup çeviğimdir. Dişlerim çok kuvvetli çene ve dişlere sahibim. Sırtım açık kahverengi ile karışık gri renktedir. Yan taraflarım sırtımın renginden biraz daha açık renktedir. Karnım beyazdır. Yüzgeçlerim fazlasıyla gelişmiştir. Dünya'nın çeşitli denizlerinde dolaşır, Ege, Marmara ve Akdeniz'i kendime mekân ederim. İnsanlar için çok tehlikeliyimdir. Gemileri takip

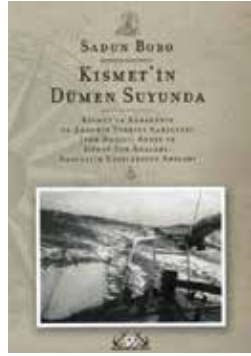

ederim. Malta palamutları benim Haramilerimdir. Benimle birlikte gezerler ve artıklarımla beslenirler. Marmara denizinde orkinos tutan balıkçıların oltalarında av veririm. Çiftleşmem ilkbahar aylarıdır. Gebelik sürem 1.5 yıldır ve bir batımda, boyları 40 ile 50 santimetre arasında değişen, 25 ile 40 arasında yavru veririm.

AYIN DENİZ KİTAPLARI

Viva Böyle,
Ünal Cilesun

Kismet'in Dümen
Suyunda,
Sadun Bora

Türkiye'de Balık ve
Balıkçılık,
Karekin Devciyan

AYIN DENİZCİLİK TERİMLERİ

Bu ay denizcilik terimlerini, "Denizci Argosu"ndan seçtik.
Aborda Etmek: Yanaşmak, değecek kadar yanaşmak.
Ağzını Poyraza Açmak: Boşuna beklemek.
Akıntı Çağanozu: Düşük omuzlu kimse.
Alarga: Yaklaşma, uzak dur; açıktan geç.
Alesta: Hazır, tetikte, emre amade.
Babafingo: Erkeklik organı, penis.
Bodoslamadan: Tam karşıdan.

Bocurğat Yapmak: Burnunu karıştırmak.
Çaparız: Engel, mani.
Fora: Çıkarma.
Kavanço: Takas.
Mayna Etmek: Durdurmak, bitirmek, son vermek.
Orsa Boca: Bir sağa bir sola.
Pupa Gitmek: doğru gitmek, hızlı gitmek.
Yisa: Çekmek, kaldırmak.

AYIN BALIKÇI DÜĞÜMÜ

CAMADAN DÜĞÜMÜ

İki ipi birbirine bağlamada ve ilk yardımda sarğı işlerinde kullanılır. En önemli iki özelliği yassı oluşu ve düğümün atıldığı yerden kaymayışıdır. Camadanı doğru atmak çok önemlidir. Camadan atıldıktan sonra düğümün dışında kalan kısa uçlar aynı yönde olmalıdır. Aynen camadana benzeyen; ancak uçları farklı taraflarda olan bir düğüm daha vardır. Buna sahte camadan ya da yanlış düğüm diyebiliriz. Gergiye geldiğinde kayarak çözülmediğini görürsünüz. Bu düğüm hayatı önem taşıyan bir yerde - örneğin bir kaya tırmanışı ya da kurtarma çalışmasında kullanıldığında istenmeyen, üzücü sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle düğüm atıldıktan sonra sağlamlığı kontrol edilmeli, iyice emin olduktan sonra yük bindirilmelidir.

AYIN YALNIZ GEMİSİ

"Milli Mücadele yıllarında Anadolu kuvvetlerine bağlı üç beş eski ve de küçük tekneden biriydi 'Alemdar'... Fırtınalı havalarda zor durumda kalan gemilerin yardımına koşmak için yapılmış bir kurtarma gemisiydi. 1898 Danimarka yapımıydı. Boyu 49.5 metre, genişliği de 8 metre kadardı. Kapıtülasyonların sağladığı olanaklardan yararlanarak karasularımızda gemi kurtarma işleri yapan bir Danimarka kampanyasının gemisiydi. 1. Dünya Savaşı'na girdiğimiz gün, hükümet, karasularımızdaki bütün büyüklü küçüklü yabancı bayraklı teknelerle olduğu gibi, bu kurtarma gemisine de el koymuştu. 'Alemdar' adı verilmiş, mürettebatı Türk denizcileriyle değiştirilmişti." (Eser Tutel, 2005) İstanbul'un işgaliyle Alemdar da işgal kuvvetlerinin emrine girmişti. 23 Ocak 1921'de Anadolu kuvvetlerine katılmak üzere Karadeniz'e çıkarılan Alemdar peşindeki Fransız savaş gemileriyle süren ve "gazi" ünvanını almasına neden olan çatışmalarla dolu bir yolculuktan sonra Anadolu kuvvetlerine katıldı. "Aylarca Anadolu'ya silah ve mühimmat taşıyıp durdu... Cumhuriyet'in ilanından sonra da kurtarma gemisi olarak 1954 yılına kadar aralıksız hizmet verdi. Bir süre tanker dubası olarak kullanıldı. 1971'de bir kez daha el değiştirdi." (a.g.e.) 1982'de hurdaya gitti. Geriye, "gazi" olarak anılan adından başka bir şey kalmadı.

AYIN BALIK YEMEĞİ

SARDALYA BUĞLAMA

Ayıklanmış, pulları temizlenmiş, yıkanmış ve hafifçe tuzlanmış balıklar bir tepsiye, üst üste gelmeyecek şekilde tek sıra halinde yerleştirilir. Üzerlerini örtmeyecek kadar az su konur. Ya da su yerine aynı ölçüde domates suyu sıkılır. Tepsinin kapağı kapatılır. Orta derecede ateşin üzerine konur. Balıklar 15-20 dakikada pişer. Şayet suyu fazla kaçırılmış ise çekmesi için suda 3-5 dakika daha bekletilir. Servis tabağına alındıktan sonra üzerine çiğ zeytinyağı gezdirilir. İstenirse hafifçe karabiber serpiştirilir. Limon sıkılarak yenir.

AYIN MACERAPERESTİ

FİRKATE USTASI ESİR

Barbaros Hayrettin Paşa'nın Mayorka teknesinde bir üstat firkate ustası varmış. Onun usta olduğunu kimse bilmezmiş. Bir gün kendiliğinden Paşa'nın yanına gelip: "Ağam, eğer bana azatlık verirsen, sana bir firkate tekne yapayım ki uçar kuşa hükm eylesin," demiş. Böyle bir usta zaten Barbaros'un gözünde tütermiş. "Yapacağın tekne istediğim gibi olursa, azatlık değil daha fazlasını da yaparım," diye cevaplamış esiri. Usta varıp dağdan istediği gibi kereste kestirmiş ve yerine taşıtmış. Yirmi altı oturluk bir firkate yapmış ki böylesi olmamıştı. Pek ziyadesiyle dilber bir tekne olmuş. Barbaros'un on iki eski teknesiyle yeni aldıkları yürük Mayorka teknesi bununla koşuya çıktıklarında gerek kürekte, gerekse

yelkende esirin yaptığı firkate cümlesini geçmiş. Barbaros o gün gazilerine güzel bir ziyafet vermiş. Gülmeye oynama ve yeme içme eylemiş herkes. Esir ustaya ise büyük bahşişler vererek ummadığı ihsanlarda bulunmuş Barbaros ve esir usta azat olmuş. Usta bu kadar ikramdan sonra sevinerek, "Ağam sana bir işkanpavye dahi yapmadan vilayetime gitmem," demiş. On iki oturak işkanpavye yapmış önceki gibi güzel olan. Usta sonra memleketine gitmiş.

AYIN ARAÇ/GEREÇİ

LENGER

LENGER, denilen gemi demirleri Osmanlı'da Bulgaristan'daki Samako imalatanelerinde yapılırdı. Galata'daki lengerçiler ve Tersane'deki demirciler de ihtiyaç halinde lenger hazırlardı. Çeşitli şekillerde yapılan lengerlerden bir kadirgada beş tane bulunurken, kalyonların büyüklüğüne göre taşıdığı lenger sayısı değişmekle birlikte toplam altı lenger gerekebiliyordu. Kalyon devrinde bahariye kalyonları için gereken büyük lengerler İngiltere'den getirtilirdi.

AYIN DENİZ ŞİİRİ

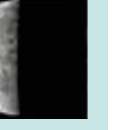
Bu ayın şiiri Oktay Rifat'tan.

Dikenli Taşta

Balıklar ki dostlarımdır
Vurdum onları dele dizdim
Ve sattım
Balık satılan tezgâhta

O gün açıkta dikenli taşta
Dizlerim kan içinde
Küçük bir karagöz zıpkının ucunda
Yüzdüm derisini ve dişledim
Hazdan
Halkımın etini dişledim dikenli taşta

AY'IN HALLERİ

Bir zamanlar Rumelihisarı

İSMAİL BAKAR

Boğaziçi'nin En Eski Köyü

Rumelihisarlılar kendilerine kısaltılmış olarak 'Hisarlı' derler. 48 yıldır bu mahallede yaşayan bir Hisarlı olarak semtimi anlatmaya çalışacağım. Güzel manzarası, denizle iç içe oluşu, temiz havası ve yalılarıyla meşhur Rumelihisarı, Boğaziçi'nin ilk Türk köyü ve yerleşim birimi olması ve ilk stratejik kalenin de burada yapılmış olması dolayısıyla, İstanbul tarihinde önemli bir yere sahiptir. Birkaç cilt kitapta anlatılabilecek bilginin olduğu bu tarihi semti 2-3 sayfaya sığdırmak o kadar zor ki.

Boğaz'ın En Dar Yerine İlk Köprü

Günümüzde Rumelihisarı olarak geçen bölgeye eski çağlarda Hermeon, Doğu Roma Dönemi'nde ise Boğazkesen anlamında Mokopiyan denmişti. Bu isimlerin dışında Pirhiyas, Phoneua ve Kayon gibi adlarla anılıyordu. Hermeon denilen ve Boğaz'ın en dar yeri olan bölge bu özelliği nedeniyle Asya ile Avrupa arasında bir geçit yeri olarak ön plana çıkıyordu. Tarihçi Heradot'a göre, Pers İmparatoru Darius, M.Ö. 512 yılında İskitlerle savaşa giderken Samoslu Mandrokles'in yaptığı Boğaz

Köprüsü'nden 700 bin askerin geçişini bu tepelerden izlemiştir. Birbirlerine bağlı dev dubalar üzerinde duran bu köprü, Boğaz'ın Asya ve Avrupa yakalarını birleştiren ilk geçittir. Piyadelerle süvariler köprüden geçerken, Darius'un 600 gemiden oluşan donanması Karadeniz'e doğru yol alıyordu. Rumeli Hisarı'nın bulunduğu tepenin doruklarındaki kayalardan oyulmuş tahta kurularak ordusunun geçişini izlemiştir. Daha sonraki yıllarda ise Gotlar ve Latinler bu yeri geçit için kullanmışlardır.

Şehitlik Tepesi'nde Bir Bektaşî Tekkesi

1451 yılında kalenin yapımından önce gerçekleşen çatışmalar sırasında şehit düşenlerin topluca gömülü olduğu, bu nedenle Şehitlik olarak anılan Rumelihisarı Türklerin, yaklaşık 1450'de Rumeli yakasında ilk kez yerleştikleri, mezarlık yeri belirledikleri ve cami inşa ettikleri yöredir. Rumelihisarı'nda bir dönem muhtarlık da yapan, değerli Hisarlı araştırmacı İhsan Kesedar'ın araştırmalarına göre, yukarıda, Nâfi Baba Tekkesi'nin yanındaki şehitlikte, kaybolmaktan kurtulan mezar taşlarının en eskilerinden birinde 855/1451 tarihi yazılıdır. 15. Yüzyılda kurulan tekke zaviyenin, bilinen ilk binasını Nâfi Baba'nın babası Mahmud Baba yaptırmıştır. Onun ölümünden

Günümüzde Rumelihisarı olarak geçen bölgeye eski çağlarda Hermeon, Doğu Roma Dönemi'nde ise Boğazkesen anlamında Mokopiyan denmişti. Bu isimlerin dışında Pirhiyas, Phoneua ve Kayon gibi adlarla anılıyordu.

sonra Nâfi Baba 53 yıl tekkede şeyhlik yapmıştır. 1826'da yeniceriliğin kaldırılışı sırasında yıktırılmış olan tekke 1839'dan sonra yeniden inşa edilmiştir. 1947 tarihinde tekrar yıkılan bina 2016 yılında aslına uygun olarak Boğaziçi Üniversitesi tarafından restore edilmiştir. Nâfi Baba zamanın önemli bir vazifesi olan müderrisliğe ulaşmış, ünlü bir kişi olduğu için bu mıntıka ve dergâh onun ismiyle anılmıştır. Nâfi Baba'nın yabancılarla ve dönemin bazı entelektüelleriyle olan ilişkilerinden daha da ilginç 1908 Jön Türk ihtilalinden sonra geliştirmiş olduğu siyasi bağlarıdır. Bir nevi Jön Türk ocağına çevirmiş olduğu tekkesinde 1910 yılında Sultan Reşad'ın yaverlerinden Hurşid Paşa'yı maiyetindeki askerlerle birlikte kabul etmişti.

Meşhur Hisar Kirazı

Her yazımızda başvurduğumuz Evliya Çelebi bu yerleşmeyi "kalenin dışında denize bitişik dar bir yerde olup, başsız ve bahçesiz, kayalar üzerinde kat kat 1.060 kadar hanedir. Üç camii, 11 mescidi, yedi okulu, bir hamamı, 200 dükkânı, Durmuş Dede Tekkesi, yedi kadar Rum hanesi vardır. Yahudisi, meyhanesi, bozhanesi dahi bulunmaz. Halkı balıkçı, kale neferi, kayıkçı ve diğer esnaftır." diye tarif eder Hisar'ın arka bahçelerinde yetiştirilen ve adına Acem'de 'Gülner-i Rum' denilen kirazının çok meşhur olduğunu, kiraz mevsiminde insanların akın akın buraya kiraz yemeye geldiğinden bahseder.

İstanbul'un Fetih sembolü Rumeli Hisarı

Boğaz'ın en dar yerinin iki kıyısına yapılan kaleler Boğaziçi'nin kilidi olmuşlardır. Zamanla askeri önemlerini yitiren bu kaleler şimdi Boğaz'ın simgeleridir. Kalenin yapımına 1452 Mart'ı sonlarından itibaren, bizzat Fatih'in idaresinde, 1.000 kadar usta ve onun iki misli ırgat katılmıştır. Burasının Muslihiddin adında bir mimarın eseri olduğu yolundaki varsayım henüz ispat edilmemiştir. Projenin esasını Fatih'in düşünmüş olması mümkün görülmektedir. Semavi Eyice'nin bu bilgisine ilişkin Türk mimarisine çok sayıda kaynak eser kazandırmış olan Mimar Ekrem Hakkı Ayverdi'nin araştırmaları sonucunda Rumeli Hisarı'nın inşasında; 300 usta, 700-800 işçi, 200 arabacı, kayıkçı, nakliyec ve diğer tayfanın çalıştığını belirtmektedir. Ne kadar kişinin çalıştığını bilemiyorum ama dört ay gibi kısa bir sürede tamamlanan, bir askeri yapı olarak inşasındaki malzeme, insan gücü yönlendirmesindeki lojistik organizasyon ve inşa tekniği hayretler uyandırmaktadır. Rumeli Hisarı'nın yapılışı ile boğazdaki geçişler kontrol altına alınmış ve İstanbul'un fethi sırasında Bizans'a yardım gelmesi önlenmiştir. Sonraki yıllarda ise bu kale sayesinde boğazdan geçiş ücretine bağlandı. Kalede 105 top ve 400 yeniceri bulunuyordu.

Kalenin yapımında Paşalar da çalıştı

Hisarın her bölümünün inşası bir paşanın denetimine verilmiştir. Denizden bakıldığında sağ taraftaki Fatih Kulesi adı verilen kulenin yapımına Saruca Paşa, Bebek tarafındaki kulenin yapımına da Sadrazam Halil Paşa nezaret etmeye memur edilmişti. Buradaki kuleler bu sebeple günümüzde de bu paşaların isimlerini taşımaktadır. Hisarpeçe denilen sahildeki burcu dışarıdan kuşatan ön sur dâhil deniz tarafına düşen bölümünün inşası ise bizzat Fatih Sultan Mehmet tarafından yürütülmüştür.

Kara Kule

P. Gyllius "De Bosporo Thracia" adlı eserinde kalenin XVI'ncı asırdan itibaren bir hapisane olarak kullanıldığını kaydetmektedir. Suçları ve aykırı hareketleri görülen devlet adamları ile yeniceriler ve bazı yabancılar Hisar'a hapsedilmişlerdir. Buraya ilk kez, Vezirîâzam Gedik Ahmet Paşa hapsedilmişti. Paşa'nın 1478 yılında Arnavutluk üzerine sefere gitmekten çekinmesi buraya hapsine neden olmuştur. Kale bu olaydan sonra, bir yandan Boğaz'dan geçen gemilerin kontrolünü yaparken, hapisane olarak da işlevini sürdürmeye başlamıştır. Avusturya İmparatoru Ferdinand'ın elçisi Malvasi 1551 yılında önce buraya sonra Yedikule'ye kapatılmıştı. 1587 yılında Reinhold Lubenau, 1593'de Püpel Bokoviç ve daha sonraları Erdel temsilcisi Gaspar Baçes de buraya hapsedilmişti. Meşhur Piyale Paşa, Kastelli kalesindeki İspanyol kumandanları Desandr ile Le Bua'yı esir alarak buraya getirmişti. Daha sonra 50 kadar İslâm esiriyle değiş tokuş edilerek kurtulmuşlardı. 1594 yılında ise Wratislav von Mitrowitz hapsedildiği Saruca Paşa Kulesi'nin adı Kara Kule olarak adlandırılmıştı.

RUMELİHİSARI TARİHİNDEN

- Rumelihisarı'ndaki tek kilise Ermenilere ait Azize Sırpuhi anısına yapılan 29 Temmuz 1856 tarihinde ibadete açılan Durmuş Dede Sokağında bulunan Surp Santuht Ermeni Kilisesi'dir
- Rumelihisarı Telgrafhanesi, 7 Kasım 1867 tarihinde inşa ettirilmiş olup Rumelihisan Karakolhanesi bitişğinde yer almaktaydı. Rumelihisan Karakolhanesi gibi telgrafhane binasının da mimarı Dimitri Kalfadır.
- Christopher Robert tarafından 1863 yılında kurulan ve ABD sınırları dışında ilk Amerikan kolejini Robert Kolej Rumeli-hisarı'nı sosyo-ekonomik olarak da etkilemiştir. Bazı ailelerin geçimini Kolej'de çalışmakla karşıladığı gibi, pek çok aile de Kolej öğrencilerine pansiyonculuk yaparlardı. Başbakanlık yapmış şair Bülent Ecevit de bu öğrenciler arasındadır.
- Kolej'den 1903 yılında mezun olan ilk Türk öğrenci Nâfi Baba'nın torunu olan Hüseyin Pektaş'ır.
- 1873 Ocak ve Mart aylarında-ki büyük kar fırtınaları şehri ve ulaşımı felç eder. Robert Kolej'in yakınlarına kadar kurtlar iner ve birkaç insanı öldürüp yerler.
- Hisar'ın İstanbul'un en büyük afetlerinden depremin yanında yangınlardan da nasibini aldığı bilinmektedir. 1746 senesinde çıkan yangında ahşap kısımları harap olmuş. 1773 ve 1794 depremlerinde kalenin bazı surları hasar görmüştür.
- Rumeli Hisarı'nın en eski görüntüsü İtalya'da Milano'da Biblioteca Trivulziano'da bulunan 15. yy'ın sonlarına ait bir resimdir.
- Osmanlı gündelik hayatı içerisinde, bilhassa Ramazan aylarında Rumeli Hisarı'ndan atılan top ayrı bir önem taşımaktaydı. İftar ve imsak zamanında Rumelihisar muvakkithanesi önünde birer kez top atılması Sultan III. Mustafa döneminde (1757-1774) uygulanmıştır.
- İstanbul'da İlk Türk Kitabesi Rumeli Hisarı Güney/Dağ Kulesi Kapısı üzerindedir. İki satır halinde, nesih yazı ile yazılmıştır.
- Rumelihisan sakinlerinden, Rumelihisan Spor Kulübü kurucularından, milletvekili ve Türk resminin önde gelen sanatçılarından Ressam Şevket Dağ (1875-1944) vapur iskelesinin yakınlarında yer alan yalısında yaşamış ve ömrünü tamamlamıştır.
- Semtin sembol yapılarından 1913 inşa tarihli Ziya Paşa Köşkü, halk arasında ismi ile Perili Köşk, semtin etkileyici yapılarındandır.

- Günümüzde, Boğaz Köprüsü'nün gölgesi altında kalmış Tophane Müşiri Zeki Paşa (1849-1914) Yalısı, 19. Yüzyılın sonlarında yaptırılan ve Boğaziçi'nde kalmış nadir dört katlı kâğır yalıdır. Yalının mimarı da dönemin önemli yapılarının inşasına imza atan Aleksandr Vallaur'y'dir.
- Semtin en eski tarihli çeşmesi, Rumelihisarı'nın üst taraflarında ve Çukurbostan mevkinde olan Çukurbostan Çeşmesi'dir. Halk arasında Acı Su Çeşmesi de denilmektedir.
- Semtin iki önemli hamamı günümüze ulaşamamıştır. Semtin en eski hamam yapısı, bir Roma Hamamı olup Rumeli Hisarı inşası sırasında ihya edilen Eski Hamamdır.
- 10 Kasım 1452 tarihinden sonra Kale, Karadeniz'den gelen ve güçlkle Boğaz'dan geçmeyi becerebilen ilk Venedik kadırgasına karşı ateş açtı. Aynı ayın 26'sında Antonio Rizo'nun gemisini batırdı ve geminin sahibi Türkler tarafından esir alınarak Edirne'ye genç Sultan'ın huzuruna getirildi ve orada kazığa geçirilmek suretiyle öldürüldü.
- Köy'ün önemli geçim kaynaklarından biri de balıkçılıktı. Birçok aile balıkçılıkla geçinirdi. Balık boldu ve daima etten ucuz olurdu. Bu nedenle; "Fakirin eti balıktır!" denilirdi. Köy'ün sahili derin ve kayalık olduğundan istakozu, karidesi, gelincik balığı bol ve lezzetli olurdu.
- Fatih Sultan Mehmet döneminde Rumelihisarı'nda dört tekke vardı. Nalbur Şeyh Mehmet Tekkesi Kale içerisinde idi. Durmuş Dede Tekkesi kalenin güney tarafındaydı. Nâfi Baba Tekkesi ise Şehitlik tepesinde ve Şeyh Mehmed Niyazi Efendi Tekkesi (Kayalar Mescidi).
- Rumeli Hisarı deniz müzesi yapılmak üzere 1917'de bir Alman şirketine tamir için verilmiş 1918 yılında çeşitli nedenlerle inşaat durduğundan bu istek gerçekleşmemiştir.
- Yervant Gobelyan (1923-2010) İzmit Bardızag (Bahçecik) kökenli bir aileye mensup olan Rumelihisan doğumlu şair, yazar ve gazetecidir.
- Hisar tarafında bulunan yalıların bir bölümü 1919 yılında çıkan bir yangınla, bir bölümü de 1934-1947 yılları arasında yapılan istismak çalışmaları sırasında kamulaştırılarak yola katılır.
- Boğaziçi'nin en dar yerinde Rumelihisan ile Kavacık semtleri arasına yapılan II. Boğaziçi Köprüsü 3 Temmuz 1988 yılında Fatih Sultan Mehmet adıyla hizmete girer.

Tarihi Camiler

Rumelihisarı'nda diğer tarihi yapılardan deniz kenarında Hacı Kemaleddin Camii (ya da Çarşı Camii) mecit olarak yaptırılmış, sonra 1743'te I. Mahmut tarafından yeniden cami olarak inşa ettirilmiştir. Sementin en eski camii Ali Pertek Camii ya da Bey Camii, eski Rumelihisarlıların ifadesi ile Hamam Mescidi olarak anılan caminin, 1640 tarihinden önce yapıldığı kabul edilmekle beraber Rumeli Hısarı inşası sırasında yapıldığı bilinmektedir.

Yedi mezarlık

Rumelihisarı'nda altısı Türklere, biri Ermenilere ait olmak üzere yedi mezarlık vardı. Sahilde Kayalar Mezarlığı, Şehitlik veya Nâfi Baba Mezarlığı, Osmanlı Mezarlığı (Küçükdere Ayazması yakınında), Bağ Mezarlığı, Meydan Mahallesi Mezarlığı, ve Aşıyan Mezarlığı. İlk beş mezarlık zamanla kaldırıldı. Tek Türk mezarlığı olarak Aşıyan Mezarlığı kaldı. Ermenilere ait meşatlık ise Hisarüstü'ndedir. Rumelihisarı'nda Yahudi ve Rum Mezarlığı yoktur.

Rumelihisarı'nın meşhur yalıları

Rumelihisarı'nın kıyılarını meşhur kişilerin yalıları süslerdi. Sadrazam Ahmet Vefik Paşa Yalısı, Hacı Salih Efendi Yalısı (Şair Niğâr Yalısı), Abdülhak Şinasi Hisar'ın babası Muhtar Bey Yalısı, Hasan Paşa Yalısı, Dr. Kadri Reşit Paşa Yalısı, Oduncubaşı Yalısı, Şair Tevfik Fikret Yalısı, Ressam Şevket Dağ Yalısı, Tophane Müşiri Zeki Paşa Yalısı, Köprülüüzade Asım Yalısı, Mekkiade Yalısı, Posta Nazırı Hasip Paşa ve Ali İhsan Paşa Yalısı, Halim Paşa Yalısı Rumelihisarı-Baltalımanı arasında yer alırdı. Kale'nin sahil kapısı karşısında Osmanlı padişah sarayının doktorlarından Mukim Paşa'nın yalısı vardı. Mukim Paşa'nın oğlu zamanın ünlü çocuk doktoru Raşid Kadri Paşa da bu yalıda otururdu. Mukim Paşa'nın kızı yine saray eczacısı Refik Pasin

Tevfik Fikret Yalısı

Rumelihisarı'nda söz etmeden geçemeyeceğimiz köye damgasını vuran kişilerden biri de Tevfik Fikret'tir. Tevfik Fikret, Mustafa Bey'in kızıyla evliydi. Tevfik Fikret'in altı eczane ve berber dükkânı olan yalısı vardı. Eşi ve oğlu Halûk ile birlikte bu yalıda otururlardı. Bu yalı 1908 yılında yanmıştır. Tevfik Fikret için bu yalıdan çok “Kuş Yuvası” adını verdiği Aşıyan Köşkü ayrı bir öneme sahipti. İç ve dış süslemelerini kendi mimari zevkine göre yaptırdığı önemli eserlerine imza attığı bu köşk aynı zamanda bir toplantı yeridir. Devamlı ziyaretçileri Süleyman Nazif, Rıza Tevfik, İsmail Hikmet Ertaylan, Prof. Feridun Niğâr ve daha niceLERidir.

Sokağa çıkanlar gemici feneri kullanıcıları

Vapur iskelesi meydana, köyün meydanaıydı. Ortada ufak bir çiçeklik ve içinde bayrak direği vardı. Meydanın bir tarafında yalılar, iskele ve karşısında eskiden hamam olan (Sultan Bayezid Hanın Çifte Hamamı) karakol binası bulunurdu. Köyün elle çalıştırılan bir itfaiye tulumbası da vardı. Kişilik yakacak ihtiyacı ise mangal kömürü ve odun ile karşılanırdı. 1934'ten evvel köye henüz elektrik gelmediğinden, mahalle bekçisinin akşamları gaz doldurdu yaktığı, direklerdeki gazlı fenerlerle aydınlanırdı. Gece sokağa çıkanlar mutlaka gemici feneri kullanırdı.

Hep birlikte yaşıanırdı keder de neşe de

Mehlika Mete, Varak Pogaryan'ın anılarını anlattığı kitabında 1900'li yıllarda Hisar'da yaşanan kardeşliği şöyle anlatır: “Köyümüzde oturanlar mı? Ermeniler, Rumlar elbette vardı. Aramızda bağlılık, sevgi, saygı, imrenilecek cinstendi. Erkekler denize açılıp ağılarını attılar mı sabahın kör kandılinde biz kadınlar da işimle bakardık erkenden. Çoluk çocuğumuzu doyurup evimizi derleyip toparladıktan sonra, konu komşu birbirimizle el verirdik. İlla ki bir hazırlığa ihtiyaç duyuluyordu; bazen bir düğün için bazen bir doğum ya da bir bayram için. En azından günde birkaç kez bir araya gelinirdi çeşmelerin başında. Kilisenin çanı ya da verilen sala, hepimiz işi birdi. Paylaşılan helvalar, paskalya çörekleri de. Dedim ya hep birlikte yaşıanırdı keder de neşe de”. ■

Şair Niğâr

Tevfik Fikret

Bey ile evliydi, Kale'nin sahil kapısı yanındaki burcun üzerine yapılmış bir evde otururlardı. 20. yüzyıl başında bazı yalılarda artık özel saz takımları vardı. Halim Paşa'nın Rumelihisarı'ndaki yalısında haftada iki gece en meşhur hânende ve sâzendelerden oluşan saz takımı fasıl yapardı.

Şair Niğâr Yalısı

Ahmet Vefik Paşa'nın yalısının yanında Hacı Salih Efendi'nin yalısı vardı. Macar Osman Paşa'nın kızı Şair Niğâr Hanım, Hacı Salih Efendi'nin oğlu İhsan Bey ile evliydi. Bu yalı duygulu ve güzel şiirleri olan Şair Niğâr Yalısı olarak bilinirdi.

- KAYNAKÇA**
- Aysu, Çiğdem. “Rumelihisarı”, İstanbul Ansiklopedisi, Sayı6,s.357-359
  - Balcı, İbrahim. Sarıyer Aşıyan'dan Kısırkaya'ya. İstanbul: İlkbiz, 2006
  - Çiracıoğlu, Vecdi. Rumeli Hisarı. İstanbul: Heyamola, 2010
  - Eylce, Semavi. Bizans Devrinde Boğaziçi. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2007
  - Freely, John. Evliya Çelebi'nin İstanbulu. İstanbul: YKY, 2002
  - Gönçüoğlu, Süleyman Faruk. Hisarlar ve Mahalleleri. İstanbul: Turing, 2016
  - Kesedar, İhsan. Rumelihisar. İstanbul, 1990
  - Kurtçu, Ünal. Boğaziçi Tiryakiliği. Ankara: Elips Kitap, 2007
  - Kut, Günay; Edhem Eldem. Rumelihisarı Şehitlik Dergâhı Mezar Taşları. B.Ü, 2010
  - Mazak, Ali. Dersaadet'in Sayfıye Semti Sarıyer. İstanbul: Sarıyer Belediyesi, 2008
  - Mete, Mehlika. Kan Kırmızı. İstanbul: Maya Kitap, 2015.
  - Şehsuvaroğlu, Haluk. Boğaziçi'ne Dair. İstanbul: Turing, 1986

Tarih değil, hatalar tekrerrür eder

MURAT YAYKIN

atar. Cigarasını yakar, şarabıyla kuruyan dudaklarını ıslatır, yudu-muyla damağından boğazına doğru ince bir sızı fena kırmızı kan akıtır. Şişenin yarısına geldiğinde iki kez serpmeyi çekmiştir, yakaladıklarını livara koyar. Eve erken gidesi yok-tur. Denizin kokusu, kayığın altına vuran suyun homurtusu, serpmenin denize örtündüğü an çıkardığı hisirtti, şarabın tadı, cigaranın dumanı, tabii ki martılar, yakamaz, iyod kokusu daha neler neler sayardı -ki denizle ilgili herşey O idi. O denizdi... Ve bundan sonra gördüklerim tanrıların isteği-ydi... Güneş, Beykoz tepelerinin ardın-dan göğü sarıkızıla boyayıp battı-ğında balıkçı şarabın da etkisiyle şekerleme

yapma ihtiyacı duydı. İşte o andan sonra ne olduysa oldu, kuzeyden önce hafif başlayan bir esinti çıktı. Çok geçmeden fırtınaya dö-nüş-tü, kara denizden gelen bulutlar güneşle beraber günbatımı mavisini dönüştürerek yeri göğü şarabıkızıl renge boyadı.

Ertesi gün gazeteler anlam vere-medikleri bu doğa dönüşümüne kum fırtınası diyeceklerdi.

Gerçek böyle değildi ve insan-lık bunu bilemezdi. Argonautlar* geri dönüyordu... Ve tarih tekrerrür ediyorsa bunun bir sebebi olmalıydı. Tanrılar, kendi kurdukları dünyadan mutlu olsalar, tarihi yeniden yeniden tekrarlamazlardı herhalde.

Balıkçının bildiği bir hava değildi, garipsedi. Kayığının balıkçı barınağın-daki tahta iskeleye bağladı. Galonluk şarabın geri kalanını da içti, uyudu.

Boğazdan doğru, şarap renkli bir güvercin süzülüp geldi, İllias'ın kayığına kondu. Sizler için sıradan bir görüntü olabilir, nihayetinde nice kuş balıkçı teknelerine konmuştur, değil mi ya? Benim için böyle değil.

kayanın arasına gelince gökgürültü-sünü andıran seslerle kayalar hemen kapanacak, ancak Oinas yeterince hızlı olduğundan kayalar kapanma-dan geçmeyi başaracaktı. Kayaların tekrar çarpışarak bir araya gelmeleri için, önce sonuna kadar açılmaları gerekiyordu. Bundan yararlanan Ar-gonautlar gemiyi iki kayanın arasına sürece, zamandan kazanacak ve güçlü kürekçilerinin yardımıyla son sürat güvercini takip edecekti.

Balıkçı İllias hemen harekete geçti. Argonautlardan önce kaya-lıklardan kendisi geçmeyi başarır-sa kayalar yeniden kapanacak ve elle-rinde ikinci bir Oinas olmadığından tarih tekrerrür etmeyecekti. Balıkçı kayığına bindi, yönünü ayarladı, kimbilir belki de tanrılar istediğine kavuşamaz, her istediklerinde tepe-lerine çokme ukalalığını gösteremez ve bununla birlikte kendi yoksul talihi de değişir diye düşündü. Şarabi renkte Oinas'ın kayalardan kendiliğinden geçmesini beklemedi. Argonautlar gelmeden güvercini harekete geçirdi. İllias tek kişiydi ve güvercin kadar hızlı olması gereki-yordu. Argonautların ise kürekçileri çoktu. Tanrıların tanrısı Zeus duru-mu yukarıdan izliyordu.

Sonunda ne mi oldu? Balıkçı İllias tek başına çarpışan mavi kaya-lıkları geçmeyi başaramadı. Kayı-ğıyla birlikte kayalıkların arasında parçalanıp öldü. Zeus herşeyi gördü ve kayaların yeniden açılması için çocukluğundan beri Girit mağara-la-rında yetiştirdiği şarap renkli güver-cinlerin binlercesini gökyüzüne saldı. Kayaları yanılttı ve Argonautların kara denize geçişini sağladı.

Tek başına -hata buradaydı- tan-rılarla savaşmaya balıkçının gücü yetmemişti. Tarih değil, hatalar tekrerrür etmişti.

Ertesi gün gazeteler Rumeli Feneri'nde dün gece çıkan fırtınada bir balıkçının kayığını kayalıklara çarpıtığını ve öldüğünü yazdı.

● Rumelifeneri Köyü, Sarıyer ilçesinin Karadeniz'e bakan en uç noktasında kurulmuş bir yerleşim bölgesidir. Köyün antik çağdaki ismi Panium veya Panyum Burnu, Bizans döneminde ise Fanarakı veya Fanari-yan Burnu idi.

● Argonautlar (Antik Yunanca: Ἀργοναῦται, Argonautai) Yunan mitolojisinde Truva Savaşı'ndan önceki yıllarda yaşamış kahraman bir grup. Jason'ın Altın Post'u bul-mak için Colchis'e gidişini konu alan bir mitte yer alırlar. Kahramanların ismi bindikleri gemi olan Argo'dan gelir. Geminin adı ise yapan kişi olan Argus'tan gelir. “Argonotlar” kelime anlamı itibarıyla “Argo denizcileri” anlamındadır.

● Zeus'u çocukluğunda Girit ma-ğaralarındaki şarap renkli güvercinler beslemiş, Tanrıların ve Tanrıçaların Kralı'na 'ambrosia' adı verilen ölüm-süzlük şerbetini sunmuşlardır. ■

KÖRLÜK VE GÖRMEK ÜZERİNE BİZİM HİKAYEMİZ

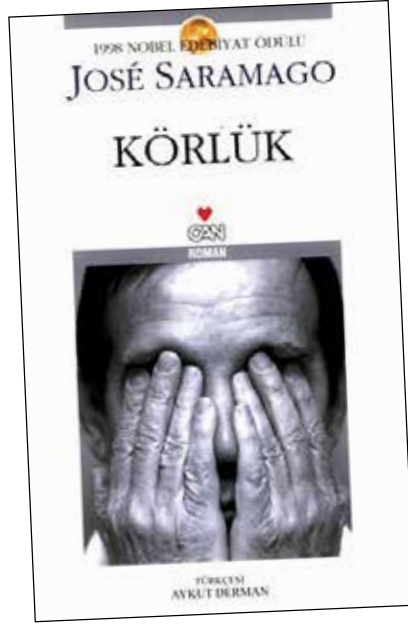
METİN YEĞİN

BİR yazar nereden beslenir? Herman Hesse doğanın tadını emiyordu. Hewingway ya da Jack London sokakların maceracı damarını kesiyorlardı. Okuduğunuzda etrafa sokak bulaşıyordu, macera sıcıyordu her yere. Ayrıca ‘beslenir’ kelimesine mutlaka olumlu bir anlam vermeyin, mesela Kafka koca bürokrasinin çarklarını un ufak ederek yazıyordu ya da bir başka açıdan bakarsanız, belki koca bir kanser de olabilir beslendiği ya da obez, durmak, doymak bilmeyen ve doymamak için ve tekrar yemek için bile kusmaya kıyamayan bir ortamın yazarı da olabilir, yani koca bir süpermarket yazarıdır satın aldığı rafların yeniden dolduğu, uzun süre muhafaza edilebilir ve standart.

Jose Saramago ise ‘Kanser’den, yani diktatörlüklerden beslenir. Bu yüzden mizahın illegal hali ‘hiciv’le doludur bütün yazdıkları. Bu romanları ya da öyküleri yazma dönemi ile diktatörlük dönemlerinin denk düşmemesi bir şey değiştirmez. Neredeyse her romanın ya da öyküsünün içinde kanserli hücrelerin, diktatörlüğün her yeri kaplayan hissinin, geleceği kirlüten yapışkanlığını ve her daim hazır ve nazır karamsarlığının altındaki her şeyi inat neşeli bir çocuk yazımını görürsünüz. Bu yüzden Saramago romanları, öyküleri bize çok yakın gelir çünkü o koca kanserin altında yaşadık çoğu zaman ve yaşıyoruz hâlâ...

Saramago Körlük’te yazıyordu; ‘Kör adam, ellerini gözlerinin hizasına kaldırdı, hareket ettirdi. Hiçbir şey görmüyorum, yoğun bir sisin ortasında kalmış, bir süt denizine batmış gibiyim, iyi ama körlük böyle olmaz, dedi öteki, körlerin karanlık içine gömüldükleri söylenir, iyi de ben her şeyi bembeyaz görüyorum.’ Beyaz bir körlük; herkesin sabah kalkıp işine, okula gittiği ama yanında olan hiçbir şeyi görmediği bir körlüğün tarifi değil mi? Arjantin’de gözaltında kaybolanları dinlerken hemen aklıma ‘körlük’ gelmişti. O dönemde La Plata’da üniversite öğrencisi olanlar anlatıyordu. Bir sabah okula geldiklerinde bir kişi eksik oluyordu. Herkes hemen bunun farkına varıyor ama hiç kimse bunu konuşmuyordu. Sanki hiç o sınıfta öyle birisi yokmuş gibi davranıyorlardı. Yeri boş kalıyordu. Kimse onun yerine oturmuyordu. Belki birisi

bir kitap vermiş, bir gün önce birlikte aynı kaptan mate çayı içmiş olabilir ama bir gün sonra kimse onu anmıyordu. Herkes biliyordu. Hiç kimse görmüyordu. Beyaz bir körlük değil mi bu sizce?

Ve bunu tam olarak bunu tarif ediyor gibi geliyordu bana göz doktorunun bekleme odasını anlatırken; ‘Karısı, sekreter kıza, yarım saat önce kocasının hastalığı hakkında telefon eden kişi olduğunu söyledi ve

kız onları, öteki hastaların beklediği küçük bir salona aldı. İçerde, gözünün biri siyah bir bantla örtülü bir ihtiyar, annesi olduğu anlaşılan bir kadının yanında oturan şehla bir erkek çocuk, koyu renk camlı gözlük takmış bir genç kız, gözle görülür bir belirti taşımayan ama kör olmadıkları belli olan -körler göz doktoruna gelmezler- iki kişi daha vardı.’

Roman belli bir ülkede ve belli bir yerde değildi. Hiçbir yerdeydi ve hiçbir zamanda ama kör olanları kapattıkları yer ki burada iki türlü bir kapatma vardı; biri aykırı olanları, yani beyaz körlüğe tutulanları ve daha doğrusu kör olduklarının farkına varanları kapatırken, diğeri körlüğün ta kendisiydi. Elle tutulur bir beyazlıktı bu tam olarak. Ancak sonunda isyanın çıkmasında bu kapatılmanın, yani ikinci kapatılmanın esas rolü vardı. Bu yüzden dışarıdakiler kör olmalarına rağmen, işlerine ya da okullarına gidebiliyorlardı, alışveriş merkezleri belki de güneş rahatsız etmesin diye en çok gözlük satıyordu ki gözlerdeki beyaz bağı aşabilecek daha beyaz olmadığı halde. İçerdekiler ile dışarıdakiler arasındaki tek görme farkı, içerdekilerin kör olduklarının, daha doğrusu ne olduklarının farkında olmalarıydı. Şimdi öykünün geçtiği

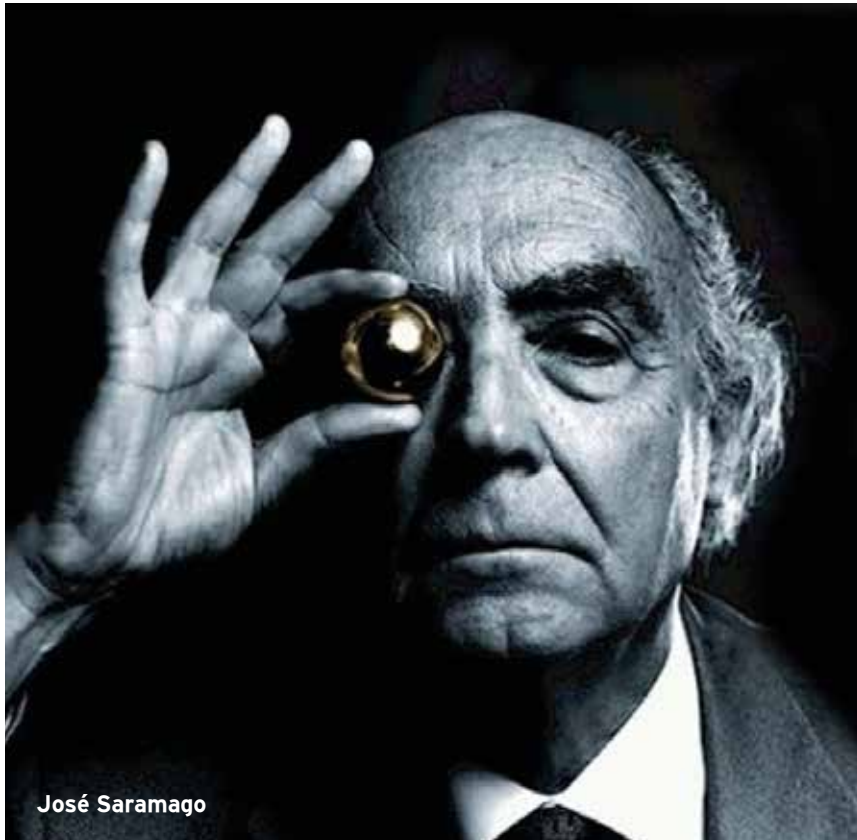
yerlerden birisinin neresi olduğunun farkına vardınız mı?

Körlük’ün ya da körlüğümüzün belki altını çizmek gerekirken, Görmek’teki romanın geçtiği yeri bulmanın çok da zor olmadığını düşünüyorum. Görmek’te yine neresi olduğu ve zamanı bilinmeyen bir yerde seçim günü, akşamüstüne kadar ortalığı saran sağanak yağmurda kimse oy kullanmaz. Yağmur dindikten sonra herkes bir koşu oy kullanmaya gidip kullandığında ise oyların çoğunun beyaz-boş çıkması sadece iktidarı değil bütün partileri şaşırtır. Devlet bunun arkasında önce bir örgüt, ardından dış güçler arar. Size çok yabancı gelmiyordur değil mi?

Bu kadarı size bir ülke hatırlatmıyorsa biraz daha devam edelim. “İçişleri bakanının kafasında kurduğu planın, yani kent sakinlerinin ya da daha doğrusu kokuşmuş, suçlu, bozguncu boş oycuların hatalarını kabul edip aman dilemeye, aynı zamanda cezalandırılmaya razı olmaya, yapılacak yeni bir seçimde bu hatalarını bağışlatmak için bir daha asla aynı hataya düşmeyerek toplu halde oy sandığına gidip istenen yönde oy kullanmaya, böylelikle de günahlarından arınmaya ikna etme planının, durumun geneli göz önüne alındığında, birkaç önemsiz ve etkisiz başarı dışında hedeflenen sonuçlara ulaşamayacağını ortaya çıkması üzerine, savunma bakanının vaktiyle denizaltıyla yarım saat kadar sakin sulara yaptığı tarihsel geziden edindiği unutulmaz deneyimden kısmen esinlenen gözde formülü dikkat çekmeye ve güç kazanmaya” başlayacaktır. Daha sert önlemler almak. Yani olağanüstü hal ilanı, yani sıkıyönetim! Şimdi bir şeyler çağıştırdı mı size?

Birbirinin içine giren, yüksekten akan bir suyun karmaşıklığı ama duruluğunda ilerleyen, neredeyse her tarafında ironik ya da ironik olmasa da ironiyimşi hissi uyandıran masalsı bir gerçeklik, işte bu yüzden fantastik ve bu düşünce akışına katılmadan da tadının pek alınamayacağı romanlar; Körlük ve Görmek...

Son bir soruyla bitirelim o zaman: Bir, hatta birkaç Saramago romanında yaşamak, nasıl bir duygu? ■

DERLEYEN: NAFER ERMİŞ

Tolstoy'un Ölümü

DÜNYA Edebiyat tarihinin en ilginç ölümlerinden biri Lev N. Tolstoy’un başına gelendir. Daha yaşarken dünya çapında ün kazanan ve oldukça varlıklı bir yazar olan Tolstoy, adeta ölmek için evinden ayrıldı -kimsenin haberi olmadan ve kimse tarafından rahatsız edilmeden, tıpkı yaşlı bir fil gibi. 28 Ekim 1910 sabahı saat 5’te hasta yatağından kalktı ve son yolculuğuna çıktı. “O kadar karanlıktı ki insan gözlerinin önündeki elini göremiyordu,” diye yazdı günlüğünün son sayfalarına. “Yoldan ayrılıp sol tarafa doğru sendeledim, bir çalılığın içine düştüm, sağıma soluma diken battı, ağaçlara çarpa çarpa ilerledim, şapkamı düşürdüm, bir daha da bulamadım, güç bela tekrar yola ulaştım, eve gittim, yeni bir şapka aldım, bir el feneri yardımıyla ahıra vardım, at arabasını hazırlattım [...] Titriyordum, çünkü takip edileceğimden korkuyordum. Ama çoktan yola koyulmuştuk.”

Geride sadece, onu hiç anlamayan, ama onun da hiç anlamadığı karısına yazılmış bir mektup bıraktı. “Sofya Andreyevna’ya. Gidişim seni üzecektir. Bunu istemezdim, ancak bunu anla ve başka türlü davranmanın elimden gelmediğine inan. Evdeki durumum katlanılmaz olacak, hatta şimdiden oldu. Bütün olumsuzluklar bir yana, yaşamakta olduğum o lüks

koşullarda daha fazla yaşamazdım ve şimdi, benim yaşındaki insanların genel olarak yaptıkları şeyi yapıyorum: Onlar dünyevi hayattan çıkar giderler, son günlerini dünyadan elini ayağını çekerek, huzur içinde geçirebilmek için.” Sofya Andreyevna sabah bu mektubu okuyunca evden fırladı ve histerik bir tepkiyle bahçedeki gölete atladı.

O saatte yaşlı Tolstoy, kendisini, gençken Kazaklar arasında bir süre kaldığı Kafkaslara götürecek olan bir trende oturmaktaydı. Ama aslında nereye gideceğini tam olarak bilmiyordu. Kafası karışık, umutsuz ve hastaydı; ateşi yüksekti, başı ağrıyordu, susuzdu ve kalbiyle ilgili sorunları vardı. Bin kilometreden fazla olan o yolu sağ salım atlatamayacağı çok açıktı.

Kiliseden aforoz edilmiş olmasına rağmen geceyi Opta manastırında geçirdi ve ertesi gün kız kardeşini

ziyaret etti. Kız kardeşi, oradan pek de uzak olmayan Şamardino manastırında rahibeydi. Orada doktor arkadaşı Dusan Makovicki ile karşılaştı. Hâlâ son yolculuğunda nereye gideceğine tam karar vermiş değildi. Bir Kuzey Kafkaslardaki Kazak bölgesine gitmeyi düşünüyor, bir daha uzak bir yerlere, örneğin Bulgaristan’a gitmeyi düşünüyordu. Ryasan-Ural yolunda üçüncü mevkide ilerlerken soğuk algnılığına yakalandı. Hastalık hızlı bir şekilde zatürreye dönüştü. Ölümcül hasta olduğu anlaşıncı, yol üzerindeki küçük bir istasyonda, Astapovo istasyonunda bir demiryolu bekçisinin kulübesinde bakıma alındı. Tolstoy’un kaçı şı hiç de sandığı gibi herkeslerden habersiz değildi. Kimliği bilinmeyen biri Tolstoy’un ailesine şu telgrafı çekmişti: “Lev Nikolayevič Astapovo’da, istasyon şefinin kulübesinde yatıyor. 40 derece ateşle.” Bunun üzerine aile derhal yola çıktı. Alelacele Tula’ya ulaştılar.

Ancak daha fazla ilerleyemediler. Çünkü Astapovo’ya günde sadece bir tren vardı. Bunun üzerine özel bir vagon kiralandı. Tren ailenin bulunduğu vagonu Astapovo’da bıraktı. Vagon kullanılmayan bir perona aktarıldı. Kısa süre sonra küçücük tren istasyonu panayır yerine döndü. Tolstoy’un kaçı şı hızla duyulmuş, adını daha önce pek kimsenin duymadığı tren

istasyonu bir anda dünyanın merkezi haline gelmişti. Vagon kiralama yöntemini Sofya Andreyevna’dan öğrenen gazeteciler de aynı şekilde vagonlarla akın akın oraya geliyordu. Hatta kilisenin ileri gelenleri de oraya koşmuştu; belki son anda Tolstoy’u tekrar Ortodoks Kilisenin kanatları altına almak mümkün olabilirdi. Ama hasta odasına kimsenin girmesine izin verilmedi. Karısı Sofya Andreyevna’nın bile. Gazeteciler ise ondan tam da bu konuda yardım umuyorlardı. Oysa o sadece odanın önündeki koridorda duruyor ve içeri girmesine izin verilmesi için yalvarıyordu -ama sonuç alamadı. Çünkü Tolstoy sadece sevgili kızı Tatiana’nın odasına girmesine izin verdi. Ve sonunda, dünya edebiyatının en büyük yazarlarından biri Lev N. Tolstoy, 20 Kasım1910’da, evden ayrıldıktan 10 gün sonra o küçük tren istasyonunda hayata veda etti. Saat altıyı beş geçiyordu. ■

Oktay Rifat Daima Yeni

Şiirimizin ilk akımı Birinci Yeni'nin üç kurucusundan biriydi; İkinci Yeni'nin usta şairlerinden... Ve "üçüncü" bir yeni tanımlanmış olsa Oktay Rifat'ı mutlaka orada da görürdük.

İBRAHİM BAŞTUĞ

BANA göre Oktay Rifat'ın kırılma noktası Perçemli Sokak (1956) adlı şiir kitabına yazdığı önsözdür. "Dil bir anlaşma aracıdır. Karşımızdakine, vapurun yüzdüğünü mü anlatmak istiyoruz, vapor'la yüzmek eyleminin dildeki işaretlerini, vapor'la yüzmek kelimelerini yan yana getiririz" cümlesiyle başlayan önsöz, Orhan Veli'nin Garip'e yazdığı önsözden, aynı adlı akımın manifestosundan 15 yıl sonra yazılmıştı. Oktay Rifat sözü dallandırıp budaklandırmaz; kısa önsözde birkaç örnek cümleyle dilin gündelik kullanımı, anlamsal ve yapısal yönü üzerinde durduktan sonra şu yargıya varır: "Gerçeğin gündelik düzenini değiştirmek, yahut başka bir açıdan bakabilmek elimizde olsaydı, daha çok ilgi duyardık ona. İşte gerçeğin

düzeninde yapamayacağımız bu değişikliği, kelimelerin konuşma dilindeki gündelik düzeninde yapmak bize bu açıyı sağlayacak, birbirine yabancı sanılan kelimelerin karşılıklı ışığında gerçek unuttuğumuz yüzüyle çıkacaktır karşımıza."

Bu önsözün can alıcı cümlesi ise şudur: "Balık kavağa çıkınca gelirim dediğimiz zaman gözümüzün önüne gelen görüntüden ikinci bir görüntüye, sana hiç gelmeyeceğim sözünün görüntüsüne çıkarız."

Perçemli Sokak işte bu nedenle "perçemli sokak"tır. Oktay Rifat şiirinin en özel, özgün durağıdır. Vardığı noktadır, hem baştan beri şiirinde var olagelendir. Daha da önemlisi iki yıl önce yayımlanan Karga ile Tilki kitabı Yeditepe Şiir Ödülü'nü alınca

**YENİ VE İKİNCİ
YENİ ŞİİRİMİZİN
BÜTÜNLEŞTİRİCİ
ŞAİRİ
OKTAY RİFAT
103 YAŞINDA**

kendisiyle yapılan bir söyleşideki yargısına bakılırsa "toplum dertlerine çare arayan" bir şiir anlayışından geçilerek gelinmiştir sokağın perçemi soyutlanmasına... Bu şiirin ünlü dizesi "Telgrafın tellerinde gemi leşleri"ne... "Bir kız vardı yok gibi öyle güzel" dizesine! Perçemli Sokak, Oktay Rifat'ın İkinci Yeni'ye yönelişinin manifestosu sayılır.

Oktay Rifat'ın, Perçemli Sokak ile giderek soyut şiirler yazarken düşüncede yoğunlaştığı dönemin bir özelliği ise biçimde geleneksel öğelere yönelmesi. Aşağı Yukarı (1952); Karga ile Tilki (1954) kitaplarında görülen toplumcu içerik ve biçimsel açıdan düzyazıya yaklaşan şiirlerinde yöresel ağızdan argoya konuşma dilinin olanaklarını da denedikten sonra gelen biçimsel duruluşa karşın alışılmadık soyutlamlar...

Oktay Rifat'ın toplumcu döneminin önünde ise bilindiği gibi Garip (Birinci Yeni) ve halk şiirinin olanaklarını araştırdığı iki dönem var. Gerçi Garip'in izleri görülmekle birlikte, yarım ve tam uyaklar kullandığı ikinci dönemdeki halk şiiri eğilimi, İkinci Yeni şairi sayılacağı döneme yapışık toplumcu ve argo dilin olanaklarını araştırdığı üretimlerinde de görülür! Bana göre Birinci Yeni (Garip) ile İkinci Yeni arasındaki bir arayıştır bütün bunlar.

SARIŞIN ARI

Cemal Süreya'nın, 1969'da yazdığı gibi Oktay Rifat'ın şiirindeki her değişim dönüp bir yerinden daha önceki kişisel serüvenine ekleniyor: "Oktay Rifat'ta şiirsel konjonktür büyük inip çıkmalar gösteriyor. Her değişiş, bir öncekinin bazı yönlerden tam tersiymiş izlenimini uyandırıyor okurda. Yalnız bunların kimlik değiştirmeye bir ilgisi yok. İlhan Berk gibi her değişişte bir önceki dönemi yadsımıyor, inkâr etmiyor. Ve tuhaf bir şekilde (böyle diyebiliyorum), başta yadırgansa da, birbirinin tersi olarak belirmiş dönemler ve bu dönemlerin ürünleri birbirine bağlanıyor; eklem yerleri o ters çıkış noktaları olmak üzere." ("Oktay Rifat'ın Şiir Çizelgesi", Şapkam Dolu Çiçekle, s. 96, Yön Yayıncılık, İstanbul, 1991.)

Bu vesileyle "üçler" in -böyle der Cemal Süreya- ortak kitabı Garip'teki (1941) şiirleri okudum yeniden. Oktay Rifat'ın kiler daha çok, etkileyici gücünü şaşırtıcı buluşlardan, alay ve yergiden alan yalın, yedi sekiz dizelik şiirler. Ama şaşırtıcı biçimde Perçemli Sokak'ta damıtacağı soyut şiirin, geneldeyse İkinci Yeni'nin ipuçları vardır bu kısacık şiirlerde. "Peyzaj" adlı şiir beş dizeden oluşur; hem "sarışın arı" ile karşılaşırsız bu şiirde, hem de nâmütenahi gelincik" ile. Bir başkası, yine beş dizelik "Ellerimiz Gibi"nin son iki dizesi ise şöyledir: "Ah, okumaya başlamadan önce/ Çiçeklere su vermek lâzımdır."

Cemal Süreya "Daha ilk şiirlerinde beliren bir özelliği var Oktay Rifat'ın; birdenbirelik" der, onun şiirinde beliriveren gündelik anlara dikkat çekerek: "Doğa içinde nesnelerin birbirleriyle ve insanlarla hisımlık bağlarının farkı-

na varmış, üstünde bir an düşünmeye fırsat bulmadan sevirivermiş her şeyi; işi aceledir; günler su gibi geçer; her şey birdenbire olur."

Üçlerin ortak kitabı Garip "Kuş ve Bulut" şiiriyle başlar; altında Oktay Rifat ve Orhan Veli imzası var. Garip akımının şiir anlayışının özeti gibidir bu şiir: "Kuşçu amca! Bizim kuşumuz da var,/ Ağacımız da,/ Sen bize bulut ver sade/ Yüz paralık."

Okyat Rifat ile Orhan Veli her ne kadar ilk şiirlerini Garip adlı bu ortak kitapta yayımlasalar da berikinde ötekinin gelenek karşıtlığının olmadığına dikkat çeker Cemal Süreya: "Orhan Veli için her şey eski şiiri yıkmaktık; bunu yaparken bir yerde belli bir şemaya göre hareket etmekte, eski şiirin tersini yazmaktadır. Oktay Rifat'ta bunun böyle olmadığı, hiç değilse o kadar olmadığı görülüyor. Eski şiirle bu yönden bağımlı olmadığı ya da tersten de olsa ona koşullanmadığı yerler var onun." Bu tespitinden sonra Cemal Süreya şu yargıya varır: "Orhan Veli'de bir silahtır şiir. Oktay Rifat'ın bu dönem şiirlerinde ise başka bir şeydir, yaşamının naif ve uzantısıdır, türküdür."

Oktay Rifat'ın 1980'de, Yusufçuk dergisinde söyledikleri de gösterir ki Perçemli Sokak onun şiir serüveninin ekseninde baştan beri değişmeyen, belki dönüşerek varlığını sürdüren ana şiirsel damardır. "Perçemli Sokak'la yapmak istediğim gerçeğe biraz daha sokulmak, yaklaşmaktı. Gerçeği duyarımızla tanırız. Hiç ağaç görmemiş birine birden çınarı gösterirseniz ne yapar! İnsanoğlu kendini alıştırma algılar gerçeği, böylece öldürür onun şaşırtıcı ve olağanüstü yanını. Şiir hep bizden önce vardır, doğada da, kitaplarda da. Şunu

söylemek istiyorum: Okumasını ve bakmasını bilerseniz hemen tanırırsınız onu."

Bu tespitin, Cemal Süreya'nın, Oktay Rifat şiiri hakkında 1969'da söyledikleriyle benzerliği ise ilginç: "Böylece gerçeğin alışı alışı unuttuğumuz ya da artık farkına bile varmamaya başladığımız yüzünü görebilmek için kelimeler dünyasında yeni bireşimler yapılmak gerektiğine inanıyor."

Oktay Rifat, şiirimizin ilk akımı Birinci Yeni'nin üç kurucusundan biriydi; İkinci Yeni'nin usta şairlerinden... Ve "üçüncü" bir yeni tanımlanmış olsa Oktay Rifat'ı mutlaka orada da görürdük. İki akım arasında doldurduğu toplumcu şiirleri, türkü tadındaki koşmaları, argonun olanaklarını denediği, düzyazının sınırlarında dolandığı çalışmalarında da hep özgünlüğünü korumayı başardı. Perçemli Sokak'la ulaştığı soyutlamanın Garip'teki önceli saydığım "Peyzaj" adlı şiirin tamamı şöyle: "Küçük bir lavanta çiçeği,/ Sarışın arı/ Ve nâmütenahi gelincik./ Düşünmeden sevdiğim bu anda/ Birdenbire başlayan gökyüzü."

Cemal Süreya'nın, onun şiirinde "her şey birdenbire oluverir" dediği gibi "Birdenbire başlayan gökyüzü"... Ve sanki birdenbire 103 yaşında Oktay Rifat! ■

OKTAY RİFAT

Elleri Var Özgürlüğün

1
*Köpürerek koşuyordu atlanımız
Durgun denize doğru.*

2
*Bu uçuş, güvercindeki,
Özgürlük sevinci mi ne!*

3
*Öpüşmek yasaktı, bilir misiniz,
Düşünmek yasak,
İşgücünü savunmak yasak!*

4
*Ürünü ayırmışlar ağacından,
Tutturabildiğine,
Satıyorlar pazarda;
Emeğin dalları kınılmış, yerde.*

5
*Işık kör edicidir, diyorlar,
Özgürlük patlayıcı.
Lambamızı bozan da,
Özgürlüğe kundak sokan da onlar.
Uzandık mı patlasın istiyorlar,
Yaktık mı tutuşalım.
Mayın tarlaları var,
Karanlıkta duruyor ekmekle su.*

6
*Elleri var özgürlüğün,
Gözleri, ayakları;
Silmek için kanlı teri,
Bakmak için yarınlara,
Eşitliğe doğru giden.*

7
*Ben kafes, sen sarmaşık;
Dolan dolanabildiğin kadar!*

8
*Özgürlük sevgisi bu,
İnsan kapılmaya görsün bir kez;
Bir urba ki eskimez,
Bir düş ki gerçekten daha doğru.*

9
*Yiğit sürücülerini tarihsel akışın,
İşçiler, evren kovanının anları;
Bir kara somunun çevresinde döndükçe
Dünyamıza özgürlük getiren kardeşler.
O somunla doğrulur uykusundan akıl,
Ağarır o somunla bitmeyen gecemiz;
O güneşle bağımsızlığa erer kişi.*

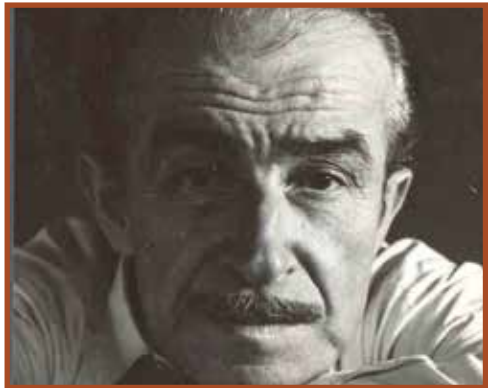
10
*Bu umut özgür olmanın kapısı;
Mutlu günlere insanca aralık.
Bu sevinç mutlu günlerin ışığı;
Vurur üstümüze usulca ürkek.
Gel yurdumun insanı görün artık,
Özgürlüğün kapısında dal gibi;
Ardında gökyüzü kardeşçe mavi!*

HAZİRAN'DA ÖLMEK ZOR!

Büyük şair Hasan Hüseyin Korkmazgil'in, Orhan Kemal'in ölümünden sonra yayımladığı şiirin adidir: "Haziran'da Ölmek Zor". Korkmazgil; bu şiire Nazım Hikmet'in ölümünden sonra başladığı ve yıllar sonra Orhan Kemal'in ölümüyle de bu ölümsüz esere son noktayı koyup, yakın dostuna ithaf ettiğini dikkatli okurların bilgisindedir... Hasan Hüseyin'in bu ünlü şiirine bu ismi seçmesi tesadüf değildir elbette. Aşağıda da görüleceği gibi ve buraya alıntılanamadığımız usta edebiyatçılarımızın pek çoğunun ölüm tarihinin ay hanesinde "Haziran" yazmaktadır. O yüzdendir ki ; Haziran edebiyatımız için bir hüznün ve burukluk ayı'dır. Böyle olunca da dergimizin bu sayısına da ister istemez o hüznün yansıdı. Haziran ayında yitirdiğimiz edebiyatçılarımızın bıraktıkları eserlerle ölümsüzleştiği ortada. Senenin bu ayında, aşağıdaki isimlere bakıpta Hasan Hüseyin'in o ünlü şiirini hatırlamamak olmazdı.

DERLEYEN: ASLAN ÖZDEMİR

Orhan Kemal - 2 Haziran

Hasan Hüseyin Korkmazgil'in **Haziran'da Ölmek Zor**" şiirini adadığı **Orhan Kemal**'i ölüm Haziran ayının ikisinde tedavi amacıyla gittiği yurtdışında yakaladı. Yaşamı boyunca babası Abdülkadir Kemali Bey'in siyasi muhalif olmasının bedelini çok ağır ödedi. *"Boşnakça bir halk türküsüydü bu. Bu türküde bir Avşar kilimindeki renklerin cümbüşü vardı. Bu türküde hasret vardı, bu türküde arzu, bu türküde aşk.. Bu türkünün motifleri Hint'de, Çin'de, Kazablanka'da, New York'da, Po Vadisi'nde, Güney Amerika Bozkırları'nda, Orta Anadolu'da da vardı. Bu türkü insanlığın hasretlerini, arzularını belirten nakışlarla işli bir türküydü..." Cemile'den...*

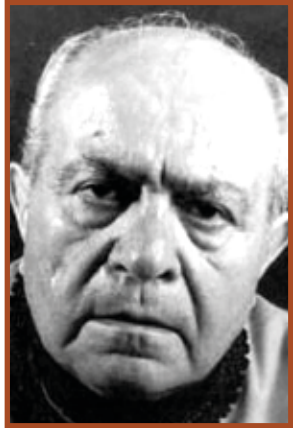
Peyami Safa- 15 Haziran

Hastalıkların yakasını bırakmadığı bir başka isim de **Peyami Safa**'dır. Otobiyografik romanı 9.Hariciye Koşuşu'nda kendi hastalığını yazmıştır. **15 Haziran 1961**'de girdiği öksürük nöbetinden çıkamayacağını anladığında son sözü *"İşte bu fena"* olur.

"Vafi Bey'in ecinnileri arasında oturan, iradesi çarpılmış, bir hafta sonra ne yapacağını bilmeyen, tembel, hiçbir işe yaramaz ve ömrünün yarısı Avrupa'da hariciye memurluklarında geçmiş, ayyaş, zampara, hedonist, ciddiyetin yalnız hayvanlara yakıştığına inandığı için dünyanın bütün dramlarına kahkahayı basan ve bunun için Güleney soyadını alan bir baba ile yarı sanatkar, yarı deli, erkek düşkünü veremli ve veremden iki yetişkin kızını kaybetmiş, ayyaş, kokainman, Paris'te okuduğu için kültürlü, genç yaşında ölmüş bir ananın oğluyum." (**Matmazel Noraliya'nın Koltuğu**)

Ahmed Arif - 2 Haziran

Umudun, sevdanın şairi **Ahmed Arif**'i **1991'in 2 Haziran'ında** yitirmiştik. Ahmed Arif tek bir şiir kitabı yayımladı: **Hasretinden Prangalar Eskittim**. Bu şiir kitabı ülkemizde görülmemiş bir satış tirajı yakaladı. **Cemal Süreya** Hasretinden Prangalar Eskittim kitabı için kaleme aldığı yazının girişinde *«Bir şair: Ahmed Arif/Toplar dağların rüzgârlarını/Dağıtır çocuklara erken»* diyecektir. *"Sus, kimseler duymasın, Duymasın, ölürüm ha. Ayımsam yarı gece, Seni bulmuşam sonra. Seni, kaburgamın altın parçası. Seni, dişlerinde elma kokusu. Bir daha hangi ana doğurur bizi?"*

Nâzım Hikmet - 3 Haziran

Büyük şair **Nâzım Hikmet 3 Haziran 1963'te** çok sevdiği memleketinden uzakta yaşamını yitirdi. Memleket hasretiyle sayısız şiirler yazdı. **Nâzım Hikmet** öldüğünde Şilili şair **Pablo Neruda** ardında şu dizeyi yazacaktı; *"Tek başınayım, ağzımın ekmeği dostluğundan yoksun/ O susuzluğuma su. Kanıma güç dostluğundan!"* *"...Yoldaşlar, ölürsem o günden önce yani, - öyle gibi de görünüyor - Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni..."*

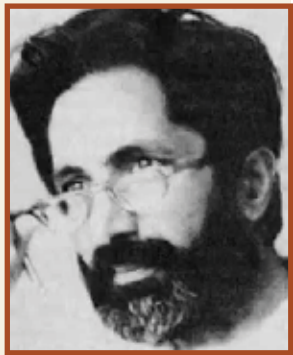
Ahmed Haşim - 4 Haziran

"Şâir ne bir hakikat habercisi, ne de bir kanun yapıcıdır" diyen **Ahmed Haşim** öldüğünde takvimler **4 Haziran 1933'ü** gösteriyordu. Ağır bir hastalığın pençesinde geçen son günlerinde yakınları ölümün onun için bir kurtuluş olduğunu düşünüyordu. *"Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak Ve bir zaman bakacaksın semaya ağılayarak Sular sarardı yüzün perde perde solmakta Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta"*

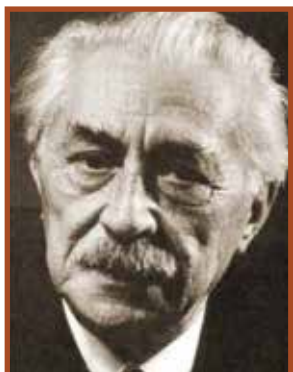
Cahit Zarifoğlu - 7 Haziran

"Her ölüm erken ölümdü" hele ölen bir şair ise. **Cahit Zarifoğlu 7 Haziran 1987** yılında yaşama veda ettiğinde henüz 47 yaşındaydı. Ölümüne yakın arkadaşına *"Kırlarda çiçekler artık bensiz açacak"* demiş ve kısa bir süre sonra, 7 Haziran'dan sonra kırlarda çiçekler artık onsuz açacaktı. *"Ve elbet Gözlerin sularımdan çekilince Ürkek bir ceylanla anlaşırm Yüzünün çok yakını olan bir limana Dilinin ve ağzının verdiği baş dönmesine Bahçeni tutan tavşanlara sığınırım"*

Ahmet Muhip Dıranas - 27 Haziran

Şiirini küçümseyenlere karşı *"Ne kafiye düşkünüyüm, ne de vezin mutaassıbı"* diyerek şiir de iddia sahibi olmadığını söyleyen Ahmet M. Dıranas **21 Haziran 1980'de** öldüğünde 71 yaşındaydı. Şiir okurları Dıranas'ı en çok **Fahriye Ablâ** şiiri ile bilmektedir. *"...Gönül verdin derlerdi o delikanlıya, En sonunda varmışsın bir Erzincanlıya. Bilmem şimdi hâlâ bu ilk kocanda mısın, Hâlâ dağları karlı Erzincan'da mısın? Bırak, geçmiş günleri gönlüm hatırlasın; Hâtırada kalan şey değişmez zamanla, Ne vefalı komşumuzdun sen, Fahriye Ablâ!"*

ALTAY ÖKTEM

Boş kavanoz kapağı

BAZEN, yani kendimden dışarı çıkıp da sokaklarda amaçsızca dolaşmaya başladı-ğım günlerde içimi bir hüznün kaplıyor. Oysa sokakların en büyük özelliği neşeli olmalarıdır. Sokak araları ise biraz neşe, biraz kasvet, biraz kopuş içerir; bunun için güzeldir. Sokak arasından bize doğru değil, bizden ona doğru yayılır neşe ve kasvet. Kopuş ise dönüşümlüdür. Karşılıklıdır.

Böyle günlerde eve döndüğümde, ceketimi portmantoya asarken aynaya bakırım göz ucuyla. İçimden "Buralar hep dutluktı" demek geçer. Ama demem. Nostaljinin en kötüsü, insanın kendine duyduğu nostaljidir. Kendini özlemen için kendinden uzaklaşmış, kendini kaybetmiş olman gerekmiyor. Sen yine kendinle olsan da, başkaları senden uzaklaşabiliyor, parklar, bahçeler, binalar, ağaçlar, denizler senden uzaklaşabiliyor ve kentin ortasında bir vaha gibi kalabiliyorsun. Geçici vaha! Çünkü çöl, hızlı yayılır ve her türlü vaha-yı yutacak kudrete sahiptir, ne yazık ki. Aynı kötülüğün iyilikten daha hızlı yayıldığı gibi.

İle de sokaklarda amaçsızca dolaşmak gerekmiyor; pencerenin kenarında oturup gökyüzünü seyrederken de, kuşların konduğu dallara bakarken de insan kendine dönebiliyor; kendi içine çevirebiliyor aynaları. Kuşlar, ağaçlarla aynı hızda azalıyor, gök daha vurdumduymaz oluyor eskiye oranla. İnsan, sıradan nostaljiyi özlüyor. Yani Rumelihisarı'nda oturduğın kahveyi, Beşiktaş motor iskelesinde buluştuğun sevgiliyi, piknik tüpünde çay demlemeyi... Nostaljinin bu kısmında sorun yok. Yaş ilerledikçe, yirmi, otuz yıl öncesini özlemek zaten oldukça insani bir duygu. Ama hayat, nostaljimizi elimizden aldı, yüzümüze sıvadı son dönemlerde. Ben hayat dedim ama; hayatın tek başına suçu yok bu işte. Siz farklı anlamlar yükleyebilirsiniz bu kelimeye!

Nostalji kavramı değişim geçirdi, "biz"le geçmiş arasındaki mesafe kıaldı; asıl sorun burada. Bir yandan teknoloji hızla ilerliyor, üç yıl önce kullandığımız cep telefonu tarihsel bir nesne gibi kalıyor elimizde. 2. el pazarında bile para etmiyor. Antika olamayacak kadar yeni, kullanılamayacak kadar eski! Diğer yandan, toplum olarak her yıl en az yirmi yıl geriye sığıyoruz. Bizim alıştığımız nostalji de arada kayıyor. Rumelihisarı'ndaki kahveye, Beşiktaş motor iskelesindeki eski sevgiliye sıra gelmiyor bir türlü. Üç yıl önceki Beyoğlu'nu, yorulup da soluklanmak için daha geçen yıl kenarına iliştiğin bankı özlüyorsun. Hayır, bank yerinde duruyor da, etrafındaki çimler sökülüp yerine beton öökülmüş. Yine beton bir saksıya da çiçek ekip bankın yanına koymuşlar. Hazır bu yaşa gelmişken, pencerenin kenarında oturup hülyalı hülyalı otuz yıl öncesini özlemem lazım. Ya, niye iki ki yıl öncesini özlüyorsun ben? Ne hakla, dört ay önce ne güzel günler yaşamıştık, zaman değişti, artık hepsi geçmişte kaldı dedirtiyorsunuz bana? Bu kadar hızla kirlenmeyi hak edecek ne yaptık biz?

"İnsan yaşadığı yere benzer" demişti ya Edip Cansever. Biz bir şeye benzemiyoruz artık. Boş bir kavanozun kapağı gibi dönüp duruyoruz şehrin ortasında.

ÇEVİREN: NAFER ERMİŞ

BÜYÜK YAZARLARDAN KISA MASALLAR

Ernst Penzoldt

Neden Savaş İlan Edilemez

İKİ komşu halk arasındaki savaş kaçınılmaz olduğu zaman, düşman komutanlar, komşu ülkeye en kolay hangi noktadan girilebileceğini araştırmak üzere öncü kuvvet gönderdiler. Kolcular geri döndüklerinde efendilerine durumu yaklaşık olarak şu sözcüklerle anlattılar: Komşu ülkeye girilebilecek tek bir sınır noktası vardı. "Ama orada," dediler, "küçük, namuslu bir çiftçi yaşıyor. Küçük kulübelerinde, güzel karısıyla birlikte mutlu bir hayat sürüyor. Birbirlerini seviyorlar. Bu da onların dünyanın en mutlu insanları olduğu anlamına geliyor. Bir çocukları var. Şimdi eğer biz o küçük toprak parçasını kullanıp düşman ülkeye girmeye kalkarsak bu mutluluğu bozmak zorunda kalacağız. O halde savaş ilan edemeyiz." Bunu komutanlar da ister istemez kabullendiler ve savaş ilan edilemedi; herkesin kavrayabileceği gibi.

Ernst Bloch

Yaşlı Ressamın Hikayesi

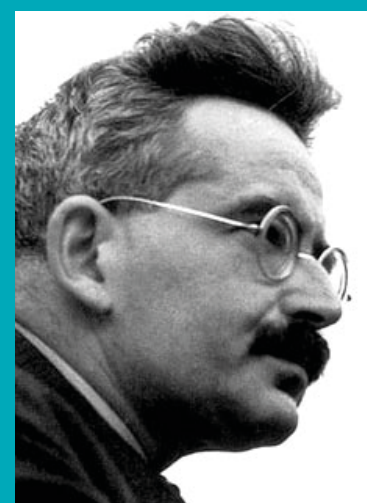
BU, arkadaşlarına son resmini gösteren yaşlı ressamın hikayesidir: Resimde bir park görülüyordu, dar bir yol, ağaçların ve suyun kenarında yumuşak bir şekilde ilerleyen bu yol, gide gide bir sarayın küçük kırmızı kapısına varıyordu. Ama arkadaşları ressama bakmak istediklerinde, o tuhaf kırmızının onun hemen önünde durmakta olduğunu gördüler; ressam artık yanlarında değildi. O dar yoldan yürüyüp gitmiş, o masalsi kapıya ulaşmış ve önünde sessizce durmuştu. O sırada dönüp arkasına baktı, gülümsedi, kapıyı açtı ve gözden kayboldu.

Karadut Omleti

Walter Benjamin

BİR zamanlar, dünyanın bütün güçlerini ve hazinelerini kendinin ilan eden bir kral vardı. Ama o bütün bunlara rağmen mutlu olmamış, yıllar geçtikçe üzüntüsü artıktıkça artmıştı. Bunun üzerine bir gün aşçıbaşını çağırdı ve şöyle dedi: "Uzun zaman bana sadakatle hizmet ettin ve soframı her zaman harika yiyeceklerle donattın. Bunun için sana müteşekkirim. Ama sanatını son bir defa daha sınamak istiyorum. Bana Karadut-omleti yapacaksın, üstelik tıpkı elli sene önce ilk gençlik yıllarımda yediğim ve sevdiğim şekilde. O zamanlar babam doğudaki kötü düşmanlarına karşı savaş halindeydi. Ama düşmanlarımız bizi yendi ve biz de oradan kaçmak zorunda kaldık. Gece gündüz durmadan kaçtık, babam ve ben, ta ki karanlık bir ormana ulaşıncaya dek. Sonra ormanın içinde yolumuzu kaybettik ve en sonunda karşıma za bir kulübe çıktığında, ağılttan ve yorgunluktan bitkin haldeydik. Orada yaşlı bir annecik yaşıyordu, bizi dostça karşıladı ve içeri buyur etti. Bir süre ocağın başında bir şeyler yaptı. Dönüp yanımıza geldiğinde, elindeki tabakta karadut omleti duruyordu. Ama omletten ilk lokmayı henüz almıştım ki içim birden avuntıyla, kalbim yepyeni umutlarla doldu. O zamanlar henüz çok küçüktüm ve bu harika ye-

meğin bana yaşattığı hoş duyguları hemen unuttum. Ama yıllar sonra, krallığının her yerine adamlar salıp o anneciği arattım. Ne yazık ki bütün aramalar boşa gitti. Ne yazık ki kadını ne de karadut ometlini yapan birini bulabildik. Şimdi, eğer benim bu son arzumu yerine getirebilirsen sana kızımy vereceğim ve krallığının varisi yapacağım. Ama eğer sonuçtan memnun kalmazsam, bunu hayatınla ödeyeceksin." Bunun üzerine aşçıbaşısı şöyle dedi: "Efendim, o halde cellâdi hemen çağırabilirsiniz. Çünkü ben bu karadut ometlinin sırrını ve o vicdansız tereden kekiğe kadar içine konan bütün baharatları biliyorum.

Hatta karıştırırken söylenen tekerlemeyi ve bütün zahmetlerin boşa gitmesini istemiyorsak, karıştırırken o şımşır kaşığın her zaman soldan sağa doğru döndürülmesi gerektiğini de biliyorum. Ama yine de, yüce kralım, bunlar beni ölümünden kurtaramaz. Yine de benim ometlimi beğenmezsiniz. Çünkü, sizin o zaman omlete kattığınız bütün diğer baharatları nereden bulabilirim ki: Ölüm tehlikesini, ölümünden kaçan insanın pür dikkat kesilmiş halini, o ocağın sıcaklığını, yabancı birinin evinde, karanlık bir geleceğin öndündeki o sıcak misafirperverliği?" İşte böyle konuşmuştu aşçıbaşısı. Kral bir süre suskun kaldı ve sonra, aşçıbaşısına sayısız hediyeler vererek onu hizmetinden azat etti.

6. Sarıyer Edebiyat Günleri böyle geçti

Bu yıl 6.sını gerçekleştirdiğimiz Sarıyer Edebiyat Günleri'nde kimler yoktu ki.. Türk edebiyatının büyük ustaları, gazeteciler, sanatçılar ve farklı sanat dallarından 150'ye yakın isim beş gün boyunca okurlarıyla buluştu.

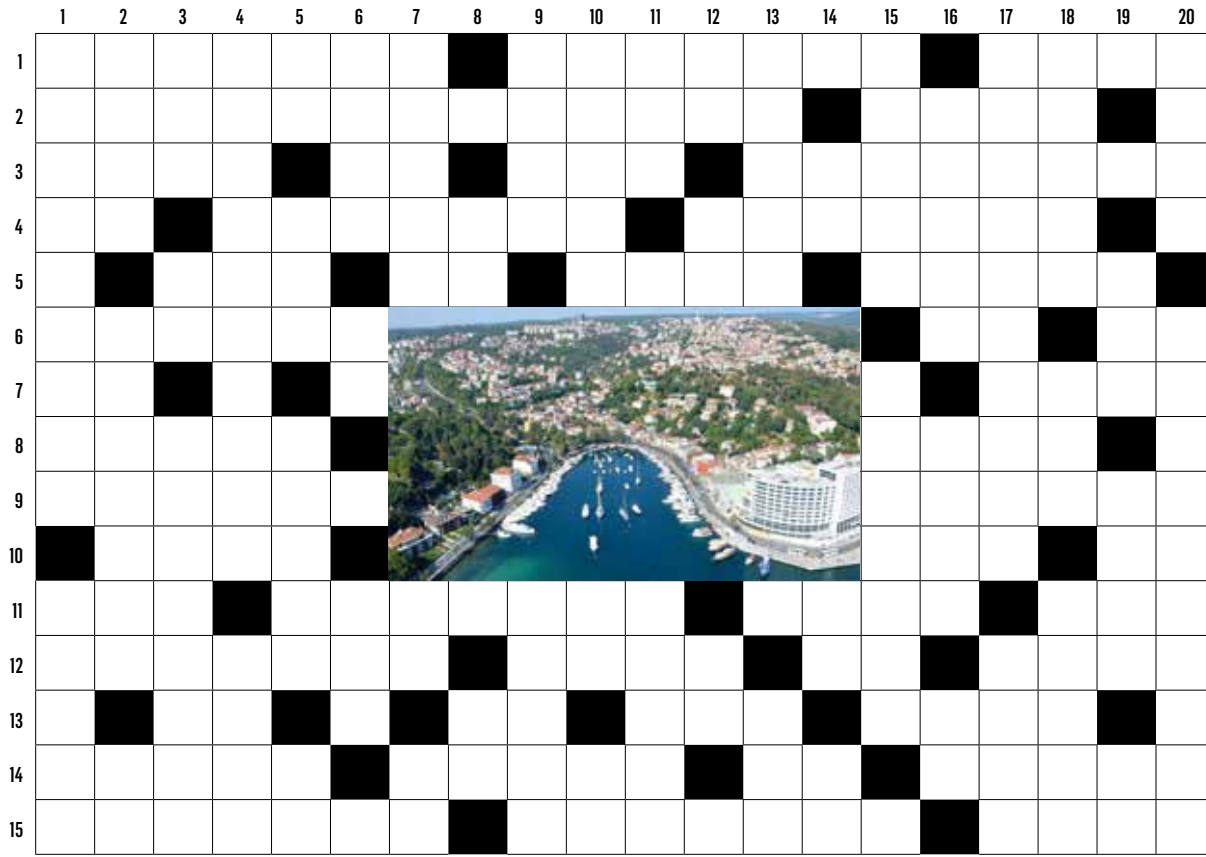
KİREÇBURNU'NDA gerçekleşen etkinlik; imza günleri, söyleşiler, şiir dinletileri ve sürpriz konuklarla Sarıyerliler'e unutulmaz bir edebiyat şöleni sundu. Şiir teknesinde ise katılımcılar hem Sarıyer'in doğal güzelliklerini hem de boğazın mavi sularına karışan şiir dizeleri eşliğinde muhteşem bir boğaz turunu ve edebiyat keyfini bir arada yaşadı.

Bu yılın onur konuğu Murathan Mungan ile yapılan söyleşi sonrası Genco Erkal da sürpriz bir şekilde sahne alarak doğaçlama bir performans sergileyerek edebiyatseverlere unutulmaz anılar yaşattı. Artık bir klasik haline gelen Sarıyer Edebiyat Günleri Yeni Türkü'nün verdiği konser ile sona erdi. Sözü fazla uzatmadan Sarıyer Edebiyat Günleri'ni fotoğraflarla anlatalım.

SARIYER KÜLTÜR BULMACASI

SOLDAN SAĞA

1. Resimdeki Sanyer koyu – Sarıyer'in bir mahallesi – Amme.
2. Sarıyer'deki bir koru – Hamız.
3. İngilizce "kuzu" – Nikelin simgesi – Bir müzik türü – "...köy" (Sarıyer'in bir köyü).
4. Sıvı ölçüm birimi simgesi – Uskumruköy'deki, Cenevizlilerden kalma gözetleme kulesi – İstanbul'un bir ilçesi.
5. Uzaklık – Spielberg'in bir bilimkurgu filmi – Sarıyer Pınar Mahallesi'ndeki üniversite – Kahvaltı tatlısı.
6. Orkestrada vurmalı çalgılar takımı – Kilobayt (kısa) – Kemiklerin yuvarlak ucu.
7. Bir zaman birimi – Mahir.
8. Hemoroit – Aşık, tutkun.
9. Görkem, heybet – "Hünkar ..." (Sarıyer'de, suyu da meşhur mesire alanı).
10. Düşün gecesi – Bebek sesi – Japonya'da kullanılmış bir hacim ölçüsü.
11. Zehir – Sarıyer'in bir semti – Ev – Renk.
12. Geceleyin denizde oluşan parıltılar – Negatif – Demirin simgesi – Deniz giysisi.
13. Üvey olmayan – Yemek – Protein sentezine yardımcı olan bir asit türü – İbadet etme.
14. Günün son, gecenin ilk saatleri – Kaymak – Bir Japon tiyatrosu – Harekete hazır, tetikte.
15. Mehterhanede bir davul – Kumköy'de bir beach – Kabul etme, alma.

GEÇEN AYKI BULMACANIN ÇÖZÜMÜ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20							
1	R	U	M	E	L	İ	H	İ	S	A	R	I		S	A	R	I	Y	E	R							
2	U	R	A	L	A	T	A	M	A	N		R	H	O	N	E		A	T	İ							
3	M	A	D	E	N		N	A	N		A	M	A	L		H	U	B	E	R							
4	E		U	Z	A	N	I	M		A	Y	A	Z	A	Ğ	A		A	R								
5	L	A	N	E		E	M		H	Ü	N	K	A	R		V	O	N	O	Z							
6	İ	L		R	İ	Ş									K	E	T		M	E							
7	F	İ	L		S	E																O	T	A	M	A	K
8	A		P	İ	T	T																C		K	O	N	İ
9	V	E		D																		A	Y		N	İ	
10	A	H	U		N	K																T	A	L	İ		A
11	Ğ		S	U	Y	U		M	A		M	A	R	M	A	R	A	C	I	K							
12	İ	S		S	E	M	T		F	U	A	T	P	A	Ş	A		A	R	İ							
13		O	V	A		K	A	B	A	K		A		R		R	A		A	F							
14	A	D	A		B	Ö	R	E	K		A	R	A	K	A		K	Ü	M	E							
15	T	A	R	A	B	Y	A		İ	N	C	İ	S	İ		P	I	N	A	R							

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Rumelikavağı'ndaki bir türbe – "... Şahenk Spor Salonu" (Derbent Mahallesi'ndeki spor salonu).
2. İhsan Oktay Anar'ın bir romanı – Sarıyer'in bir semti – Orhan Pamuk'un Kar romanındaki temel tip.
3. Roma'nın eski adı – "...lı Köşk" (Emirgan'daki Sakıp Sabancı Müzesi'nin olduğu yer) – Emirgan'daki tarihi bir köşk.
4. "Atatürk ..." (Sarıyer Kemer Mahallesi'ndeki ağaç parkı) – Karadeniz'in kuzeyindeki içdeniz.
5. Bulgaristan'ın ülke alan adı kısaltması – Mevcut – Güzel sanatların bir dalı – Su.
6. Fırat Tanış'ın bir şarkısı – İlkel benlik – Bitiş.
7. Hemencecik, bir anda – Tanzanya ülke kısaltması – Bir harfin okunuşu.
8. Dalaşı olur – Bir yüzey ölçüsü.
9. Sarıyer'de çok olan mesire yerlerine verilen ad – "... Suyu" (Kemer Mahallesi'ndeki bir mesire alanı).
10. O yer – İnce Memed yazarını simgeleyen harfler – Bir soru eki.
11. Suya bir şey düştüğünde çıkan ses – Uyuşturucu bir madde.
12. Bir takımın gözde oyuncusu – Uluslararası Birimler Sistemi (kısaca) – Mağara.
13. Kapan, fak – Gorki'nin bir romanı.
14. Aşamasız asker – Bağışlama – Küçük bitkilerin ortak adı.
15. "Su sesi ve kanat ...tılarından / Billur bir avize Bursa'da zaman" (A. H. Tanpınar) – Gelecekte haber verme.
16. Tavlada üç bir sayısı – İnciçiçeği – Bir haber ajansı.
17. Sarıyer'de bir semt – Ucu halkalı civata.
18. Arapların, Cahiliye devrinde, Recep ayında kestikleri kurban – İçine başka bir sıvı katılmayan içki – Sarıyer'deki bir orman.
19. Sarıyer'de bulunan BİST'te, bin hisseye verilen ad – "Faliş Rıfkı ... Suyu" (Belgrad Ormanı içindeki dokuz tabiat parkından biri) – Bir bağlaç.
20. "... Ataman Klasik Otomobil Müzesi" (Ferahevler Mahallesi'ndeki müze) – Üçüncü Köprü ve Kuzey Anadolu Otoyolu için binlerce ağacın kesildiği Sarıyer ormanı.

HAZIRLAYAN:
İLKER MUMCUOĞLU

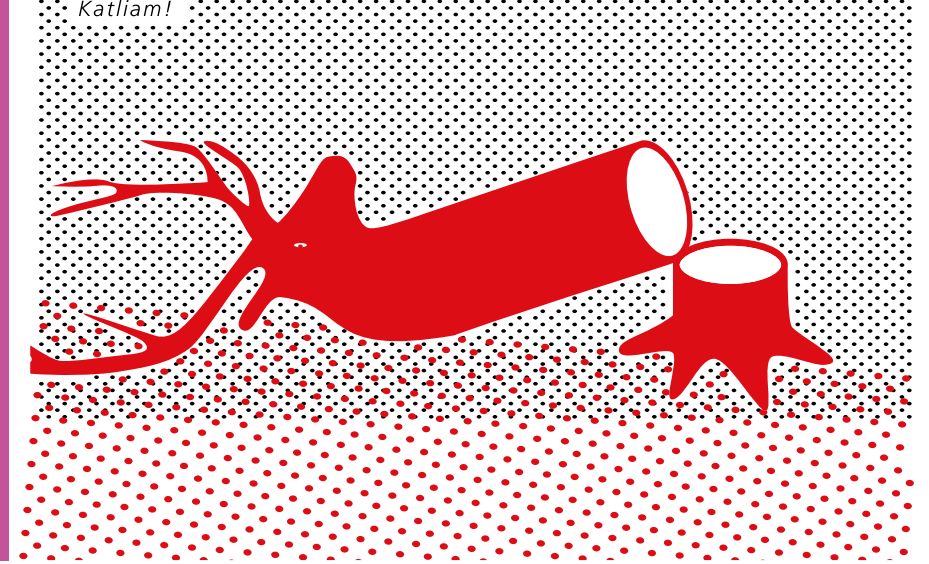
© Cemil Cahit Yavuz

Leke Oyunları

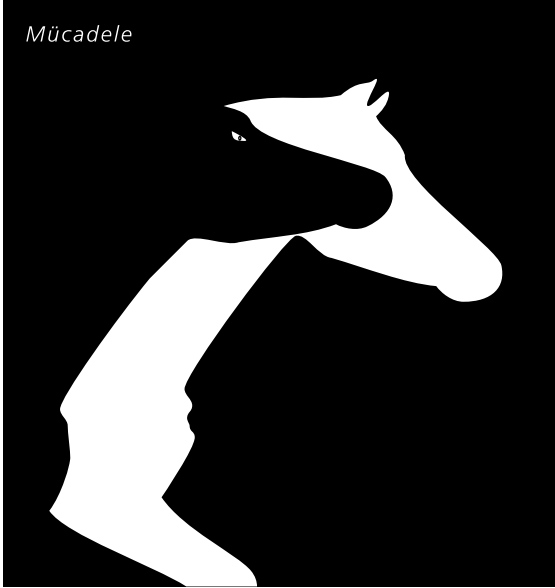
Güzellik Uğruna

Katliam!

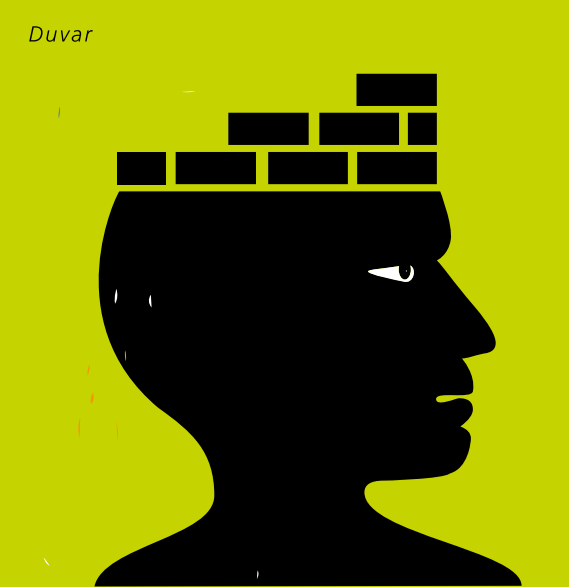
Mücadele

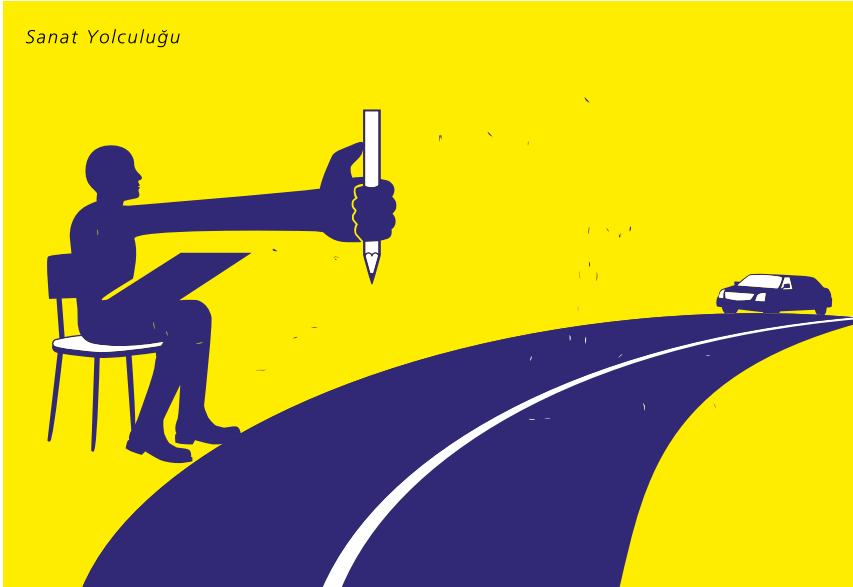
Sus!

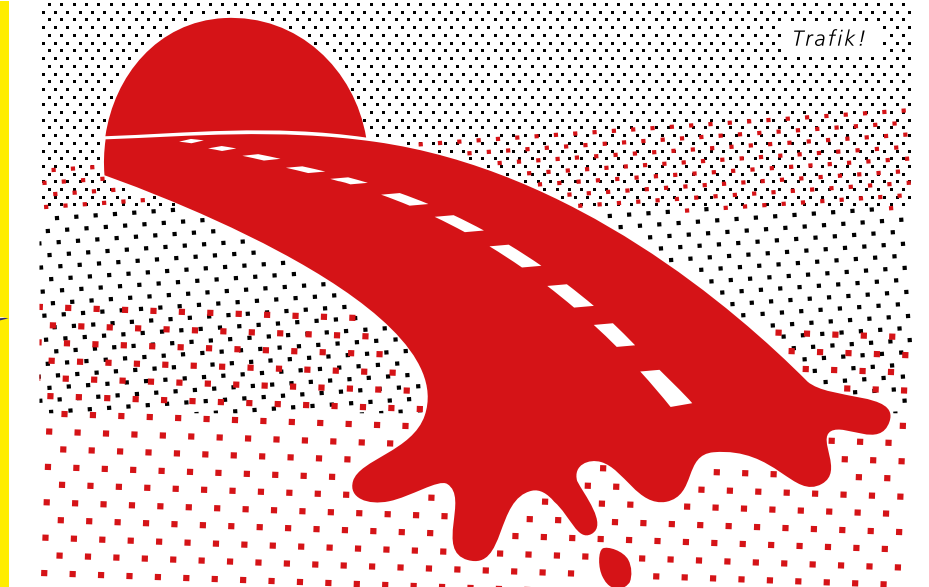
Duvar

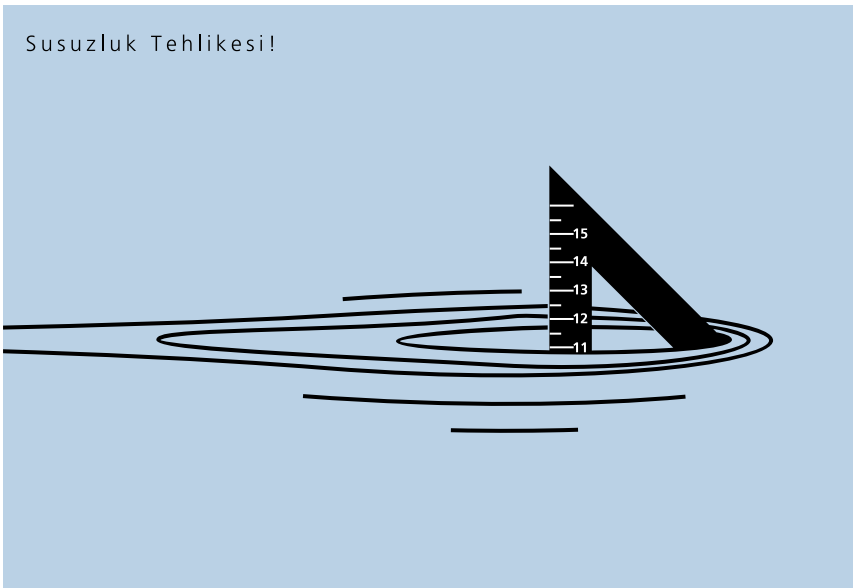
Sanat Yolculuğu

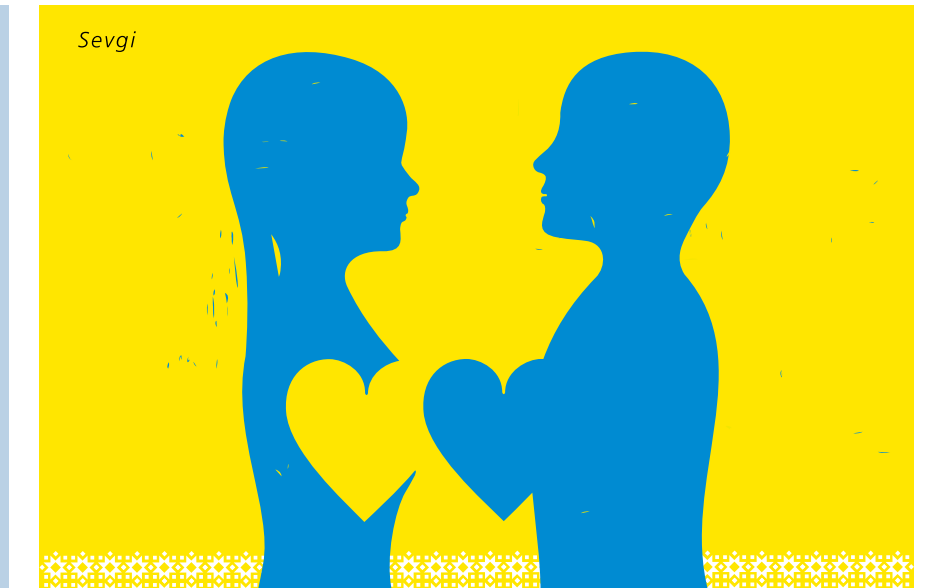
Trafik!

Susuzluk Tehlikesi!

Sevgi

**"Bir vapur geçer Boğaz'a doğru.
Nâzım usulcacık okşar vapuru, yanar elleri..."**

Nâzım Hikmet

15 Ocak 1902 - 3 Haziran 1963

